

I N N E H Å L L

	Sid.
Lördagen den 6 mars.	
Interpellation av herr Jönsson i Rossbol ang. värdering av skador å skog genom kraftledningsanläggningar	5
Tisdagen den 9 mars.	
Svar på interpellation av herr Pettersson i Ersbacken ang. Olofsforslägrets användning	7
Interpellationer av:	
herr Falla ang. bekämpande av ogräset på banvallar	9
herr Vigelsbo ang. vägbyggnadsplaneringen	10
herr Hansson i Skediga ang. kostnaderna för slaktgodemännen	13
Ang. protokollet för den 3 mars.....	14
Onsdagen den 10 mars fm.	
Effektivare handelsavtalsförhandlingar	15
Tjänstemännens rättsställning	16
Staten för justitiedepartementets medborgarskapsbyrå	21
Kommittéanslaget	24
Torslanda flygplats	26
Höjning av postavgifter	28
Valuta- och penningpolitiken (Forts. se em.).....	32
Interpellation av herr Johansson i Mysinge ang. ändrade bestämmelser för beviljande av trafiktillstånd	71
Onsdagen den 10 mars em.	
Valuta- och penningpolitiken (Forts.).....	72
Dyrtidstillägg å pensioner från Vadstena krigsmanshuskassa m. m.....	87
Normalbrandordningens bestämmelse om avstånd mellan stack och byggnad	88

	Sid.
Socialvårdens kommunala centralisering	97
Ökad semesterlön	101
Förlängning av vissa servitut	103
Nöjesflygningar	103

Fredagen den 12 mars.

.....	105
-------	-----

(Förteckning över avgjorda ärenden m. m. finnes å sid. 110.)

Lördagen den 6 mars.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 28 nästlidna februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Weijne* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 93, angående bidrag till Stockholms enskilda bank aktiebolag till täckande av vissa rättegångskostnader;

nr 94, med förslag till lag om tillägg till kyrkolagen, m. m.;

nr 97, angående anslag för budgetåret 1948/49 till läroboksnämnden;

nr 98, angående försäljning av de statliga lagerhusen till Svenska spannmålsaktiebolaget;

nr 99, angående utövandet av statens tobaksmonopol;

nr 101, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med sprit-drycker och vin, m. m.;

nr 102, angående övergångsersättning till förre furiren vid flottan H. E. Ahlström;

nr 103, angående bestridande av vissa haverikostnader; och

nr 104, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 54 § 2., 5. och 7. samt 70 § 1. lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 85, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag; och

nr 90, angående godkännande av avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående vissa för järnvägsändamål avsedda markområden i Stockholm m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 91, med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete samt fortsatt giltighet av samma lag; samt

till statsutskottet propositionen nr 92, angående anslag för budgetåret 1948/49 till konstfackskolan.

§ 4.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av Kungl. Maj:ts proposition nr 80 tillåter jag mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för väckande av motioner i anledning av densamma skall utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från den dag, då vederbörande proposition avlämnats.

Denna hemställan bifölls.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående åtgärder för effektivisering av förberedelsen till och förandet av Sveriges handelsavtalsförhandlingar;

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av § 31 regeringsformen;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i regeringsformen m. m.; och

nr 12, i anledning av väckta motioner om de offentliga tjänstemännens rättsställning;

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statsgaranti för exportkredit;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från skyldighet att återbetala för mycket utbetalda löne- och pensionsbelopp;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande kapitalbudgeten under luftfartsfonden gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1948/49 jämte i ämnet väckt motion; och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1948/49 i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 59 angående höjning av vissa postavgifter, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den

15 november 1912 (nr 298) om provianteringsfrilager, m. m.;

nr 19, i anledning av väckta motioner angående tullfri införsel till riket av maskiner och redskap för jordbrukets behov; och

nr 20, i anledning av väckta motioner om rätt för skogsarbetare och med dem jämförliga arbetargrupper att vid taxering till kommunalskatt åtnjuta avdrag för fördyrade levnadskostnader;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 6, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

nr 7, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 8, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag angående fortsatt utgivning av otryckta riksdagsprotokoll;

memorial nr 9, angående användande av riksbankens vinst för år 1947; och

utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande regleringen för budgetåret 1948/49 av utgifterna under riksstatsens trettonde huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslagen till allmänna indragningsstaten, jämte en i ämnet väckt motion;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket; och

nr 16, i anledning av väckta motioner i anledning av 1947 års riksdags beslut rörande bestämmelsen i normalbrandordningarna om avstånd mellan stack och byggnad;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner om höjning av åldersgränsen för erhållande av tillstånd att föra automobil och motorcykel;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar;

nr 12, i anledning av väckta motioner angående kommunal centralisering av socialvården;

nr 13, i anledning av väckt motion om ökad semesterlön åt arbetstagare; och

nr 14, i anledning av väckta motioner angående revision av lagen om förlängning av tiden för vissa servitut;

jordbruksutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 11 maj 1934 (nr 140) angående köttbesiktning och slakthus, m. m.;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om ändrade föreskrifter rörande flyguppvisningar;

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion om ävägabringande av enhetlighet i fråga om öppethållningstiderna vid vissa telefonstationer på landsbygden; och

nr 4, i anledning av väckt motion angående upphävande eller uppmjukning av förbudet mot rundflygningsverksamhet.

§ 6.

Interpellation angående värdering av skador å skog genom kraftledningsanläggningar.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr JÖNSSON i Rosshol, som anförde: Herr talman! Som en följd av de under senare tid i snabb takt utbyggda elkraftsanläggningarna i våra norrländska älvar, framför allt Indalsälven, har ett mycket omfattande nät av ledningar för elkraftens distribution tillkommit, dels ledningar mellan ett flertal av elkraftsanläggningarna i och för möjliggörande av »samkörning», dels de långa

ledningarna för elkraftens överförande till städer, industrier och övrig elkonsumention efter norrlandskusten samt i mellersta och södra delarna av landet.

Från de större kraftanläggningarna stråla sålunda ofta ett flertal ledningar ut åt skilda håll. De till 40 å 50 meter breda ledningsgatorna genom vackra skogar och över produktiva skogsmarker äro inte endast vittnesbörd om människans förmåga att binda och tämja naturkraften i sin tjänst utan även om ett brutalt sargande av en vacker natur, och vad värre är, om ett ödeläggande av tillsammans väldiga arealer skogsmarkens framtida skogsbörd.

Från nationalekonomisk synpunkt kunna antydda skadeverkningar givetvis försvaras, då vinsterna eller båtningen av dessa anläggningar otvivelaktigt är avsevärt större än skadorna. Men för den eller de enskilda skogsägare, som drabbas av att få sin skog och skogsmark mer eller mindre ödelagd genom en kraftlednings framdragande över densamma, äro de ekonomiska konsekvenserna därav oftast mycket brydsamma.

De värderingsnormer, efter vilka skaderegleringar i ty fall skola beräknas, utarbetades av vattenfallsstyrelsen och fastställdes av Kungl. Maj:t år 1921. Det torde ligga i öppen dag att efter de värdeförändringar, som skett i fråga om skog och skogsmark under de gångna 27 åren, skaderegleringar efter dessa normer måste bli synnerligen summariska och otillförlitliga.

Efter framställningar från skogsägarorganisationerna med krav på mera tidsenliga och rättvisa värderingsnormer tillsattes den 14 januari 1944 en kommitté, kraftledningsskadeersättningsakkunniga, av Kungl. Maj:t, med uppdrag att utarbeta nya värderingsnormer till ledning vid värdering av uppkommande skador å såväl åker- som skogsmark vid kraftledningars framdragande. Kommittén har avlämnat förslag till normer beträffande åker, men

ännu efter 4 års kommittéarbete vänta skogsägarna till synes förgäves på förslag och fastställelse av mera tidsenliga och rättvisa normer beträffande skogsmarkens värdering.

Även om vederbörande företrädare för enskilda eller statliga kraftverksanläggningar i viss mån synes ha kommit till insikt om att ett tillämpande av de sedan 1921 gällande värderingsnormerna icke lämpligen kan ske, så ha dock förekommande jämkningar i upprättade värderingar till skogsägarens förmån kunnat åvägabringas endast om de av intrånget berörda skogsägarna genom sakkunnigt bistånd kunnat påvisa, att upprättade värderingar och därav betingade, markägarna erbjudna skadeersättningar icke varit skäligen. Därav följer, att de markägare, som av olika anledningar saknat resurser att bevaka sin rätt eller som duperats av att skadevärderingarna skett med stöd av i vederbörlig ordning fastställda normer, oftast måst godtaga i förhållande till uppkomna skador oskäligt låga ersättningar.

Under hänvisning till det anförda får jag härmed anhålla om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Kan det förväntas, att de sakkunniga för utarbetande av nya normer till ledning vid värdering av skador å skogsmark vid kraftledningsanläggningar komma att avlämna förslag därom inom den närmaste tiden?
2. Är herr statsrådet villig medverka till att de markägare, som under de senare åren nödgats godtaga skadeersättningar, grundade på här förut antydda föråldrade normer, måtte tillerkännas en på mera rättvisa normer grundad retroaktiv ekonomisk gottgörelse utöver vad de tidigare bekommit?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll rörande det svensk-franska varuutbytet m. m.;

från statsutskottet:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under statens affärsverksfonder gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1948/49 i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för postbiträdet Ingrid Maria Johansson från viss ersättningskyldighet; och

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av Västerås ångkraftstation;

från första lagutskottet:

nr 67, i anledning av väckt motion angående bestämmelser om ersättning för parts kostnader i mål och i ansökningsärenden, som handläggas av förvaltningsdomstol eller annan offentlig myndighet; samt

från andra lagutskottet:

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningskyldighet.

§ 8.

Justerades protokollutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.10 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 9 mars.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 2 och den 3 innevarande mars.

§ 2.

Herr talmannen meddelade, att herr Hallén, som vid kammarens sammanträde den 25 nästlidna februari med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgörömlen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Herr statsrådet *Mossberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 95, med förslag till lag om tillägg till 72 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag;

nr 107, angående tillgodoseende av universitetets i Lund och Malmöhus läns sjukvårdsinrättningars i Lund behov av tomtmark;

nr 108, angående anslag till nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm, m. m.; och

nr 112, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 7) om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Svar på interpellation angående Olofsforslägret.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **MOSSBERG**, som anförde: Herr talman! Herr Pettersson i Ersbacken har med kammarens tillstånd riktat följande fråga till chefen för socialdepartementet:

Har på grund av statsrevisorernas uttalande eller av annan anledning någonting åtgjorts rörande den framtida användningen av Olofsforslägret, vilket så länge legat oanvänt till ingen nytta, trots att så stora kostnader nedlagts därstädes?

Då det närmast torde komma i fråga, att lägret skulle användas inom den statliga sinnessjuk- eller sinnesslövrden och frågor härom handläggas inom inrikesdepartementet, har interpellationen överlämnats till mig för besvarende.

Som svar på interpellantens fråga vill jag meddela, att jag i den proposition angående anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus m. m., som inom den allra närmaste tiden kommer att avlämnas till riksdagen, kommer att föreslå, att lägret fr. o. m. nästa budgetår i befintligt skick tas i anspråk som sekundäravdelning till Sätters sjukhus för vård av omkring 80 kroniska, mera lättskötta kvinnliga patienter, samt att personal anställs härför. Denna användning av lägret betraktar jag dock endast som provisorium, som jag anser nödvändigt för att i någon mån lätta den stora platsbristen på sinnessjukhusen. Till frågan, om lägret definitivt skall infogas i sinnessjukhusorganisationen samt om- och utbyggas härför, är jag icke f. n. beredd att taga ståndpunkt.

Härpå yttrade

Herr **PETTERSSON** i Ersbacken: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Det har väckt ett visst uppseende i orten, att Olofsforslägret stått oanvänt, trots att det nedlagts så stora belopp på

lägrets iordningställande. Även med hänsyn till den senare omständigheten är det glädjande att erfara, att statsrådet är beredd att upplåta lägret i befintligt skick till sekundäravdelning vid ett sinnessjukhus, ty därigenom skulle man ju inte behöva kosta på lägret så mycket ytterligare. Av statsrevisorernas berättelse framgår att det varit på tal, att Olofsforslägret skulle användas som annex till Salberga sjukhus, vilket skulle draga en kostnad av 600 000 kronor. Det är därför så mycket mer en tillfredsställelse, om lägret nu kan tagas i bruk i befintligt skick.

Jag vet inte vad anledningen kan vara till att lägret stått oanvänt, men det har sagts, att det bland personalen vid Salberga sjukhus skulle finnas en viss olust mot förflyttningen till Olofsfors, som är en s. k. billig ort, där man har låga löner och liten avdragsrätt vid taxering. Folk vill därför inte bo på denna plats, och jag undrar, om det kan ha varit orsaken till att lägret stått oanvänt, fastän jag ju gärna vill tro, att det är andra omständigheter som varit utslagsgivande.

Jag ber än en gång, herr statsråd, att få tacka för interpellationssvaret och för den förhoppning som detta ger om att Olofsforslägret skall kunna utnyttjas på ett positivt sätt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts på kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 93, angående bidrag till Stockholms enskilda bank aktieföretag till täckande av vissa rättegångskostnader;

till behandling av lagutskottet propositionen, nr 94, med förslag till lag om tillägg till kyrkolagen, m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 97, angående anslag för budgetåret

1948/49 till läroboksnämnden;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 98, angående försäljning av de statliga lagerhusen till Svenska spannmålsaktieföretaget;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 99, angående utövandet av statens tobaksmonopol;

till behandling av lagutskottet propositionen, nr 101, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattningsmed spritdrycker och vin, m. m.;

till statsutskottet propositionerna: nr 102, angående övergångsersättning till före furiren vid flottan H. E. Ahlström; och

nr 103, angående bestridande av vissa haverikostnader; samt

till konstitutionsutskottet propositionen nr 104, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 54 § 2., 5. och 7. samt 70 § 1. lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen, m. m.

§ 6.

Föredrogos, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 5, konstitutionsutskottets utlåtanden nr 10—12, statsutskottets utlåtanden nr 2, 7 och 31—35, bevillningsutskottets betänkanden nr 17—20, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 6—9 och 13, första lagutskottets utlåtanden nr 15 och 16, andra lagutskottets utlåtanden nr 10—14, jordbruksutskottets utlåtanden nr 6, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden nr 3 och 4.

§ 7.

Föredrogos den av herr Jönsson i Rossbol vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående

värderingen av skador å skogsmark vid kraftledningsanläggningar, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Herr *Vigelsbo* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 418, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 87, angående anslag till ersättning för skador vållade av personer som avvikit från vissa anstalter.

Denna motion bordlades.

§ 9.

Interpellation angående bekämpande av ogräset på statens järnvägars banvallar.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr FALLA, som anförde: Herr talman! Under statens järnvägars förvaltning ligga mycket avsevärda jordområden. År 1946 räknades S. J:s banlinjer uppgå till över 12 300 km. Delvis gå dessa banlinjer genom skog eller annan oländig mark och kunna i detta sammanhang lämnas å sido. Till stor del gå emellertid statens järnvägar genom våra slättbygdens odlade mark, och de järnvägsspåren omgivande banvallarna ligga där omedelbart intill den odlade jordbruksjorden. Därav uppkomma vissa problem, och jag vill här fästa uppmärksamheten på ett av de största och mest svårartade.

Tidigare sköttes de betydande markarealer det här är fråga om, banvallarna vid statens järnvägar, på ett i det hela ganska tillfredsställande sätt. Oftast var det så, att banvakterna fingo skörda banvallarna på sina bevakningssträckor. De hade då kor och voro helt naturligt intresserade av att för sina husdjur utvinna en så god skörd som möjligt från banvallarna. Sten, skräp och buskar städades bort, vallarna slogos i riktig tid, varigenom kulturgräsen gynnades och ogräsen höllos borta eller tillbaka.

I och med vissa förändrade löne- och levnadsförhållanden upphörde

emellertid S. J:s personal ute på linjerna att hålla sig med kor och hade därför ingen användning för vallslåttern. S. J:s ledning betraktade tydligen banvallarna och växterna därå som betydelselösa ur ekonomisk synpunkt och gjorde ingenting för deras skötsel och vård. Banvallarna ha därför sedan några årtionden fått vildväxa med resultat, att de starka och härdiga ogräsen alltmer tagit överhand och numera som regel äro absolut dominerande och ge sin karakteristiska prägel åt de slätter och banketter som inrama järnvägslinjerna. Det kan måhända finnas olika uppfattning om den estetiska betydelsen av denna utveckling. Kanske en och annan betraktar en skog av högstammiga blommande tistlar, som sedan sända ut sina dunmoln över den omgivande nejden, som en mycket vacker naturens tavla; den som betraktar en sådan tavla ur agraraspekter ser det hela som en förstörelse av både natur och kultur. De estetiska synpunkterna på den ymniga ogräsflora som omsluter S. J:s banlinjer genom landet ha dock underordnad betydelse. Det är de praktiska synpunkterna som här måste vara avgörande.

Kampen mot ogräsen är en av den nutida jordbrukskulturens angelägnaste och svåraste uppgifter, som visserligen underlättas vid användandet av vissa numera tillgängliga kemiska preparat med viss giftverkan på en del ogräsarter, men å andra sidan försvåras av det nu vanliga intensiva utnyttjandet av åkerjorden, som ger föga tillfälle till djupgående och ihållande ogräsbekämpning. Erfarenheten torde ha visat att förhandenvaron av fasta ogräshärdar är ett av de svåraste hindren då det gäller att komma till rätta med ogräs i åkerjorden. Ett med mycket arbete och stora kostnader någorlunda ogrärensats fält kan sålunda snart igen vara starkt ogrässmittat från sådana ogräshärdar. I kampen mot ogräset blir därför så långt möjligt igenläggning av öppna diken och i rätt tid utförd slätter

av befintliga slänter och dikesbankar ett nödvändigt led.

Man förstår då betydelsen av att S. J:s banvallar år efter år få ligga utan vård och vildväxa med en utomordentlig ogräsflora, som undan för undan sänder massor av ogräsfrön över kringliggande orters odlade jordar. Det finns under sådana förhållanden ingen möjlighet att med framgång ta upp kampen mot ogräset på de jordar, som ligga inom räckhåll för S. J:s ständiga fortplantning av ogräset. Detta förhållande synes desto mera förnuftsvidrigt, som ju jordbrukets rationalisering till effektivare, bättre och högvärdigare driftsformer numera anses vara inte bara ett jordbrukarnas eget utan ett hela samhällets intresse. Den vanvård, som numera förekommer å statens järnvägars betydande jordarealer, framstår som särskilt egendomlig under en tid, då staten med stora kostnader bygger upp en stor landsomfattande byråkratisk organisation för att leda och ta hand om jordbrukets rationalisering och avser att förbruka mycket stora anslagssummor för detta ändamål. Under inga förhållanden kan nuvarande vanhävd å S. J:s jordar få opåttalt fortsätta. Försök måste göras att komma till rätta med nuvarande missförhållanden på detta område, även om svårigheterna därvid äro påtagliga och betydande.

Med hänvisning till vad sålunda anförts anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Har statsrådet uppmärksammat det tillstånd beträffande växtligheten som råder på de statens järnvägars banlinjer omslutande banvallarna?

2. Om så är, har statsrådet för avsikt att så snart ske kan vidtaga verk samma åtgärder för att få till stånd en bättre och så vitt möjligt tillfredsställande ordning i här berörda avseenden?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Interpellation angående tillgodoseende av samhällsekonomiska intressen vid vägbyggnader.

Ordet lämnades på begäran till herr VIGELSBO, som yttrade: Herr talman! Under de senaste åren, då tillgång på arbetskraft varit påtagligt liten, ha i stor utsträckning planerade och även kostnadsberäknade vägbyggen måst uppskjutas till en för deras utförande lämpligare tidpunkt. Nu har senare även det momentet tillkommit, att man måste med hänsyn till ekonomiska omständigheter visa återhållsamhet. Därmed har således på grund av ett flertal samverkande orsaker vägbyggnadsprogrammet icke kunnat fullföljas i den takt och den omfattning, varmed man ursprungligen räknat. För många vägbyggnader, nämligen sådana som avsågo att betjäna förut kanske väglösa bygder, är detta givetvis att beklaga. I de planerade vägbyggnadsprogrammen funnos emellertid även sådana projekt insprängda, om vars lämpliga utförande många gånger kommo att råda kraftigt delade meningar. Särskilt blev detta fallet, då man för riksvägs framdragande helt bortsåg från de tidigare vägarnas sträckning och belägenhet i förhållande till kringliggande bebyggelse. En bebyggelse, som vuxit fram utmed gamla allmänna vägstråk och som under mansåldrars utveckling i vägförbindelserna sett en värdefull tillgång, måste med icke oberättigad harm reagera mot den utveckling som äger rum. Vid uppgörande av förslag till sådan huvudväg ha inga eller ringa hänsyn tagits till bygdens önskemål. Utan hänsyn till de värden som spolierats ha vägarna givits sträckningar, som i marklösen och intrångsersättningar kommit och komma att kosta staten ofantliga belopp, samtidigt som dessa anläggningar även för bygdernas vidkommande medfört ekonomiskt och kommunikationstekniskt otrevliga konsekvenser. Man väjer inte

för någonting; dyrbara byggnader, parkanläggningar och industriområden spolieras utan minsta betänkande. Kostnaderna bli naturligtvis därefter.

Skulle det inte nu, då en av omständigheterna påtvingad paus i vägbyggnadsarbetet inträtt, vara skäl att åter ta upp de byggnadsplaner, som föreligga men som ännu ej kommit till utförande, till förnyad granskning och översyn? Det bör kanske framhållas, att sparsamhet inte är något som bara hör kristider till. Den bör självfallet gälla under alla förhållanden, även i fråga om vägbyggnader. Men är det så? Man har anledning att fråga detta, särskilt som man ute i Sveriges bygder snart sagt varje dag blir i tillfälle till konfronterning med vägbyggnader, som man måste ställa sig minst sagt undrande inför. Här skola endast nämnas ett par exempel:

Under 1930-talets stora vägbyggnadsperiod utarbetades förslag till omläggning av vissa sträckor av riksvägen Sala—Västerås. Detta innebar bl. a., att man på en viss sträcka helt nedlade den gamla vägen, efter vilken under årens lopp bebyggelsen tillkommit. Man drar den nya huvudvägen efter en helt ny sträckning och får därmed också en hög och svårforcerad grusås mellan den nya vägen och den gamla vägens bebyggelseområden. Den gamla vägen följer av ålder traktens bebyggelse, visserligen i små krokar, vilka emellertid med hänsyn till platsens lättforcerade terräng med ekonomisk fördel skulle kunna rätas. I stället för att tillämpa detta enligt befolkningens och sunt lekmannaomdöme mera praktiska och billiga sätt beslöto vägmyndigheterna att bygga en helt ny väg. I gengäld avsåg man att anlägga parallellvägar mellan den nya vägen och bebyggelsen, ett förslag som måste anses tämligen egendomligt mot bakgrunden av det förhållandet, att man härvid måste forcera den höga mellanliggande åsen, vilket ju måste betraktas som både kostsamt och opraktiskt. Under alla förhållanden ansågo dock ortsborna, att

den gamla vägen ej kunde slopas. Följaktligen överklagades beslutet hos länsstyrelsen, som dock avlog besvären. Inte heller hos Kungl. Maj:t vunno ortsborna intressena något gehör, varför beslutet nu fastställdes. Ortsborna föranstälta nu om åtgärder för att åtminstone få behålla vägen som bygdeväg för att på så sätt förhindra, att den åtminstone inte blir uppriven och bortförd som material för den nya vägen. Om vägen borttages, förlora nämligen ortsborna inte bara bussförbindelserna utan även förbindelserna mellan byarna samt till åkerjorden och skogarna. Man får därför förutsätta, att den gamla vägen i en eller annan form blir kvar. Den kan nämligen helt enkelt inte undvaras. Men detta betyder då, i och med att den nya vägen tillkommer, att det blir tre stora vägar i bredd på ungefär en kilometers sträcka, så nära varandra, att man hela sträckningen skulle se desamma, om inte den höga åsen låge emellan. Därtill kommer en gammal bred allmän förbindelseled mellan Kopparbergsvägen och den gamla vägen samt dessutom de ifrågasatta nya förbindelsevägarna över åsen. Man får inte förundra sig över att folk med sinne för realiteter stanna frågande inför dylika utslag för vägbyggeri, detta särskilt om det skall ses mot bakgrunden av de uppmaningar till sparsamhet, som i dessa dagar riktas till enskilda medborgare.

Med anledning av en av undertecknad i fjol väckt motion nr 154 i andra kammaren beslöt riksdagen på förslag från statsutskottet uttala, att gammal vägbana ej får rivas upp samt att det borde upptagas till övervägande, om inte 90 procents statsbidrag borde utgå, där allmän väg indrages för huvudvägs anläggande i annan sträckning. Detta innebär sålunda, att man nödgas jämte byggnadskostnad och underhåll för den nya vägen även svara för underhållet av den gamla. Den sparsamhet som härmed kommer till uttryck synes sålunda vara minst sagt missriktad.

Det bör kanske i detta sammanhang kunna citeras vad en insändare i en ortstidning yttrade om detta speciella fall: Det har på dessa sista år talats och skrivits så mycket om vad som kan göras för att öka trevnaden på landsbygden och hejda avfolkningen därstädes. Men då det kommer till handling, då är intresset för landsbygden som bortblåst. Länsstyrelsen framhåller att »man synes hysa den enligt länsstyrelsens mening felaktiga uppfattningen att en bebyggelse, som kommit att ligga utmed allmän väg, för all framtid skall bli utan inskränkning tillförsäkrad denna förmån». Efter att ha citerat detta länsstyrelsens uttalande följer slutligen den ironiska slutsatsen: »Vi landsbygdens folk räknas tydligen inte till folkhemmet.»

En annan mycket märklig vägshistoria är riksvägen förbi Sala. Ett förslag ligger klart, och meningen är att en första etapp i byggandet skall utföras redan instundande sommar. Om denna etapp äro dock inte meningarna delade. Däremot måste sägas, att andra delen av riksvägen genom Sala långt ifrån vunnit allmänt gillande. Denna del avse vägmyndigheterna att inte bara draga genom ett allmänt parkområde, som helt raseras, utan dessutom genom ett sjukhusområde, mot vilken sträckning vederbörande sjukhusdirektion anfört de allvarligaste föreställningar. Man undrar varför inte medicinalstyrelsen under sådana förhållanden ingripit. Det gäller här Salberga sinnessjukhus, ett sjukhus således med ett alldeles speciellt klientel, som i stor utsträckning användes i utomhusarbete. Till saken hör nämligen också, att i och med den nya riksvägens tillkomst skulle Salberga sjukhusområde få två stora genomfartsvägar, dels den tillämnade riksvägen och dels den också nämligen nyanlagda vägen, som nu har genomfartstrafiken, över vilka vägar de arbetande patienterna måste färdas.

Nu är inte den föreslagna lösningen av riksvägen vid Sala den enda möj-

liga. Tvärtom skulle en västligare dragning av vägen inte bara bli rakare och helt läggas utanför Salberga sjukhusområde, den skulle också praktiskt taget helt undgå annan bebyggelse, som måste rivas i händelse man följer nu avsedd sträckning, och inte heller inkräkta på järnvägs- och industriområden. Med föreslagen sträckning kommer man nämligen att gå över även ett mycket värdefullt lertag tillhörigt stadens största tegelbruk. Inte heller behöfde den korsa den andra nybyggda genomfartsvägen utan med den västliga sträckningen endast på en kortare sträcka bli en parallellväg till denna. Slutligen skulle även dyrbara och ofrånkomliga anslutningsvägar elimineras. Redan i ett tidigt skede behandlade Salberga sjukhusdirektion frågan om riksvägen, nämligen i mars 1937, och beslöt då att hos myndigheterna hemställa, att riksvägens sträckning måtte förläggas sydväst om sjukhusets område, därvid även medicinalstyrelsen skulle underrättas. Efter inspektion i december 1938 av medicinalrådet Björck och byråchefen von Dardel anmäldes Salberga sjukhusdirektionens inställning till riksvägen även till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Slutligen påvisade direktionen i skrivelse i april 1942 till myndigheterna riksvägssträckningens nackdelar för sjukhusområdet.

Om myndigheterna nu tagit definitiv ställning till denna fråga, nämligen riksvägens sträckning beträffande dess andra del genom Sala, är inte bekant. Bekant är däremot, att den västliga sträckningen vid Sala inte ens kostnadsberäknats. Jämförelsetal kunna således inte företes. Uppenbart är emellertid, att den västliga sträckningen måste bli billigare, dessutom rakare samt slutligen gå fri från Salberga sjukhusområde. Här gäller det också ett miljonföretag. Under sådana förhållanden är det alltså fråga om 100 000-tals kronor som kunna inbesparas. Men framför allt när det gäller en riksväg borde även andra hänsyn kunna tagas,

såsom frågan om dess friläggning från tät bebyggelse o. s. v. När ett förbilligande, såsom i detta fall kan påvisas, är förenat med alla andra fördelar, förtjänar saken utan tvekan en större uppmärksamhet och undersökning än vad som här skett.

Då det torde vara oomtvistligt uppenbart, att dessa båda här återgivna fall ingalunda äro att betrakta som isolerade företeelser utan allt mer och mer upprepade bekräftelser på vedertagna vägbyggnadsprinciper, finner jag det nödvändigt att rikta statsrådets uppmärksamhet på saken. Påtalade förhållanden innebära ingalunda något underkännande av vägmyndigheternas tekniska kunnande utan endast ett påvisande av nödvändigheten, att man vid vägbyggnadsprogrammets utformning ingalunda låter sitt tekniska vetande ta sig sådana uttryck, att man vid programmets realiserande i onödan raserar befintliga värden, för framtiden onödigt fördyrar underhållet och äventyrar landsbygdens kommunikationstekniska framåtskridande.

Med hänvisning till det anförda tillåter jag mig hemställa om andra kammarens medgivande att få till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framställa följande frågor:

Har statsrådet sin uppmärksamhet riktad på här angivna förhållanden?

Om så är fallet, vad ämnar statsrådet göra för att på ett bättre sätt än vad nu sker vid vägbyggnadsprogrammets uppgörande även samhällsekonomiska intressen bli på ett tillbörligt sätt tillgodosedda?

Denna anhållan bordlades.

§ 11.

Interpellation angående kostnaderna för slaktgodemännen.

Herr HANSSON i Skediga erhöll på begäran ordet och anförde: Herr tal-

man! I syfte att begränsa den vid sidan av ransoneringen skeende handeln med kött och fläsk har livsmedelskommissionen utfärdat skärpta bestämmelser för slaktdjurskontrollen genom att tillsätta slaktgodemän. De kostnader, som denna skärpta kontroll åsamkar kristidsnämnderna, få inräknas bland de utgifter, för vilka statsbidrag utgår enligt vissa närmare angivna grunder. Såsom bestämmelserna ha utformats, uppgår emellertid statsbidraget i regel endast till en mindre del av de totala kostnaderna. Det synes berättigat med hänsyn till att slaktdjurskontrollen endast drabbar landsbygdens kristidsnämndsområden, där skatteunderlaget är förhållandevis lågt, att statsbidraget för dylika kostnader höjes utöver nu tillämpade grunder. I annat fall kan man befara, att de betydande utgifterna för slaktgodemännens verksamhet kännbart komma att påverka utdebiteringen i de mera glest bebyggda kommunerna.

Det synes vidare vara uppenbart, att kontrollen rörande efterlevnaden av ransoneringar och regleringar är en rent statlig angelägenhet, vars kostnader icke borde övervältras på kommunerna. Om slaktdjurskontrollen är en statlig utgift, vilket knappast torde kunna bestridas, borde även utgifterna för densamma täckas med statsmedel. Då kostnaderna dessutom variera starkt mellan olika kristidsnämnder, borde statsbidraget till slaktdjurskontrollen utgå efter andra och för kommunerna gynnsammare grunder än som gälla för kristidsnämndernas övriga utgifter.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få rikta följande fråga:

Kan man förvänta att statsrådet vill medverka till att högre statsbidrag beviljas till kristidsnämndernas kostnader för slaktgodemännens verksamhet än som utgår enligt nu gällande grunder?

Denna anhållan bordlades.

§ 12.

Angående protokollet för den 3 mars.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr DICKSON, som yttrade: Herr talman! Jag har fått min uppmärksamhet fäst vid att en replik, som av mig gavs till herr Senander under debatten den 3 mars, icke medtagits i det i dag justerade protokollet för nämnda dag. Jag beklagar, att sekreteraren icke kunnat finna någon form för att medtaga densamma, låt vara att den avgavs i en här i kammaren icke alldeles vanlig form. Jag har velat föra det på tal, så

att framtida hävdaforskare icke skola bibringas den uppfattningen, att jag inför den till mig av herr Senander riktade repliken¹ stod svarslös.

Härpå anförde

Herr TALMANNEN: En talares gester och miner bruka icke tagas till protokollet.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 4.32 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 10 mars fm.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr statsrådet *Sträng* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående organisationen av den civila sjukvårdsberedskapen.

Denna proposition bordlades.

§ 2.

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 95, med förslag till lag om tillägg till 72 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag;

till statsutskottet propositionerna:

nr 107, angående tillgodoseende av universitetets i Lund och Malmöhus läns sjukvårdsinrättningars i Lund behov av tomtmark; och

nr 108, angående anslag till nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm, m. m.; samt

till behandling av lagutskott propositionen, nr 112, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 26 maj 1909. (nr 38 s. 7) om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den på bordet liggande motionen nr 418 av herr *Vigelsbo m. fl.*

§ 4.

Föredrogs den av herr *Falla* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående bekämpande av ogräset på statens järnvägars banvallar.

Kammaren biföll denna anhållan.

¹ (å s. 102 spalt 2 i prot. för den 3 mars)

§ 5.

Föredrogs den av herr *Vigelsbo* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående tillgodoseende av samhällsekonomiska intressen vid vägbyggnadsprogrammets uppgörande.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Hansson* i Skediga vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet angående ökat statsbidrag till kristidsnämndernas kostnader för slaktgodemännens verksamhet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Motion angående effektivare handelsavtalsförhandlingar.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående åtgärder för effektivisering av förberedelsen till och förandet av Sveriges handelsavtalsförhandlingar.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Herr **LIEDBERG**: Herr talman! Utrikesutskottet har med synnerlig välvilja behandlat denna motion, men det kanske dock kan tillåtas mig att med några ord klargöra motionärernas syfte.

Handelsavtalen reglera nu så gott som hundra procentigt vårt utbyte med världen omkring oss, vår export och vår import, och handelsavtalens betydelse är utav helt annan storleksordning än någonsin tidigare. Detta betingas ju främst av bilateralismens dominerande ställning i avtalens konstruktion och

kanske i lika hög grad av vår valuta-situation, som har framtvingat den mycket minutiösa reglering som vi för närvarande måste, jag skulle vilja använda uttrycket genomlida. Det har inte på något sätt varit motionärernas avsikt att skjuta till måls på någon instans eller ännu mindre på några personer för brister eller uraktlåtenhet när det gäller handelsavtalens förberedelse eller tillblivelse. Men å andra sidan, herr talman, ha vi den uppfattningen att allting kanske inte varit riktigt välbeställt. Vilka fel och brister som kunna finnas får den begärda skyndsamma utredningen visa. Vår utgångspunkt har framför allt varit den, att Sverige i dag absolut inte har råd att uraktlåta någonting när det gäller att på det mest effektiva sätt förbereda och genomföra våra handelsavtal.

Vi äro, herr talman, mycket tacksamma för utskottets positiva och enhälliga inställning och inte minst däröver att ett långhalande remissförfarande ansetts överflödigt, då ju utskottet i stället ansett sig hos Kungl. Maj:t böra begära en skyndsam utredning. Jag vill med uttalande av min stora tillfredsställelse över ärendets behandling också uttala den förhoppningen, att denna utredning må leda till snara resultat och att under utredningsarbetet alla goda och kunniga krafter må tagas i anspråk.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Föredrogs vart efter annat konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av § 31 regeringsformen; och

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i regeringsformen m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 125, angående viss garanti åt sjöfolkets erkända arbetslöshetskassa; och nr 130, angående anslag till lån till anordnande av kollektiva tvätterier.

Dessa propositioner bordlades.

§ 10.

Motioner angående offentliga tjänstemäns rättsställning.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckta motioner om de offentliga tjänstemännens rättsställning.

I de likalydande till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 106 i första kammaren av herr *Bergvall m. fl.* och nr 176 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag beträffande revision av i regeringsformens §§ 35 och 36 stadgade grunder för statstjänstemännens rättsställning i samband med en allmän tjänstemannalagstiftning, omfattande jämväl de kommunalt anställda tjänstemännen, samt med beaktande av i motionen anförda synpunkter.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Englund* och *Larsson* i Stockholm.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **LARSSON** i Stockholm: Herr talman! Vi ha i det svenska statskicket vissa dyrgripar, som bruka tagas fram vid mera högtidliga tillfällen, förkunnas och besvärjas. Dit hör t. ex. den kommunala självstyrelsen, de svenska kommunernas frihet under ansvar inför lagen. I det vardagliga livet är det

kanske inte så noga med respekten för denna princip, vilken, som vi alla veta, i den moderna förvaltningsstaten dagligen trädes för nära genom inspektioner, detaljerade anvisningar och ingrepp, som i själva verket utgå ifrån att de kommunala myndigheterna äro lokala statsorgan. En annan sådan dyrgrip är de medborgerliga fri- och rättigheterna, föreställningen om den enskildes oantastbara rättssfär. Det är också en för vårt statskick grundläggande princip, och exempelvis Sandlerkommisionens tre digra betänkanden ha rikligen bevisat att den ingalunda i de vardagliga förvaltningsbestyren till fullo respekteras. Och det, varom jag nu här skall tala, herr talman, är de offentliga tjänstemännens trygga och självständiga ställning.

Det är bilden av den självständiga, ansvarsmedvetna tjänstemannakår, som träder fram då man studerar tillkomsten av 1809 års grundlagar, den tjänstemannakår, för vilken grundlagens honnörsord, så att säga, är oavsättlighet, förtjänst och skicklighet som enda befodringsgrund, tryggheten mot varje godtycke i tjänsten, det objektiva arbetet, där det allmänna bästa är den enda vägledningen. Ja, i själva verket är det så, om man tänker efter, att en självständig tjänstemanna- och ämbetsmannakår är det nödvändiga komplementet till en demokrati. De politiska instanserna skulle inte kunna arbeta utan hjälp av dessa kunniga, objektiva, politiskt fullkomligt oberoende, sakkunniga ämbetsmän. Någon har kallat dem för i den funktionen »allvetande och intetsägande». Det är en riktig definition såtillvida som deras politiska inställning är och bör vara fullkomligt oberoende och utan inflytande på deras tjänsteutövning och utan inflytande på den behandling, de röna från sina överordnade i tjänsten.

Men den andra sidan av denna bild är också tjänstemännens klara, oantastbara, medborgerliga frihet, deras rätt att hysa och yttra vilka åsikter i all-

männa ting som de finna riktiga, så länge de lojalt och tillförlitligen fullgöra sin tjänst. Denna bild som jag här i all korthet sökt skissera, håller emellertid på att naggas i kanterna och bli ganska suddig i konturerna. Det är något som vi alla känna till, och riksdagen har flera gånger tidigare haft anledning reflektera däröver, främst då med sikte på vad man skulle kunna kalla de objektiva avvikelserna från regeringsformens förbud mot avsättning och förflyttning utan laga dom. Jag tänker då på det förhållandet att de definitioner, som ges i 35 och 36 §§ regeringsformen, inte längre gälla för det stora flertalet av statens ämbetsmän. Jag tänker inte på det förhållandet att enligt avlöningsreglementet sedan gammalt tjänstemännen äro underkastade ändrad tjänstgöringsskyldighet, skyldighet att finna sig i förflyttningar och naturligtvis skyldighet att vid viss ålder avgå o. s. v. Allt detta är ju förenligt med en fullt objektiv prövning av tjänstemännens ställning och befordringsförhållanden. Nej, jag tänker på det förhållandet, att vi mer och mer vid flera tillfällen under senare år varit nödsakade att diskutera frågan om lämpligheten, ja, om den politiska tillförlitligheten såsom ett viktigt moment när det gäller att bedöma tjänstemännens ställning, deras befordran, eventuellt deras avsked, förflyttning till en övergångs- eller avgångsstat.

Det har i denna kammare flera gånger på senare år från vederbörande statsråds sida framhållits att frågan om lämpligheten är ett moment, som man måste beakta när det gäller t. ex. tjänsteläkare, när det gäller lärare, det har även nämnts präster. Och frågan om den politiska tillförlitligheten som ett moment av betydelse har också varit på tal framför allt i samband med de avgångsstat, som beslutades 1942 för militärpersonal, 1946 för polis och åklagare. Man har därvid, som vi erinra oss, beslutat att ifrågavarande tjänstemän äro skyldiga gå över på avgångs-

stat, när statens intressen så kräva. Det är en utomordentligt allmän formulering; jag skall återkomma till möjligheten att ge den en avfattning som lämnar rum för en mera objektiv prövning och som inskränker risken för godtycke. Hur som helst, det är uppenbart att med sådana formuleringar som enda förutsättning för ett ingripande risken för ett godtycke och risken för ett politiskt betingat beslut ligger i öppen dag.

Den första fråga man gör sig, när man betraktar detta problem, är naturligtvis: Behövs det över huvud taget sådana bestämmelser? Är det inte i den demokratiska stat vi alla med få undantag bekänna oss till tillräckligt att lita till det rättsbegrepp beträffande tjänstemännen, som framgått ur regeringsformens bestämmelser och ur den praxis, som utvecklats i 1800-talets liberala rättstat? Den uppfostrande betydelsen av en demokratisk praxis har ju också något att säga. Rätten till åsiktsfrihet betyder naturligtvis också rätten att ha dumma eller oriktiga åsikter. Och denna frihet är grundad på åsikten, erfarenheten, tron, förtröstan på att i den folkstyrda statens och kommunens praxis, i den flytande, ständigt strömmande diskussion med utbyte av argument, som är statens liv, också skall ligga det uppfostrande, didaktiska moment, som eventuellt gör en sådan frihet oskadlig.

Det kan emellertid inte förnekas — jag har egen, direkt erfarenhet därav — att under kriget förekommit fall, då den lojalitet, vilken vi trots oss kunna lita på, brustit, då det förekommit uppenbar risk för rikets säkerhet genom att vissa tjänstemän ha bekant sig till åsiktsriktningar, vilkas ledningar ha legat utanför detta land och vilkas allmänna moraliska värderingar — i den mån man kan tala om sådana — i grunden ha skilt sig från dem som bestämma i det svenska rättssamhället. Av dessa skäl ha vi under kriget nödgats erkänna nödvändigheten av in-

grepp, och jag har själv nödgats vara med om ingrepp emot på detta sätt illojala, otillförlitliga, för rikets säkerhet farliga tjänstemän.

Jag måste medge att jag också själv röstat för Kungl. Maj:ts förslag om 1946 års avgångsstat för polisen, detta med hänsyn till de bekymmersamma erfarenheter av en nazistisk infiltration, som förelegat inom Stockholms poliskår. Emellertid är det något märkligt att denna fråga har så aktualiserats efter kriget. Det är först då som frågan har uppkommit med en viss skärpa. Jag talar här om de kommunala erfarenheter jag har från Stockholms stad, och jag måste säga att något trängande behov i nuvarande läge av ingrepp mot nazistiska åsiktsriktningar har jag inte kunnat finna föreligga. Jag har också i Stockholms stadsfullmäktige röstat mot bestämmelser, som ha avsett att möjliggöra sådana ingrepp i strid mot allmänna demokratiska principer.

Likväl kan man icke bortse från frågan: Ha vi verkligen fred? Gå vi mot ett fredligt, normaliserat, balanserat samhälle, där man åter kan lita på att de moraliska, de rättsliga värderingar, som vårt samhälle vilar på, ha allmän giltighet? Det talas om något som benämnt »det kalla kriget». Vi läsa dagligen skrämmande erfarenheter därom i tidningarna. I själva verket är det så, att under denna s. k. fred fortsätter kriget, ehuru med andra medel. Vi kunna inte bortse ifrån att det alltjämt såsom betydande politiska krafter finns åskådningar, som äro ledda utanför vårt land, som äro internationella, som operera efter en maktpolitisk ideologi och logik, som skjuter alla rättsstatens värderingar åt sidan. Det är fel att tala så mycket som vi göra om motsatta ideologier. Vad man skall tala om är det förhållandet, att det i stora delar av världen föreligger ett politiskt system som är grundat på att de rent mänskliga värderingar, som äro oundgängliga förutsättningar för ett fritt politiskt liv, icke erkännas. Skyldigheten att tala

sanning helt enkelt, respekten för människovärdet, respekten för den personliga integriteten och friheten. Det är dessa ting som icke längre erkännas eller erkännas till ordet men bestridas i handling.

Dessa krafter i det politiska livet äro alltjämt på ett hotfullt sätt levande, och jag har inte kunnat undgå att ta ett starkt intryck av detta, då man diskuterat ting som beröra dessa frågor. Jag tänker närmast på den debatt som fördes här förra onsdagen — jag var tyvärr förhindrad att då deltaga — om den begärda rätten för kommuner att kunna vägra att uthyra sina lokaler till vissa åsiktsriktningar. Likaså är det i de debatter, som förts inom Stockholms kommunalförvaltning, från kommunistiskt håll som man framför allt har yrkat på möjlighet till ingrepp, i detta fall mot tjänstemän som kunna förväntas icke tillförlitligen fullgöra sin tjänst. Jag måste medge att man på kommunistiskt håll onekligen har särskilt rika erfarenheter, då man nu här är så angelägen om dylika bestämmelser. Om man emellertid nu medgiver att erfarenheten visat nödvändigheten av att ha vissa möjligheter till ingripande måste å andra sidan, för att risken för politisering av förvaltningen skall kunna undgås, de bestämmelser som i det här hänseendet kunna finnas erforderliga — riksdagen har ju flera gånger uttalat sig för tillskapandet av bestämmelser härutinnan — utformas så, att de giva de bästa möjligheter till skydd mot godtycke och så långt som möjligt bibehålla det rättskydd för tjänstemännen som återfinnes som princip i regeringsformen. Från den principen vilja vi icke avvika. Man kommer då till frågan: Hur skola förutsättningarna för sådana ingripanden formuleras? I den motion, som ligger till grund för konstitutionsutskottets utlåtande, ha återgivits några försök till sådana formuleringar som framkommo under behandlingen av avgångsstaten vid polisen. Jag tror icke,

att man kan undgå det intrycket att alla sådana formuleringar, som ju måste grunda sig på en förmodan om hur vederbörande tjänsteman i ett visst läge skall uppföra sig, måste bli kautschukartade. De giva icke vederbörande skydd mot politiskt godtycke. Man måste söka bereda vederbörande statliga och kommunala tjänstemän möjligheter att i en särskild instans anföra besvär mot sådana ingrepp. Den utväg som här erbjuda sig som den naturliga är att hänskjuta prövningen av sådana frågor till paritetiskt sammansatta myndigheter där även tjänstemännens intressen äro behörigen företrädda.

Jag kommer därmed över till den andra sidan av denna motion som nu icke föreligger till behandling. Vi vänta nämligen på ett utlåtande från andra lagutskottet. Jag vill endast erinra därom, att om man bifaller motionens förslag att giva de offentliga tjänstemännen full avtalsrätt, löser man i samma veva i väsentlig grad de principiella svårigheter, varom jag här nu talar. En sådan ordning måste, det är också klart, omfatta de kommunala tjänstemännen likaväl som statliga. Här gäller det ju en otillförlitlighet ur rikets synpunkt som kan vara farlig för landets säkerhet. Det är klart att bedömningen härav icke kan anförtros åt kommunala församlingar i olika landsändar, ty bedömningen kan ju i så fall utfalla på mycket olika sätt. Under kriget hade vi sålunda kommuner med kommunistisk majoritet och till och med kommuner med nazistisk majoritet. Det är uppenbart att sådana frågor måste hänskjutas till central prövning och avgörande.

Jag har härmed, herr talman, i största korthet utvecklat den principiella syn, som vi motionärer velat lägga på denna fråga. Beträffande föreliggande utlåtande från konstitutionsutskottet vill jag säga, att det i all sin korthet dock vittnar om uppskattning av de synpunkter som motionärerna framfört. I utlåtandet har även i enlighet med vårt yrkande förutsatts att den utredning som

riksdagen flera gånger, 1942 och 1946, begärt om tjänstemännens rättsställning skall utsträckas även till de kommunala tjänstemännen. Utskottet har emellertid icke velat vara med om motionärernas hemställan om en förnyad skrivelse till Kungl. Maj:t. Vi reserverar i utskottet ha emellertid ansett tillräckliga skäl föreligga för en sådan påstötning. Riksdagen har ju skrivit i saken redan 1942 och den skrivelsen har, såvitt jag har mig bekant, icke föranlett någon regeringens åtgärd. Riksdagen har skrivit även 1946 och då snuddat vid frågan om den politiska tillförlitligheten och de svåra problem som därmed stå i samband. Efter denna riksdagsskrivelse har det förekommit åtskilliga fall som visat angelägenheten av en sådan här utredning. Jag pekar på den på höstrikdagen 1946 beslutade avgångsstaten vid polisen, och jag kan också erinra om 1947 års sommarriksdags befattning med den provisoriska lagen om tjänsteplikt för polis, en lagstiftning, som ju får betraktas som ett slags nödrop, ett legislativt nödrop i avsaknad av den stora principiella utredning som riksdagen flera gånger begärt. För nödvändigheten av den av riksdagen begärda utredningen har emellertid Kungl. Maj:t varit förvånande kallsinnig. Vid någon av de debatter som vi hade i fråga om polisernas ställning, då 35 och 36 §§ i regeringsformen åberopades i debatten, kallade inrikesministern, erinrar jag mig, dessa paragrafer för gamla muskedunder. Den karakteristiken är nog ganska riktig, men det borde då vara extra angeläget för Kungl. Maj:t att se till, att man skaffade sig en något modernare beväpning på detta område. Av dessa skäl ha vi ansett att en förnyad påstötning hos Kungl. Maj:t är väl befogad.

Vi äro dels förbluffade, dels även imponerade över den tålmodighet som konstitutionsutskottet visat. Utskottet förutsätter, att denna fråga i varje fall bör bliva tillräckligt utredd före utgången av nästa andrakammarperiod.

Alltså efter en första skrivelse i saken år 1942 är utskottet tillfredsställt om utredningen blir färdig till 1952, och detta gäller dock en fråga som är av mycket stor och principiell praktisk betydelse för tjänstemännens rättsskydd. Denna tålmodighet synes mig gå över gränsen för vad som borde vara tillåtligt för grundlagarnas väktare.

Med dessa skäl ber jag att få yrka bifall till motionärernas hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KYLING: Herr talman! Frågan om en revision av regeringsformens 35 och 36 §§ har ju varit uppe i riksdagen vid flera tillfällen. Att herr Larsson i Stockholm reserverat sig blankt vid detta utlåtande betyder dock icke att reservanterna och utskottsmajoriteten ha olika uppfattning om saken såsom sådan. Redan 1942 tog konstitutionsutskottet initiativ till en revision av dessa paragrafer i regeringsformen och det initiativet ledde också till att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde en utredning. Den utredningen kom icke till stånd. År 1946 togs frågan åter upp i en motion, där man på nytt begärde att få saken utredd och klarlagd. Detta är nämligen en fråga som för såväl statstjänstemännen som kommunaltjänstemännen är av oerhört stor betydelse. Den gången ställde sig också riksdagen mycket positiv till förslaget, och en ny skrivelse avläts till Kungl. Maj:t. Men ännu ha vi icke sett något utredningsförslag på riksdagens bord från Kungl. Maj:ts sida.

När vi i år hade den här frågan uppe till behandling i utskottet, voro vi nog allesamman överens om, att man hade alltför knapp tid för att få till stånd en utredning som skulle kunna läggas till grund för en skrivelse redan vid detta års riksdag. Jag tror att herr Larsson i Stockholm delar den uppfattningen. Det gick alltså icke att få fram något för-

slag till den här riksdagen, varför utskottet fick finna sig i att begära en utredning som borde föreligga färdig före nästa andrakammarperiods slut. Det rör sig ju här om en grundlagsändringsfråga och en sådan måste ju beslutas på två riksdagar med nyval däremellan. Att utskottet även i år varit positivt i saken, kan man se av utskottets utlåtande. Där säger utskottet följande: »Vad sålunda förekommit är ägnat att understryka angelägenheten av att den av riksdagen begärda utredningen igångsättes. Utredningen bör också avse de kommunalt anställda tjänstemännens rättsställning, såvitt angår frågan om deras entledigande på grund av illojalitet eller liknande skäl.» Sedan fortsätter utskottet: »Då utskottet emellertid förutsätter att den av riksdagen redan tvenne gånger begärda utredningen kommer till stånd vid sådan tidpunkt att resultatet därav kan föreläggas riksdagen i god tid före utgången av nästa andrakammarperiod, anser sig utskottet sakna anledning att ånyo tillstyrka skrivelse till Kungl. Maj:t i samma ämne.» Jag skulle vilja på det allra kraftigaste vädja till justitieministern att icke längre ligga på den här saken utan snarast ta upp frågan. Den är ytterligt betydelsefull för de svenska tjänstemännen, både för dem som äro i statstjänstemannaställning och för de kommunalt anställda tjänstemännen. De vänta att få denna sak utredd och snarast förelagd för riksdagen. När utskottet och riksdagen två gånger begärt utredning, vill jag hoppas, att Kungl. Maj:t också vi skola kunna få den revision som är skall ombesörja denna utredning så att absolut nödvändig härutinnan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Anslag under riksstatens andra huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2, ang. justitiedepartementet: Avlöningar.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr LJUNGQVIST: Herr talman! Några ledamöter av denna kammare ha väckt en motion, däri hemställes om en viss utvidgning av justitiedepartementets byrå för medborgarskapsärenden. Den egentliga innebörden i denna motion är att möjliggöra en återgång till tidigare program, när det gäller den tid som kräves för erhållande av svenskt medborgarskap. Före kriget gällde en tid av 7 år men tiden ökade under kriget till 10 år. Motionärerna ha tagit fasta på att justitieministern själv uttryckt den uppfattningen, att det vore önskligt att så snabbt som möjligt återgå till denna tidigare praxis. Bland annat har justitieministern gjort detta i en intervju i januari i Svenska Dagbladet.

Det vore givetvis önskvärt, framhålla motionärerna, att vistelsetidens längd icke behöver bestämma ordningsföljden för ärendenas behandling, utan att alla som uppnått en vistelsetid på 7 år, som man i praktiken tillämpat som villkor för erhållande av medborgarskap, borde så snabbt som möjligt få frågan om medborgarskapet behandlad utan att behöva vänta på dem som i

sina ansökningar kunna redovisa längre vistelsetid.

Det framhålles, att någon kostnad för samhället eller statsverket på grund av en sådan utvidgning av medborgarskapsbyrån ej skulle följa härav, eftersom man i stället vinner åtskilligt i besparing av utgifter genom att man slipper övervakningen av de utlänningar varom här är fråga. Nu har utskottet alltså behandlat denna motion. Och utskottet har liksom departementschefen understrukit det önskvärda i att den skärpning, som krigsåren medfört, snarast möjligt borttages. Utskottet säger till yttermera visso: »Det är ur alla synpunkter önskligt, att de som skola bli svenska medborgare erhålla sitt medborgarskap tidigare än vad nu i regel är fallet.» Utskottet pekar också på att man slipper övervakningen. Utskottet framhåller vidare, att balansen på 700 ärenden som motionärerna påvisat i sin motion praktiskt taget är avvecklade, och att man omedelbart står inför möjligheten att minska tiden från 10 år till 9 år.

En ytterligare nedsättning till 7 år som motionärerna ansett önskvärd synes, säger utskottet, kunna genomföras inom rimlig tid även utan den föreslagna utvidgningen av medborgarskapsbyrån. Jag vill uttala min stora tillfredsställelse över departementschefens positiva inställning i detta ärende och över att denna positiva inställning uppenbarligen delas av utskottet. Jag skall därför tills vidare icke framställa yrkande om bifall till motionen, men vill rikta två frågor till justitieministern i denna sak. Det förhåller sig så att i den tidigare omnämnda intervjun i Svenska Dagbladet har justitieministern fällt uttalandet, att vi kunna icke gå ner flera år på en gång, ty då skulle vi få en alltför stor mängd ärenden.

Det säges nu, att man »inom rimlig tid» skulle kunna komma ner till sju år och omedelbart till nio år. Är det således justitieministerns uppfattning, att det är möjligt att »inom rimlig tid»

komma ner till sju år? Vad menas i så fall med »rimlig tid»? Om det rör sig om exempelvis ett år, vill jag komplettera min fråga med ett påpekande, nämligen att de flyktingar, som kommo hit under åren 1941 och 1942 och vilkas medborgarskapsärenden alltså skola behandlas 1948 och 1949, då sju år förflutit efter det de kommo till riket, dock endast utgjorde en begynnelse till den flyktingström, som sedermera svällde alltmer under åren därefter. Jag kan precisera frågan därhän: Är det möjligt att, med den omfattning medborgarskapsbyrån nu har, verkligen snabbt komma ner till nio år och »inom rimlig tid», vad detta nu kan innebära, till sju år, i betraktande av att antalet medborgarskapsärenden på grund av de av mig nyss omnämnda förhållandena måste bli oerhört mycket större under de kommande åren?

Det är detta som föranlett motionärerna att fästa uppmärksamheten på den eventuella önskvärdheten av en utvidgning redan nu av medborgarskapsbyrån för att sätta den i stånd att bemästra det tillflöde av arbetsmaterial, som måste komma i form av ett ökat antal medborgarskapsärenden.

Jag vill tills vidare inskränka mig till detta och hoppas, att motionärernas farhågor ej skola behöva bestå utan kunna skingras efter justitieministerns eventuella svar.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Jag skall be att genast få svara på vad den föregående ärade talaren frågade mig. Jag kan kanske — även om det ej är nödvändigt — få börja med att understryka, att jag för min del, liksom hela regeringen, är mycket angelägen om att så snart som möjligt komma tillbaka till förkrigspraxis i fråga om tiden för naturalisation. Normaltiden var ju tidigare sju år — jag bortser då från så-

dana utlänningar, som komma från våra nordiska grannländer och för vilka lagens minimitid på fem år tillämpas. Under kriget höjdes normaltiden till tio år och det är nu meningen att sänka den igen. Att sänkningen ej har kunnat ske på en gång ned till sju år beror uteslutande på organisatoriska svårigheter. Dessa avse icke bara arbetet inom justitiedepartementet, som motionärerna närmast tagit sikte på, utan även länsstyrelserna landet runt. Utlänningsärendena handläggas nämligen först lokalt hos vederbörande länsstyrelse och avgöras sedan slutligt hos Kungl. Maj:t. Man måste alltså taga hänsyn till arbetsbördan både i länsstyrelserna och i justitiedepartementet.

Nu är det ju så, att tillströmningen av utlänningar varit ganska olika under olika år. Och det är antalet utlänningar, som för att stanna kvar i landet kommit in under ett visst år, som blir avgörande för arbetsbördan några år senare, nämligen när de varit här så lång tid som kräves för att få svenskt medborgarskap.

I justitiedepartementet ha vi på grund av intresset att försöka sänka tiden låtit göra omfattande statistiska beräkningar, grundade på utlänningsstockens fördelning mellan olika årsgrupper. Vi fingo anledning att göra sådana beräkningar redan förra året, då vi möttes av den hittills största tillströmningen av ärenden, som vållade en svår arbetsbalans. Och vi ha gjort ytterligare statistiska beräkningar på senare tid. Vid årsskiftet 1946/47 hade justitiedepartementet en arbetsbalans av dylika ärenden på icke mindre än 1 700. Då genomfördes en fullständig omorganisation med de nya tjänster som vi erhöilo. Med denna nya apparat lyckades vi få ner balansen, så att den nu är ungefär 500. Även detta kan tyckas vara ganska mycket, men eftersom vi i departementet ha ganska många föredragande, måste ett par, tre hundra ärenden alltid finnas för att arbetet skall kunna löpa jämnt. Sedan balansen sålunda blivit något så

när liten, ha vi nu för några dagar sedan kunnat sätta ner normaltiden. Från justitiedepartementet har ett cirkulär härom utskickats till länsstyrelserna, och detta har också offentliggjorts i pressen. Enligt cirkuläret tillämpas nu en tid på nio år i stället för tio. Att vi icke gått ännu längre ner, beror som jag nämnt på överväganden rörande arbetsbelastningen.

För att belysa vad vi så att säga orka med, om vi sätta till alla klutar, kanske jag först får nämna, att vi med den nyorganiserade medborgarskapsbyrån förra året lyckades avarbeta 3 700 ärenden, vilket är flera gånger mera än det årliga antalet före kriget. Det har beräknats, att med en sänkning av tiden till nio år, då det alltså kommer in dels tioårsfall och dels nioårsfall, antalet ärenden i år skulle bli ungefär lika stort. Vi skulle alltså kunna bemästra detta arbetsmaterial. Om däremot redan nu tiden skulle sänkas till sju eller åtta år, skulle i år antalet ärenden ytterligare ökas med, efter vad jag vill minnas, 2 000—3 000. Denna kvantitet skulle alltså icke kunna bemästras i departementet och förmodligen ej heller i länsstyrelserna utan en avsevärd personalökning.

Sedan skulle emellertid hela denna personal icke bli behövlig, därför att de två närmast följande åren, alltså 1949 och 1950, kan man vänta en visserligen tämligen stor tillströmning men dock avsevärt mindre än i år. Om man nu gjorde en personalökning, skulle personalen följaktligen bli för stor de närmast följande åren. Under sådana omständigheter har jag trots det enda praktiska förfaringssättet vara att nu sänka normaltiden till nio år och därefter så fort som möjligt upptaga frågan om ytterligare sänkning, eventuellt först till åtta och sedan till sju år. Det är meningen att taga upp denna fråga till övervägande redan i höst.

Herr LJUNGQVIST: Herr talman! Det nya skäl som justitieministern före-

bragte och som ej redovisats i utskottets motivering, nämligen svårigheten för länsstyrelserna att bemästra arbetsbördan, är ju ett skäl som man måste taga ad notam och förstå. Jag bara uttalar förvissningen, att från justitiedepartementets sida man skall stimulera länsstyrelsernas arbete så att förfarandet blir så hastigt som möjligt.

Justitieministern säger, om jag fattat honom rätt, att en utvidgning av medborgarskapsbyrån nu skulle medföra att den bleve i någon mån överdimensionerad för åren 1950 och 1951. Kanske jag förbigick några ord från justitieministern eller hörde icke riktigt på honom. Men jag fick icke riktigt klart för mig hur det kommer att bli, när tillströmningen av medborgarskapsärenden blir större. Den måste bli större på grund av att flyktingsströmmen under åren efter 1942 var mycket större än tidigare. Det var detta förhållande som motionärerna trots göra en utvidgning av medborgarskapsbyrån utöver den nuvarande omfattningen önskvärd.

Nu säger justitieministern, att om man nu skulle sänka tiden till sju eller åtta år skulle, om jag hörde honom rätt, man få 3 000 nya ärenden. Det skulle man ej kunna bemästra. Då uppställer sig naturligtvis frågan: Är icke ramen för snäv, när en ännu större anhopning av medborgarskapsärenden småningom sker?

Jag är emellertid alltjämt tacksam för den positiva inställning som justitieministern visat.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Jag vill som svar på det senaste anförandet nämna, att det är riktigt att vi under alla omständigheter kunna vänta en mycket stor tillströmning av medborgarskapsärenden, betydligt större än den vi nu haft, fram på 1950-talet, kanske 1952, 1953 eller 1954. Men då måste man under alla förhållanden vidtaga särskilda åtgärder för att möta denna

arbetsbelastning. En utökning av personalen, som skulle vara lämplig i år, om man genast ville sänka tiden till sju år, skulle vara för stor för de närmast kommande åren och för liten under de år som följa därefter. På grund härav har jag trott, att det problem, som kommer någon gång fram på 1950-talet, bör behandlas genom att man då i tid vidtager de åtgärder som därav påkallas. Och först får man naturligtvis se till, att man icke går in i denna period med en balans utan att man dessförinnan avarbetat alla tidigare ärenden.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan i denna punkt.

Punkterna 3—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13, ang. hovrätterna: Avlöningar.

Efter föredragning av punkten anförde

Herr ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Sedan statsutskottet slutbehandlat det ärende som omnämnes i den nu föredragna punkten, ha vi fått meddelande, att det skulle komma en ny proposition, som berör tjänsteförteckningen för den icke-ordinarie personalen. För att statsutskottet skall bli i tillfälle att taga ställning till denna proposition är det nödvändigt, att detta ärende återförvisas till utskottet. Jag tillåter mig sålunda, herr talman, hemställa, att punkten 13: o) i det nu föredragna statsutskottets utlåtande nr 2 måtte återförvisas till statsutskottet.

Vidare yttrades ej. Punkten återförvisades till utskottet för ny behandling.

Punkterna 14—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

§ 12.

Utgifter under riksstatens sjunde huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53, ang. kommittéer och utredningar genom sakkunniga samt 1944 års nykterhetskommitté.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 1 under sjunde huvudtiteln, punkterna 68 och 69, vilka inneburo en minskning av anslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga med 50 000 kronor och i övrigt — beträffande nykterhetskommittén — oförändrad medelsanvisning, hemställde utskottet i denna punkt, att riksdagen måtte för budgetåret 1948/49 såsom reservationsanslag anvisa

a) till Kommittéer och utredningar genom sakkunniga 450 000 kronor;

b) till 1944 års nykterhetskommitté 75 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr DICKSON: Herr talman! I den långa raden av stora utgifter, som vi nu ha att behandla under sjunde huvudtiteln, har jag fäst mig vid denna punkt, 53:o, och speciellt då dess andra stycke, b), som rör 1944 års nykterhetskommitté. Denna kommitté föreslås här få ett anslag på 75 000 kronor. Jag har tittat litet i berättelsen över vad som i riket sig tilldragit, och beträffande denna kommitté har jag där funnit, att den är mycket flitig och arbetar med ett oerhört vidlyftigt material. I

slutet av redogörelsen heter det, att någon utfästelse inte kan ges beträffande tidpunkten, när arbetet skall kunna vara klart, utan att detta fortfarande ligger i vida fältet. Beträffande framtiden heter det så här: »Andra undersökningar rörande olika frågor ha under året verkställts eller påbörjats, bl. a. en undersökning rörande alkoholkonsumtion, fylleriförseelser m. m. i olika länder.»

Herr talman! Jag har alltid haft och har fortfarande den uppfattningen, att man teoretiskt kan beräkna en bro för det järnvägsspår, som den är avsedd att bära, men att när det gäller psykiska frågor en liknande utredning aldrig kan ge ett exakt resultat, utan att det därvidlag måste bli fråga om antaganden. I ett fall som detta är förhållandet detsamma. Man försöker räkna ut hur folk tänker, och man gör förfrågningar och mycket vittgående undersökningar, som kunna ge i och för sig intressanta resultat, men alla dessa undersökningar göras under nuvarande restriktionsförhållanden, då folk resonerar på ett sätt, medan det inte alls är givet att man kommer att resonera på samma sätt, om systemet ändras. Denna osäkerhet ifråga om resultatets värde har gjort att jag nu dristat mig att ingripa i denna fråga. Jag anser, att utredningen har hållit på för länge och att det vore skönt, om den snart kunde vara färdig, så att man kunde gå från tanke till handling. Jag skall för att om möjligt ge en impuls i denna riktning tillåta mig yrka, att anslaget sättes ned från 75 000 till 50 000 kronor.

Herr ERIKSSON i Stockholm: Jag förstår ju, att den föregående ärade talaren känner behov av att få lufta sina känslor vid den nu föredragna punkten. Jag har ingen som helst anledning att här ingå på någon saksdebatt med honom i detta ärende utan vill endast konstatera faktum, nämligen att riksdagen har begärt en ut-

redning av detta slag. Riksdagen har också tidigare beviljat särskilda anslag för ändamålet. Enligt min mening är det sålunda endast fråga om att arbetet skall fullföljas i enlighet med den uppgjorda planen. För detta ändamål behövs det anslag, som Kungl. Maj:t har föreslagit och som statsutskottet har tillstyrkt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag har ingen anledning att lägga mig i denna debatt, men nog anser jag, att herr Dicksons förslag tyder på att han måhända inte har trängt igenom saken tillräckligt. Om riksdagen skulle ställa sig på herr Dicksons linje och följa honom skulle det, såvitt jag kan förstå, innebära ett ytterligare fördröjande av arbetets slutförande. Man må ha vilken uppfattning man vill om arbetstakten, men efter det ordförandeskifte, som inträffade för ett par år sedan, har dock arbetstakten drivits upp så att man enligt min mening inte kan rikta några anmärkningar mot densamma. Jag skulle emellertid till herr Dickson vilja säga, att om man syftar till att få fram ett förslag, som exempelvis närmar sig de av honom vid olika tillfällen uttalade åsikterna, så är detta icke någon sådan där bagatell vilken som helst. Jag hoppas för min del, att det inte skall dröja alltför länge, innan man kan börja tala om för svenska folket vad det nya förslaget kommer att innebära. Det är också min förhoppning att riksdagen icke genom att nu här följa herr Dicksons förslag ifråga om nedsättning av beloppet skall vägra att ställa de nödvändiga medlen till förfogande. Jag har nämligen en bestämd känsla av, herr Dickson, att minst av allt borde vi som vilja få till stånd en liten smula mera frihet i detta avseende hålla pengarna borta, så att de linjer, vilka vi skulle vilja följa, över huvud taget inte kunna utarbetas.

Herr DICKSON: Herr talman! Ödet vill visst, att det alltid skall bli herr Olsson i Gävle och jag, som skola diskutera dessa saker, och jag har en känsla av, att detta inte är sista gången den här riksdagen. Om det nu förhåller sig så som herr Olsson i Gävle antydde, nämligen att anslaget storlek är omvänt proportionell mot den tid, som kommittén behöver för lösandet av sina uppgifter, beklagar jag mitt förslag, ty då har jag tydligen alldeles missuppfattat det hela. Skulle förhållandet vara detta, skulle jag snarare ha velat fördubbla beloppet. Jag känner mig emellertid inte alldeles övertygad av herr Olssons i Gävle resonemang, och därför får jag nog vidhålla mitt förslag att, som en liten varning till kommittén beträffande dess dödlighet, anslaget sänkes till det belopp, som jag nyss påyrkade.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Dickson; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 54—55.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 56.

Lades till handlingarna.

§ 13.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statsgaranti för exportkredit;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från skyldighet att återbetala för mycket utbetalta löne- och pensionsbelopp; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om befrielse från ersättningskyldighet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.

Anslag under luftfartsfonden.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande kapitalbudgeten under luftfartsfonden gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1948/49 jämte i ämnet väckt motion.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr OLSON i Göteborg: Herr talman! Jag skall inte uppehålla kammarens tid många minuter, eftersom det ju här föreligger ett enhälligt utskotts-betänkande. Det finns emellertid anledning att anställa några reflexioner i anslutning till detsamma. Kan det måhända tarvas något bevis för att såväl regering som riksdag verkligen velat i praktisk handling omsätta det myckna talet om investeringsbegränsning, så kan luftfartsfonden tjäna som ett utmärkt exempel. Redan av statsverkspropositionen framgick det, att Kungl. Maj:t i sitt förslag till anslag på kapitalbudgeten till luftfartsfonden utsatt luftfartsstyrelsens äskanden och förslag för en påfallande restriktiv behandling. Delvis kunde detta förhållande motiveras med att rätt betydliga reservationer funnos på tidigare anslag. Så var fallet exempelvis med anslaget till storflygplatsen vid Halmsjön. Men i några fall betydde nedskärningen ett avvisande av krav på tillgodoseende av länge förefintliga behov av utbyggnad och förbättring av verksamheten på flygfälten. Till dessa hörde Torslanda. Det av luftfartsstyrelsen begärda anslaget på 30 miljoner till byggen i allmänhet och komplettering och utrustning av flygfält blev i det kungl. förslaget nedsatt till 6 700 000 kronor, vilket betyder en nedskärning av det äskade beloppet med omkring 78 procent. Beträffande Tors-

landa flygfält finna vi att av luftfartsstyrelsen begärda 3 miljoner kronor till förbättring av själva flygkapaciteten och till åtgärder till fromma för trafik-säkerheten blevo till slut kvar endast 300 000 kronor. Det betyder en nedskärning med 90 procent. Redan detta visar ju att Torslanda blivit styvmoderligt behandlat. Bromma flygfält, till vilket begärts 4 200 000 kronor under rubrikerna flygfältsbyggen och byggnader, har kommit betydligt bättre undan den ministeriella granskningen och har erhållit 3 100 000 kronor, motsvarande en nedskärning med ungefär 20 procent. Bromma flygfält har fått allt, som står i samband med den direkta trafikens intressen, beviljat. Den nedskärning, som där gjorts, berör brandstation, garage, förrådslokaler och en del sådana byggnadsarbeten, som inte ha direkt betydelse för flygets upprätthållande. Motivet för att Bromma blivit relativt hyggligt behandlat i detta avseende har varit att Bromma flygplats kommer att få ta emot hela flygtrafiken till Stockholm, så länge inte storflygplatsen är färdigställd. Men ungefär samma motiv skulle kunna åberopas beträffande Torslanda, som i sitt nuvarande skick har att ta emot all trafiken till och över Göteborg tills det i Göteborg blir avgjort, om Torslanda skall bli den storflygplats, som där planerats, eller om denna flygplats skall förläggas på något annat område i stadens närhet. Det uppkommer, såsom det anförts i motionen, betydande svårigheter vid den trafikökning, som kan påräknas inte minst genom insättandet av de stora Douglas DC6-orna, som aktiebolaget Aerotransport avsett att sätta in på denna route. Torslanda är redan för den nuvarande trafiken otillräckligt utrustat, varför det vore synnerligen angeläget att startbanornas kapacitet kunde ökas genom den föreslagna förbindelsebanan och att ytterligare ökade hangarutrymmen kunde åstadkommas.

Utskottet har nu yrkat avslag på motionen, och något resultat är ej att för-

vänta av ett yrkande om bifall till den motion, som väckts i denna kammare av mig och mina bänkkamrater herr Olof Nilsson i Göteborg och Abel Sundberg. Jag vill sålunda sluta mitt anförande, herr talman, med att beklaga utskottets utifrån andra synpunkter i och för sig mycket förklarliga restriktiva inställning till detta ärende men avstå från att framställa något yrkande.

Herr ANDERSSON i Malmö: Herr talman! Man kan ju mycket väl förstå, att en representant för Göteborgs stad ömmar speciellt för det flygfält, som ligger i närheten av denna stad. Men ett utskott, som skall behandla dylika frågor, måste ta hänsyn till var behovet är störst. Samma synpunkt har också väglett departementschefen vid hans bedömande av dessa ting. Den föregående ärade talaren ansåg, att Torslanda flygfält blivit styvmoderligt behandlat i jämförelse med Bromma flygfält. Man kan emellertid inte här göra någon sådan där matematisk jämförelse, eftersom det här rör sig om mycket stora belopp såsom alltid då det gäller flyget. Som herr Olson i Göteborg mycket riktigt erinrade om, har nu Bromma att ta emot utlandstrafiken, innan Halmsjön står färdigt. Därför måste naturligtvis vidtagas alla de anordningar, som kunna göra det möjligt att ta emot den interkontinentala trafiken. I det nuvarande läget, då vi måste gå in för stora begränsningar i investeringarna från såväl statens som de enskildas sida, måste inte endast flyget bli hårt beskuret. Den som tar en titt på de olika delarna av statsverkspropositionen skall punkt för punkt finna, att man där gått mycket hårt fram. Man kan, som jag nämnde, i detta fall icke använda några matematiska beräkningsgrunder, utan man måste taga hänsyn till det föreliggande behovet. Nu måste man koncentrera sig till Halmsjön och försöka få detta fält klart så fort som möjligt och i övrigt vidtaga de kompletteringar och för-

bättringar som äro absolut nödvändiga. Längre är det i nuvarande läge nog inte klokt att gå.

Det är dessa synpunkter, herr talman, som bestämt oss i utskottet för att tillstyrka Kungl. Maj:ts proposition och avstyrka motionen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15.

Herr statsrådet *Nilsson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 135, angående anslag till den sociala hemhjälpsverksamheten för budgetåret 1948/49.

Denna proposition bordlades.

§ 16.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1948/49 i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 17.

Herr statsrådet *Zetterberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 128, angående anslag till inlösen och iståndsättande av Bogesunds egendom.

Denna proposition bordlades.

§ 18.

Höjning av vissa postavgifter.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 59 angående höjning av vissa postavgifter, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 30 januari 1948 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad pro-

position, nr 59, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att besluta, att befodringsavgifterna för brevkort, trycksaker, affärshandlingar, varuprov, paket, postanvisningar, inbetalningskort i postgironörelsen, utgivarkorsband och postabonnerade tidningar samt avgifterna för rekommendation och assurans skulle utgå med belopp och från tidpunkter, som av föredragande departementschefen vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t förordats.

Till utskottets behandling hade jämväl överlämnats två i anledning av propositionen väckta motioner.

I motionen II: 397 av herr *Senander m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 59 i vad denna rörde höjning av avgifterna för utgivarkorsband och postabonnerade tidningar.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte, med avslag å motionen II: 397 av herr *Senander m. fl.*, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 59; samt

2) att motionen II: 396 av herr *Ståhl m. fl.* måtte, i den mån densamma icke kunde anses besvarad genom vad utskottet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Velander, Wehtje, Hagberg* i Malmö och *Karlsson* i Granebo.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr *SENANDER*: Herr talman! Jag vill inte hålla något längre försvarstal för den motion, som vi ingivit i förevarande fråga. Jag inskränker mig till att hänvisa till den principiella motivering, som finns anförd i annat sammanhang beträffande de indirekta beskattningsåtgärder som vidtagits. Jag vill också hänvisa till vad vi anfört i

motionen, där vi särskilt åberopat det resonemang som förts av förberedande instanser och av generalpoststyrelsen själv. Jag inskränker mig alltså till dessa hänvisningar och hemställer att kammaren måtte bifalla den av oss framlämnade motionen.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Till detta bevillningsutskottets utlåtande har fogats en blank reservation. Då jag är en av undertecknarna av denna reservation, skall jag be att få yttra några ord.

Som kammarens ledamöter helt säkert ha observerat, innefattar det föreliggande förslaget avsevärda höjningar av vissa postavgifter. I ett fall uppgår höjningen till icke mindre än 100 procent, förvisso en ganska ovanlig prisstegring. Det gäller en av de mera väsentliga portosatserna, nämligen det s. k. trycksaksportot i den lägsta viktgruppen, som omfattar upp till 100 gram. Som alla veta är det nuvarande portot 5 öre. Detta föreslås höjt till 10 öre, alltså med 100 procent. Jag undrar, vilken reaktionen blivit, därest man från det enskilda näringslivets sida skulle införa priskontrollnämnden ha ifrågasatt en höjning av ett pris med 100 procent? Priskontrollnämnden har heller inte kunnat underlåta att reagera emot det tillvägagångssätt, som postverket med departementschefens bistånd här har tillämpat. Priskontrollnämnden erinrar om att posten under åren 1942—1946 redovisat, som ju kammarens ledamöter väl också komma ihåg, betydande överskott, varierande mellan 30 och 54 miljoner kronor per år. Under åren närmast före kriget hade man också överskott, dock av något lägre storleksordning. På den tiden rörde det sig om mellan 15 och 20 miljoner. Priskontrollnämnden är emellertid betänksam mot de nu föreslagna höjningarna av portosatserna med hänsyn till den prejudicerande betydelse som höjningar av taxor i statens affärsdri-

vande verksamhet över huvud taget kunna komma att få. Därför menar priskontrollnämnden, att en höjning av postavgifterna i största möjliga utsträckning bör undvikas och begränsas till vad som är oundgängligen erforderligt för att en förlust på postverkets rörelse skall kunna undvikas och en skälig förräntning av det investerade kapitalet erhållas. Priskontrollnämnden gör till detta sitt uttalande följande ganska anmärkningsvärda tillägg: »Vad nämnden sålunda uttalat bör äga giltighet även om det aktuella ekonomiska läget motiverar extraordinära åtgärder för åstadkommande av en överbalanserad statsbudget.» Tyvärr har inte departementschefen ansett sig böra taga skälig hänsyn till detta priskontrollnämndens uttalande.

Jag skulle också gärna vilja bringa i erinran den reaktion inom näringslivet, som dessa nu ifrågasatta betydande portohöjningar ha föranlett. Man understryker det allmänt kända förhållandet, att hittills endast en begränsad betydelse tillerkänts höjda lönekostnader, när det gällt prisförhöjningar inom näringslivet. Inom priskontrollnämnden har man ställt sig ytterligt restriktiv, när det gällt att giva sitt medgivande till prishöjningar, föranledda av höjda löner. Därest sådana utgiftsökningar inom de statliga affärsverken automatiskt få föranleda däremot svarande avgiftsökningar, skulle, menar man inom näringslivet, det vara ofrånkomligt att näringslivet i varje fall kompenseras för dessa kostnadsstegringar genom höjda priser.

Man kan naturligtvis tycka, därest man icke närmare penetrerat dessa ting, att portosatserna inte äro av sådan betydelse, att de i mera avsevärd mån påverka affärsvärldens eller näringslivets allmänna kostnader. Så är dock ingalunda fallet. Jag vill erinra om att vi här i kammaren 1944 diskuterade den då ifrågasatta portohöjningen. Jag för min del försökte efter fattig förmåga att argumentera emot den

ifrågasatta höjningen. Jag menade nämligen, att den skulle innebära en ytterligare belastning på affärlivet. Jag har tyvärr, måste jag säga, blivit sannspådd i detta hänseende. De näringslivets organisationer, som uttalat sig i propositionen, bestyrka att den höjning, som då genomfördes — det gällde ju lokalportot — redan på sina håll har medfört höjda korrespondenskostnader.

Man får emellertid inte se dessa nu aktuella, nya höjningar av postavgifterna såsom en isolerad företeelse. Vi få inte glömma, att järnvägstaxorna ha högst väsentligt gått i höjden. Vi få inte heller glömma, att telefonavgifterna högst väsentligt gått i höjden. Det egendomliga är emellertid att såväl statens järnvägar som telegrafverket kunna verkställa dessa avsevärda justeringar i samverkan med Kungl. Maj:t utan att höra riksdagen. Detta är emellertid inte fallet med posten. Enligt vår författning äro de inrikes postavgifterna underställda riksdagen, men icke de utrikes postavgifterna. Detta är anledningen till att vi över huvud ha möjlighet att här i riksdagen diskutera denna angelägenhet.

Om man nu slår tillsammans de väsentliga taxehöjningar, som komma att träda ut i livet och som äro planerade beträffande statens järnvägar, telegrafverket och nu posten, måste man säga sig, att de för näringslivet komma att innebära en mycket tung belastning, framför allt för handeln, som dessutom från detta års början har fått vidkännas ganska starkt stegrade kostnader i fråga om höjda löner till transport- och lagerpersonal. Vi få inte heller glömma att svårigheterna för handeln komma att ytterligare skärpas genom väntad omsättningsminskning.

Man kanske skulle kunna göra ännu ett påpekande i denna angelägenhet. Det förekommer nämligen i departementschefens uttalande en sats, som på sina håll, enligt vad jag försport, inom näringslivet har föranlett både undran och jag tror också jag kan använda or-

det oro. Det talas i departementschefens diktamen om att de här ifrågasatta höjningarna ha avvägrats så »att postverket utöver normal förräntning av investerat kapital lämnas tillbörlig rörelsefrihet för sin verksamhet». Jag skulle, herr talman, gärna vilja spörja statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, huruvida han skulle vara villig att här närmare utveckla innebörden i denna, som man på sina håll tycker, något dunkla formulering. Vad menas med »tillbörlig rörelsefrihet för sin verksamhet»? Är det bara en fras eller ligger det måhända en något djupare mening förborgad i dessa ord?

Från en skälig förräntning av det i postverket investerade kapitalet och till ett överskott på 15 miljoner är ju helt naturligt ett mycket långt steg. Om man med denna betydande överbalansering avser att medel skola tillföras statsverket för tillgodoseende av krav på nya löneförhöjningar, kan det vara anledning att påpeka, att avgiftshöjningarna såsom ett led i den statliga taxepolitiken bidra — och jag tror inte någon kan bestrida vad jag här påpekar — till att höja levnadsomkostnaderna även för den stora allmänheten, inklusive statens tjänstemän, och sålunda i sin mån själva medverka till att framkalla krav på nya lönehöjningar. En politik med sådana konsekvenser kan väl knappast vara välbetänkt. Från statsrådsbänken få vi ju gång på gång mottaga allvarliga maningar att vara med om kampen för penningvärdets bevarande, maningar som jag för min del gärna vill understryka, men jag tycker ju att statsverket därvidlag självt borde gå i spetsen i stället för att medverka till att denna pris- och lönespiral alltjämt hålles i rörelse. Det är uppenbart att dessa starka taxehöjningar inom SJ, telegrafverket och posten komma att i sin tur leda till krav på kompensation i ena eller andra hänseendet, och på detta sätt kommer skruven alltjämt att snurra.

Till slut, herr talman, endast ytterligare en liten anmärkning. Riksdagen har — det är ju ingen nyhet — vid skilda tillfällen och med betydande skärpa uttalat, att postverket icke får utnyttjas som ett skatteinstrument. På den punkten har, såvitt jag kunnat utröna, riksdagen icke velat någonting eftergiva. Jag tror anledning finns för Kungl. Maj:t att inte alldeles glömma bort vad riksdagen i detta hänseende gång på gång har uttalat. Postverkets uppgift är att till lägsta möjliga pris ge allmänheten bästa möjliga service. Denna linje följdes, såsom kammarens ärade ledamöter säkert komma ihåg, med stor konsekvens av postverkets förutvarande mångåriga ledning. Detta framgick ju många gånger av de framställningar från generalpoststyrelsen, som vi hade anledning att skärskåda här i kammaren. Som jag nu ser saken, herr talman, och med detta skall jag sluta mina kortfattade reflexioner, skulle det vara mycket beklagligt, om uppfattningen i dessa ting på bestämmande håll nu skulle ha undergått någon förändring.

Jag har intet yrkande.

Herr BJÖRKLUND: Herr talman! Då herr Hagberg i Malmö inte framställde något yrkande, hade jag inte behövt begära ordet, om inte herr Senander yrkat bifall till sin motion.

Jag vill i likhet med herr Hagberg framhålla, att riksdagen fortfarande håller fast vid att posten inte skall vara ett skatteinstrument. Här är det emellertid fråga om att ompröva avgifterna för olika försändelseformer.

Om herr Hagberg hade haft något yrkande, skulle han väl för att vara konsekvent inte ha yrkat avslag på propositionen, utan han borde i stället ha yrkat på en ändring av postverkets portobestämmelser. Om man inte vill höja t. ex. korsbandsportot, utan vill behålla det vid dess nuvarande höjd, så skulle man väl med hänsyn till post-

verkets ekonomiska ställning i framtiden varit nödsakad att komma med en höjning på något annat porto. Såsom alla veta kommer postverket säkerligen inte att ge så stort överskott i framtiden som det gjort de närmast föregående åren, inte ens om den här föreslagna portohöjningen går igenom.

Vill man en ändring av postverkets portosatser, så skall man naturligtvis gå en annan väg, om man tycker det är för dyrt att använda posten. Posten kan inte tillhandahålla svenska folket sina tjänster, om den skall tillämpa de lägre taxor, som motionärerna vilja ha. Dessa porton täcka nämligen inte på långt när postverkets kostnader för försändelserna. Det som skapar det stora överskottet är det vanliga 20-öres brevportot. Det bör vara klart för alla att även om man hoppas kunna i fortsättningen behålla det lägre portot för korsband och även andra försändelser som här icke beröras — brevportot beröres ju inte i förevarande utlåtande — så måste man räkna med att det blir nödvändigt att företaga en höjning inom den närmaste framtiden. Var skall då den höjningen ligga?

Herr Hagberg erinrar sig nog, att han och jag befunno oss på ungefär samma linje, när riksdagen för ett par år sedan behandlade lokalbrevportot. Sådan situationen är i dag kan jag emellertid inte ha samma uppfattning som han. Jag förutser nämligen, att om man skulle gå den väg, som han inte yrkade att vi skulle gå men likväl talade om, så skulle vi tvingas att inom en snar framtid höja det vanliga brevportot. Det anser jag inte vara att rekommendera.

När utskottet prövat Kungl. Maj:ts proposition, har det med hänsyn dels till generalpoststyrelsens motivering, dels till departementschefens motivering ansett det vara skäl att tillstyrka propositionen. Det må erkännas, att en höjning av portosatserna på sitt sätt kan utgöra ett led i kampen mot den allmänna fördyringen. Jag skall inte

förneka, att en sådan höjning är en skatt, som kanske inte skulle vara alldeles nödvändig för ögonblicket, om den inte utgjorde ett led i inflationsbekämpandet. Men när man nu på alla livets områden undersöker möjligheterna att bekämpa den pågående inflationen, vilket vi ju alla anse angeläget, tvingas man många gånger att beträda vägar, som varken vi här i kammaren eller den svenska allmänheten eljest skulle vilja beträda.

Den här föreslagna portohöjningen är emellertid någonting som jag anser man kan ta med ro, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets förevarande hemställan dels ock på bifall till det av herr Senander under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 19.

Föredrogos vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 15 november 1912 (nr 298) om provianteringsfrilager, m. m.;

nr 19, i anledning av väckta motioner angående tullfri införsel till riket av maskiner och redskap för jordbrukets behov; och

nr 20, i anledning av väckta motioner om rätt för skogsarbetare och med dem jämförliga arbetargrupper att vid taxering till kommunalskatt åtnjuta avdrag för fördyrade levnadskostnader.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 20.

Herr statsrådet *Vougt* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 109, angående överlåtelse till Akro-

kens vägsamfällighet av en lantförsvaret tillhörig bro över Kalix älv; och

nr 126, angående vissa byggnadsarbeten för försvaret m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 21.

Granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 6, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkten 1:o), ang. valuta- och penningpolitiken.

Utskottet hade under denna punkt gjort vissa uttalanden angående valuta- och penningpolitiken.

Vid punkten hade reservationer avgivits

1) av herrar *Wiberg, Petersson* i Karlskrona, *Nordenson, Fröderberg* och *Fagerholm*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava av dem angiven lydelse;

2) av herrar *Näsgård* och *Mattsson*, utan angivet yrkande.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **WIBERG**: Herr talman! Bankoutskottets dechargebetänkande i år är strängt taget ett ganska märkligt dokument. Det innehåller ett majoritetsutlåtande som formar sig till en försvarsskrift för bankofullmäktige eller rättare sagt för fullmäktiges majoritet men som samtidigt vänder sig med en mycket stark kritik mot regeringens allmänna ekonomiska politik. Det inrymmer också en utförlig reservation, som understryker bankofullmäktiges självständiga uppgifter och ställning och vänder sig emot fullmäktiges passivitet under det gångna året. Men också reservanterna rikta sig framför allt mot den av regeringen förda finanspolitiken eller kan-

ske rättare sagt mot utevaron av en sådan finanspolitik, som vårt land i allra högsta grad behöver.

Inom fullmäktige ha, som i viss mån också framgår av utskottsutlåtandet, i skilda frågor rått delade meningar. Men även majoriteten inom fullmäktige skulle ju kunna förklara sig vara ganska belåten med utskottsmajoritetens utlåtande. Reservanternas utlåtande däremot kanske inte är ägnat att väcka fullt samma tillfredsställelse. I anledning av den i form hovsamma men icke desto mindre ofrånkomliga kritik, som reservationen innehåller, kan väl fullmäktiges majoritet inte gärna undgå att ingå i svaromål. Jag har också med tillfredsställelse bemärkt att herr Hall har begärt ordet. Jag skulle emellertid föreställa mig, att fullmäktiges majoritet har resonerat och kanske fortfarande resonerar ungefär på följande sätt: Fullmäktige ha endast att handlägga penning- och valutapolitiska frågor eller med andra ord att utöva en verksamhet inom en viss sektor. Den allmänna ekonomiska och finansiella politiken i stort sett ankommer på regeringen och i viss mån naturligtvis på riksdagen. Ett självständigt handlande från fullmäktiges sida skulle ha kunnat medföra resultat med endast begränsad räckvidd. Vi ha därför bedömt vår uppgift så, att vi främst borde söka få regeringen att inse nödvändigheten av en omläggning av den allmänna ekonomiska politiken och av vissa ingripanden. Vi ha också vidtagit så alldeles extraordinära åtgärder som att inte en gång utan kontinuerligt både muntligen och skriftligen fästa regeringens uppmärksamhet på olika oroande företeelser och vi ha erinrat om behovet av åtgärder. Ett isolerat handlande inom vår sektor — skulle väl fullmäktige förmodligen tillägga — ha vi icke ansett önskvärdt, då åtgärderna från vår sida, såsom regeringen ställt sig, icke kunnat inpassas i ett större sammanhang. Vi ha också känt oss bundna i fråga om även sådana åtgärder som i och för sig

kanske te sig något märkliga, t. ex. de fortsatta stora obligationsköpen, och detta även vid en tidpunkt, då en stark minoritet inom fullmäktige påyrkade att köpen skulle upphöra. Vi inom majoriteten ville icke ens riskera att ett upphörande av obligationsköpen skulle kunna leda till någon som helst ranteändring. Vi ha mot regeringens önskan icke ansett oss våga oss på låneförhandlingar, i synnerhet som vi aldrig kunde veta att en sådan allmän politik, som låg utanför ramen för vår maktsfär, skulle komma att föras, att vi, då lånet en gång skulle betalas tillbaka, verkligen skulle ha medel tillgängliga för att göra detta. Icke heller hade vi minsta garanti för att lånet skulle användas på rätt sätt, och vi ställde oss, såsom också framgår av en av våra skrivelser till Kungl. Maj:t, på den punkten ganska misstänksamma. Vi ha därför föredragit att under det gångna året vara ett rådgivande, ett varnande organ, som måste rätta sitt handlande efter regeringens allmänna politik. Om denna politik varit riktig eller ej må i detta sammanhang lämnas därhän.

Något i den stilen föreställer jag mig att fullmäktiges majoritet har resonerat och kanske fortfarande gör. Men det är detta undanskjutande av fullmäktiges maktbefogenheter som reservanterna påtalat. Fullmäktige äro riksdagens befullmäktigade ombud med ett klart förvaltningsområde, med möjligheter och rättigheter men också skyldighet att självständigt bedöma läget och fatta erforderliga beslut. Denna självständighet gäller icke allenast i förhållande till regeringen utan också och i allra högsta grad i förhållande till riksdagen. Det är principiellt både olämpligt och omöjligt för en så stor församling som t. ex. riksdagen, som ju för övrigt inte sammanträder året runt, att utstaka detaljerade och fixerade linjer för handhavandet av vår valuta och av vårt penning- och kreditväsende. Denna uppgift ankommer på det organ, som riksdagen har för detta ändamål och som

fördenskull har utrustats med erforderlig sakkunskap och som kan taga kontakter utåt med näringsliv och finansiell expertis, vilkas medverkan icke kan undvaras, framför allt inte i ett ömtåligt läge. Men fullmäktigeinstitutionen som, det erkänner jag gärna, består av både kunnigt och erfaret folk, får icke sjunka ned till något slags annex till finansdepartementet utan bör hävda sin självständighet och handla fritt och oberoende i känsla av eget ansvar.

Reservanterna äro naturligtvis fullt på det klara med att fullmäktiges ställning under det gångna året varit minst sagt besvärlig. Man har också all orsak att uttala sin uppskattning av de upprepade påpekanden och varningar, som fullmäktige ha riktat till regeringen. Men fullmäktigeinstitutionen som sådan har en så central och värdefull uppgift, att det naturligtvis icke får förekomma att fullmäktige reduceras till något som helst beroende av regeringen. Ett samarbete mellan de valutavärdande myndigheterna är självfallet önskvärt, men detta är något helt annat än en alltför stark maktkoncentration i en finansministers hand, oavsett vilket parti denne finansminister tillhör.

Om nu fullmäktige framför allt kunna taga utskottsmajoritetens erinringar med en viss ro, så ligger väl saken annorlunda till i fråga om regeringen. Det bör väl för regeringen ha inneburit ett visst mått av överraskning att t. o. m. den socialdemokratiska majoriteten inom utskottet vänt sig mot regeringens handlande med en så stark kritik som faktiskt ligger i utlåtandet. Att reservanterna skulle vara mera kritiskt inställda kunde regeringen naturligtvis förutsätta. Som saken nu ligger till innebär utlåtandet, att regeringen, om uttrycket tillåtes, kommit på de anklagades bänk. Det huvudsakliga intresset kring dagens debatt koncentreras sig väl också kring vad regeringen skall svara i anledning av de i form naturligtvis enligt gammal parlamentarisk sed milda men i sak nog så besvärliga

påpekanden som såväl majoriteten som reservanterna ha gjort. Den faktiska utvecklingen kan man icke komma ifrån. Vårt valutaläge, som för något mer än ett år sedan var sällsynt starkt, är nu trots valutarekvisition och trots de hårda ingripanden, som på sistone måst göras, nästan katastrofalt dåligt. Vilka menliga konsekvenser detta fört med sig har icke minst utskottsmajoriteten på ett mycket övertygande sätt framhållit i sitt utlåtande. Köpkraftsöverskottet är i år större än för ett år sedan. Importen har varit orimligt för stor. Framför allt ha vi icke haft råd med den. Den har också, i kronor räknat, till icke ringa del bestått av varor, som vi mycket väl skulle ha kunnat undvara. Jag är i det fallet beredd att och skall gärna förete en statistik. Genom dåvarande handelsministerns bekanta uttalande i december 1946 blev det verklig fart på köppaniken. Någon reaktion från regeringens sida i övrigt i anledning av detta uttalande har man märkligt nog icke försport. Någon samhällsekonomisk balans existerar icke, därom äro alla överens. Regleringarna ha måst byggas ut. Riksbanken har i skattkammarväxlar och obligationer cirka 2 700 miljoner. Vi kunna i år icke möta ett inflationsgap med en stor merimport, utan måste tyvärr tära på lager, som vi inte minst ur beredskapssynpunkt så väl skulle behöva och som vi därför inte borde minska. Vårt internationella förtroende är rubbat — en sanning, som vi böra se i ögonen. Den latenta inflationsfaran är numera större än förut. Bankofullmäktige ha gång på gång varnat. Först när det var alldeles för sent har regeringen beslutat åtgärder, t. ex. att sondera lånemöjligheterna. Så sent som i oktober 1947 — detta alltså trots fullmäktiges framställningar i september — förklarade både stats- och utrikesministrarna att de icke ansågo, att vi behövde låna. Regeringen har icke ens haft en överblick över vad licensgivning och köp enligt frilistan betytt i betalningsåtaganden

för vårt land. Först helt nyligen har i detta hänseende ett tillfredsställande system införts, som möjliggör en överblick. Det nya amerikanska avtalet innebär i realiteten en så att säga kodifiering av vår oförmåga att på förfalldagen betala varor inom ramen för den s. k. valutapuckeln. Sparviljan och förtroendet till penningvärdet ha sjunkit. Dessa påpekanden skulle naturligtvis kunna kompletteras med en hel rad andra.

Allt detta är tyvärr ofrånkomligt. Vill finansministern mot bakgrunden av dessa faktiska förhållanden, vilkas existens svårligen kan bestridas, hävda, att den ekonomiska politiken och den finanspolitik, som förts alltsedan apprecieringen i juli 1946, varit riktig och välbetänkt? Inom bankoutsiktet har man samfällt varit av motsatt mening. Jag behöver endast hänvisa till vad utskottet anfört i reciten å sidan 2 och vad majoriteten understrukt i sitt uttalande om sin anslutning till den uppfattning, som kommer till uttryck i fullmäktiges framställningar. Enhälligt har utskottet anfört: »De av utskottet granskade handlingarna belysa klart svårigheterna att driva en effektiv valuta- och penningpolitik utan en därmed tillräckligt samordnad politik på det ekonomiska livets övriga områden. I sin valutavärdande verksamhet har riksbanken under året varit beroende av sådana åtgärder för att nedbringa köpkraftsoverskottet och återställa den samhällsekonomiska balansen, som ligga utanför bankens inflytande. Ehuru dylika åtgärder i viss utsträckning vidtagits, ha de icke varit tillfyllest för att skänka stabilitet åt utvecklingen.»

Jag vet fuller väl att finansministern är en mycket arbetsam och idog man. Men har i verkligheten icke finanspolitiken denna tid fått stå tillbaka för andra, säkerligen i och för sig betydelsefulla men dock icke fullt så nödvändiga och viktiga ting? Har icke finansministerns tid i alltför hög grad upptagits av skattepolitik och fördelnings-

problem? Ligger det ändå icke en viss sanning i att vi denna tid haft kanske icke så mycket en finansminister som en skatteminister?

Vad är nu statsrådet Wigforss' uppfattning om läget? Den samhällsekonomiska balansen måste man väl söka uppnå? Vilket program har finansministern i den nu föreliggande ytterst komplicerade och besvärliga situationen? Inflationsgapet uppgår såvitt man kan se, under år 1948 till 2 000 miljoner kronor eller mer, trots de åtgärder, regeringen vidtagit eller såvitt känt är avser att vidtaga. Är det finansministerns avsikt att hindra att den för ögonblicket enklaste vägen för vinnande av balans begagnas, nämligen en prisstegring? Hittills ha vi som bekant strävat att undvika denna väg, bl. a. på grund av att densamma ansetts leda till nya krav på ökning på inkomstsidan och därmed endast till nya svårigheter i en situation med ett sannolikt än sämre utgångsläge? Vad har finansministern för uppfattning om reservanternas påpekande om det labila och osäkra i det nuvarande konjunkturläget? Vilka reflexioner från finansministerns sida föranleder detta? Om finansministern delar reservanternas bedömning, borde konsekvensen väl bli ett alternativt program, vilket givetvis, samtidigt som läget skulle mana till en viss återhållsamhet, dock icke skulle onödiggöra de ingripanden, som i det i varje ögonblick förefintliga läget kunde vara motiverade. Att endast fortsätta att avvakta en utveckling eller vidtaga icke tillfyllestgörande åtgärder kan väl icke vara finansministerns och regeringens avsikt?

Som situationen utvecklats sig är det landets högsta finansledning, finansministern, vars åsikt man gärna vill höra, icke minst mot bakgrunden av den passivitet och felbedömning som bankoutsiktet nu påtalar.

Jag skulle för min personliga del vilja göra ett litet tillägg i detta sammanhang. Jag kan icke låta bli att

erinra om den utrikespolitiska utvecklingen, som enligt mitt bedömande gör det i allra högsta grad önskvärt att söka överbrygga inrikespolitiska motståndningar. Det ekonomiska läget och prognosen för framtiden innehålla enligt min mening mycket få ljuspunkter. Skola begångna felaktigheter kunna repareras och hindras medföra en alltför stark sänkning av den allmänna levnadsstandarden, erfordras en gemensam anspänning av alla till buds stående krafter utan att man sneglar mot partipolitiska faromoment. Landets väl måste naturligtvis gå före allt annat. Jag vet icke och är icke så alldeles övertygad om att det är möjligt att nå en sådan samling tillsammans med statsrådet Wigforss. Naturligtvis hoppas jag att detta skall vara möjligt. Det är på sätt och vis beklagligt att vi i september månad skola hava val. Men ju bekymmersammare man bedömer alla de faktorer, som konstituera läget, med desto större styrka framtråda de skäl, som tala till förmån för någon form av effektivt samarbete. Jag tror icke heller, att man bör bortse från att det kan visa sig nödvändigt att på ett helt annat sätt än hittills tänka på ett effektiviserat försvar med de penningpolitiska konsekvenser detta medför. Det ankommer naturligtvis icke på mig att uttala någon mening om de allmänna politiska förutsättningarna för större samförstånd, men jag har ansett mig oförhindrad att understryka min personliga uppfattning om önskvärdheten av ett sådant.

Jag skall, herr talman, sluta med att understryka, att en sanering av den svenska penningpolitiken är en alla medborgares gemensamma angelägenhet. Den kan icke komma till stånd annat än om det verkliga sparandet blir tillräckligt stort för att täcka samhällets stora totala investeringsutgifter. Men härför fordras, att gemene man återvinner förtroendet för den svenska kronan. Kommer detta förtroende till stånd, skola vi finna, att de olyckliga följd-

verkningar, som inflationskonjunkturen på olika områden har fört med sig, icke minst på valutaområdet, successivt komma att försvinna. Men det är lika bra, att vi från början göra klart för oss, att det icke är någon lättframkomlig väg, som leder till målet. Vad som kräves av alla samhällsgrupper är uppoffringar av särintressen, gemensamma ansträngningar, hårt arbete och sparsamhet.

Herr **MOLANDER**: Herr talman! Även i år innehåller utlåtandet rörande granskning av riksbankens styrelse och förvaltning för det gångna året viktiga omförmäländen rörande den förda penningpolitiken, och i allmänhet ansluter sig utskottsmajoriteten till den uppfattning som kommit till uttryck bland annat i fullmäktiges olika framställningar. Denna uppfattning överensstämmer också helt med av riksdagen godkända riktlinjer för den allmänna ekonomiska politiken. Man konstaterar således bland annat, att vårt ansträngda valutaläge ger anledning till bekymmer. Trots vidtagna skärpningar i importregleringen och rekvisition av utländska valutatillgångar har riksbankens valutabehållning under året ytterligare gått ned, även om en betydande förbättring har inträtt under innevarande år. Vi kunna för närvarande räkna med en valutabehållning på ungefär en miljard kronor, således ett icke obetydligt belopp. Det torde i alla fall bli nödvändigt med väsentliga nedpressningar av importen, särskilt den som kommer från de s. k. hårdvalutaländerna.

Bankoutskottet har även funnit det riktigt, att bankofullmäktige under nuvarande förhållanden icke velat medverka till en höjning av den långa räntan, väl vetande att i dagens läge räntestabiliteten utgör en av de allra viktigaste hörnstenarna i försvaret mot en påträngande inflation.

De borgerliga reservanterna i utskot-

tet, ifrån högern och folkpartiet, dela emellertid icke denna uppfattning. Deras argumentering, särskilt i fråga om importen och valutautflödet, präglas efter min mening till sitt väsentliga innehåll av något, som mycket starkt påminner om efterklokhet. Herr Wiberg nedlägger ju mycken möda på att ange icke minst valutautflödets orsaker, och han är, som alla ha hört, också lika bekymrad över att vi importerat så mycket. Förstahandsintrycket av denna något egendomliga och som jag tycker i sig själv ganska motsägande uppläggning av kritiken är den, att här har nationen avhänt sig synnerligen värdefulla valutatillgångar utan att egentligen ha fått någonting i utbyte. Men så är det ju icke. Vi ha ju faktiskt fått in varor för varenda cent och varenda penny av våra valutor, och det bästa är väl, att sammansättningen av den import, som det här är fråga om, enligt de meddelanden som handelsministern lämnat här i kammaren, i stort sett varit mycket förmånlig. Den i egentlig mening umbärliga delen av importen har dess bättre visat sig representera en rätt oväsentlig del av det hela.

Till dem, som nu söka att kraftigt förstora upp olägenheterna av den här valutapåfrestningen, kan med skäl ställas frågan: När menar man, att en valutareserv över huvud taget skall komma till användning, om icke just i ett sådant läge, i vilket vi befunno oss efter kriget med praktiskt taget uttömda lager? Om vi emellertid äro överens om att vi i produktionsbefrämjande och försörjningssyfte alltjämt måste upprätthålla största möjliga import av nödvändiga varor, så måste, såvitt jag förstår, den långa och långrandiga debatten omkring valutareservens utnyttjande framstå såsom i någon mån uppstyldad. Det bör utsägas från just denna plats, att vår tillfälliga valutaknapphet ingenting annat är än en tillfällig likviditetssvårighet, som i hög grad bottnar i internationella förhållanden, över vilka vi icke alls råda. Det bör också i

detta sammanhang fastslås, att våra betalningsmöjligheter gentemot utlandet, om vi se dem på en smula längre sikt, måste anses vara goda. Vi ha inga utlandsskulder att tala om. Skulden till utlandet uppgår icke ens till $\frac{1}{2}$ procent av vår egen statsskuld, och som bekant ha avbetalningar på våra ganska stora fordringar i utlandet redan börjat strömma in, fordringar, som uppenbarligen komma att öka rörligheten i importen och därigenom också bidra till att säkra vår standard. När nu valutareserven i dag är så pass förbättrad som den är, kan det icke betyda annat än att vi äro inne på rätt väg. Vi ha sålunda icke avhänt oss den rörelsefrihet, som i detta avseende måste betecknas såsom mycket viktig och väsentlig, utan denna rörelsefrihet ökar ju självfallet i proportion till valutareservens uppbyggnad. Det är klart att vi ännu få räkna med att vi någon tid framöver få försöka hushålla någorlunda försiktigt med våra valutaressurser. Det komma vi icke ifrån.

På frågan om ett dollarlån, som herr Wiberg något berörde, skall jag icke öda så mycken tid. Säger man, att vi genom att avhända oss valutareserven eller genom att använda den i ett kritiskt skede ha levat över våra tillgångar, hur mycket större anledning har man då icke att säga, att vi levat över våra tillgångar, om vi också lånat upp pengar i utlandet? Förra året var vår riksbankschef av den meningen, att vi icke hade någon möjlighet att låna upp annat än mindre belopp, ganska betydelselösa belopp, i hårdvalutan dollar. Om vi också kunnat få låna 50 miljoner dollar, är det alldeles uppenbart att vi icke varit hjälpta med ett sådant lån. Till detta kommer ju att man måste fråga sig, vilka villkor, som skulle ha varit fästade vid ett sådant dollarlån. Om vi se på våra grannar — jag tänker särskilt på Norge, som fick ett sådant lån på några tiotal miljoner dollar — så finna vi, att de på grund av villkorens rigorösa innehåll icke kunnat ut-

nyttja dessa lån. Det förefaller mycket sannolikt, att detsamma skulle ha kommit att gälla också för ett lån, som vi hade kunnat få. Jag kan icke hjälpa att jag tycker, att kritiken på denna punkt skjuter litet över målet.

Jag skall också beröra vad jag i reservanternas skrivsätt måste beteckna såsom en rekommendation för en räntehöjning. De säga ju, att man i dagens läge icke kan annat än förorda en åtstramning av kreditmarknaden. När det gäller kreditåtstramning ligger närmast en räntehöjning i blickfältet. Jag skulle till högern och folkpartiet vilja ställa frågan om de, ifall räntehöjningen är deras konstruktiva bidrag till lösningen av investeringskonjunkturens svårigheter, äro beredda att inför svenska folket svara för alla de uppenbara olägenheter som en räntehöjning i dagens läge otvivelaktigt skulle innebära. Det kan icke vara främmande för oppositionen, att en räntehöjning för att som man säger dämpa investeringarna icke skulle komma att stanna vid något som man kan beteckna som en måttlig höjning på en halv eller en procent. Ingen kan på allvar tro, att det skulle räcka med detta. Skola vi få en effekt, avsedd att bli en broms i investeringsbegränsande syfte, få vi tänka oss en väsentligt skärpt höjning av räntan, kanske med flera procent. För närvarande prövas ju inom hyresrådet fastighetsägarnas propå på en generell hyreshöjning. Får man nu en så pass påtaglig kostnadsökning, som en räntehöjning skulle innebära, är det ju alldeles uppenbart, att hyresrådet icke skulle ha möjlighet att vägra en generell hyreshöjning. Det är också lika uppenbart, att bönderna i en sådan situation icke heller skulle komma att finna sig i ökade förlagskostnader och ökade kostnader över huvudet utan också skulle begära compensation. Man lär sålunda få räkna med att dessa räntekostnader skulle komma att slå igenom praktiskt taget på alla områden. Och om hyrorna och livsmedelspriserna stiga ytterligare, så är det

väl väldigt svårt att kräva av löntagarna, att de fortfarande skulle tåga stilla och finna sig i en högst väsentlig standardsänkning. En utveckling av detta slag skulle sålunda, som jag ser det, komma att bli något av en katastrof för den nuvarande antiinflationpolitiken, och detta är väl i alla fall icke syftet.

De förtjänstfulla uttalanden om den svenska regeringens politik, som komma till uttryck i amerikanska regeringens proposition om Marshallhjälpen, kontrastera enligt min mening på ett välgörande sätt mot den negativa kritik, som Kungl. Maj:ts opposition i vårt land gång efter annan levererar. Jag tycker också, att dessa uttalanden i den åberopade propositionen på ett angenämt sätt kontrastera mot vad herr Wi-berg sade från denna plats om att vårt anseende i utlandet skulle ha blivit lidande genom den förda politiken. Oppositionen lär också få svårt att inför valmanskåren nöjaktigt förklara de uppenbara motsägelser, som dess kritik ofta innehåller, t. ex. när man klankar på regeringen för att den icke vidtager nog kraftiga ingripanden, för att dagen efter klanka på vidtagna åtgärder. Utskottsreservanterna göra nu på samma sätt. På ett ställe i reservationen säga de, att det för dem framstår som nödvändigt, att den ekonomiska politiken för återställande av den samhällsekonomiska balansen i nuvarande läge föres med kraft. Det är naturligtvis riktigt. Men sedan varnar man i reservationen för alltför kraftiga ingrepp, riktade mot likviditeten i företagen. Man glömmer, att det just är åtstramningen på investeringssidan som i dagens läge skall hjälpa oss att återställa den efterlängtdade samhällsekonomiska balansen. Konsumtionsköpkraftens representanter, löntagarna, ha vid de senaste stora avtalsuppgörelserna dokumenterat sin solidaritet med statsmakternas strävanden att bevara penningvärdet. Nu återstår att se, om den andra sidan, den som representerar investeringsköpkraften, den köpkraft, som utgör det mest aktiva ele-

mentet i efterfrågan, också är beredd till uppoffringar och lika angelägen att medverka till en återhållande eller i varje fall en reglerad inkomstökning för egen del. När jag nu påstår, att investeringsssidans andel av köpkraften är den aktiva faktorn i det sammanhanget, är det därför, att denna köpkraft under vissa förhållanden kan ungefär fördubblas. Den köpkraft som stannar kvar hos företaget skall, såsom riktigt och naturligt är, till väsentlig del användas för investeringar i nya maskiner, nya verkstäder o. s. v. Den fördubblade köpkraft som jag talar om uppkommer som bekant på det sättet, att när ett företag gör nyinvesteringar så kan det genast belåna den nya anläggningen eller de nya maskinerna och omedelbart med lånesumman efterfråga nya varor. På motsvarande sätt kan det naturligtvis icke bli i fråga om löntagarnas konsumtionsköpkraft — jag bortser därvid självfallet från den effekt pantbanksverksamheten kan ha.

Herr talman! När jag sökt klargöra investeringarnas stora betydelse för försvaret av penningvärdet har jag fullt klart för mig nödvändigheten av att under alla förhållanden stödja investeringarna inom nyckelindustrierna och exportindustrierna. Investeringsbegränsningarna få sålunda icke gå ut över dem. Man bör i stället genom de tilltänkta regleringarna i fråga om utlåning tillse, att prioritet ges just produktion, som det ur olika synpunkter är behövt att gynna, under det att den nödvändiga återhållsamheten får avse all annan produktion. Om icke förr lär väl oppositionens svåra stund komma, då riksdagen skall taga ställning just till dessa frågor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr WIBERG erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Den föregående ärade talaren framhöll, att en räntestabilisering utgör en av hörnstenarna i den pågående kampen mot inflationen. Man måste nog med fog uttala en liten varning mot ett dylikt kategoriskt konstaterande, som utgör en nationalekonomiskt sett alldeles ny teori. Jag vill också påminna om hurusom — om jag icke minns fel — finansministern nyligen vid en diskussion i Nationalekonomiska föreningen icke ställde sig alldeles främmande för tanken på en räntejustering. Vidare vill jag fästa i minnet, att just majoriteten för något år sedan ansåg en räntesänkning önskvärd.

Den ärade talaren berörde andra avsnitt av ämnet, som vi väl längre fram under dagens överläggning få tillfälle att gå in på. Jag vill emellertid redan nu inlägga en liten gensaga mot hans påpekande beträffande lånefrågan. Han hävdade den uppfattningen, att det icke skulle ha varit till fördel med ett lån, om nu ett sådant hade kunnat erhållas. Det verkade som om han utgick ifrån att om Sverige skulle ha fått ett dollarlån, detta icke skulle ha använts för nyttiga ändamål utan kommit att föranleda en ökad konsumtion. Jag kan icke tänka mig, att finansledningen i vårt land skulle, därest ett lån hade erhållits, ett ögonblick ha funderat på att fortsätta en politik, vars konsekvenser hade inneburit, att ett ur valuta- och andra synpunkter synnerligen betydelsefullt lån kunnat få förtäras till ringa bestående nytta.

Härpå anförde

Herr HALL: Herr talman! Reservanternas talesman, herr Wiberg, började sitt anförande med att konstatera, att utskottsutlåtandet var en försvarsskrift för bankofullmäktige och en kritik av regeringen. I förstnämnda hänseende är väl omdömet riktigt så till vida att utskottet icke funnit skäl till någon anmärkning mot bankofullmäktiges för-

valtning under året. Huruvida utskottsutlåtandet skall läsas som en kritik mot regeringen eller ej, finner åtminstone jag för min del tvivelaktigt. Det är icke lätt att säga vad som är kritik av vare sig regeringen eller bankofullmäktige, då man i en serie av ekonomiska handlingar drager ut vissa och gör dem till föremål för omdömen, vilka alla kanske i någon mån kunna karakteriseras som efterklokhet. Antingen det är regeringen som skall kritiseras eller bankofullmäktige, bör det väl ske med rimligt hänsynstagande till det läge, i vilket båda parterna haft att träffa sina avgöranden. Först om man kan säga, att en statlig myndighet eller någon av statsmakterna icke iakttagit vad som vid en viss tidpunkt varit att anse såsom rimlig försiktighet, kan omdömet betecknas såsom en starkare form av kritik.

Jag har, herr talman, i denna långa diskussion om vår penningpolitik, som förts sedan i fjol höstas, icke kunnat värja mig för det intrycket, att här möta två skilda uppfattningar om vilka medel som böra användas i ett krisläge. Därtill kommer, att oppositionen väl drivit sin speciella uppfattning väl långt om den ställning en institution sådan som bankofullmäktige intager i statens liv. Båda dessa saker ha kanske i någon mån varit ägnade att förvilladiskussionen och hindra allmänheten att uppfatta de sakliga meningsskiljaktigheterna.

Vad först bankofullmäktiges ställning beträffar, så bör det väl åtminstone i denna församling vara klart, att bankofullmäktige icke utgöra en med riksdagen och Kungl. Maj:t jämställd statsmakt. Bankofullmäktige äro riksdagens organ för handhavande av riksbanken, penningpolitiken och valutapolitiken. Bankofullmäktige skola fullfölja riksdagens intentioner. De äro sålunda icke ett Kungl. Maj:ts utan ett riksdagens organ. Ha Kungl. Maj:t och riksdagen en samstämmig uppfattning om penningpolitiken, vilket hittills varit fallet under hela den tid som är aktuell,

uppkommer över huvud taget icke frågan om någon schism mellan riksbanken och Kungl. Maj:t. I och med att bankofullmäktige fullgöra sin naturliga uppgift att förvalta riksbanken på det sätt riksdagen avser, står visserligen dess förvaltning också i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts vilja, men det betyder icke att bankofullmäktige ha förändrat ställning och blivit ett Kungl. Maj:ts annex, såsom herr Wiberg uttryckte det. Bankofullmäktige bibehålla i sådana fall alltid sin ställning som ett riksdagens organ. Jag tror att det är skäl i att man erinrar sig detta, i synnerhet vid de tillfällen då man är i färd med att satsa alltför mycket på den uppfattningen, att bankofullmäktige äro en statsmakt, som, om den behagar, har konstitutionell befogenhet att upphäva riksdagens och Kungl. Maj:ts beslut.

Av de två uppfattningar som här möta om vår ekonomiska politik i allmänhet karakteriseras väl den ena, om man renodlar den, av att den huvudsakligen litar till penningpolitiska maktmedel för en reglering av det ekonomiska livet. Man vill helst genom utvidningar resp. begränsningar av den kvantitet pengar, som stå till förfogande på marknaden, åstadkomma de önskvärda förändringarna. I det sammanhanget inkopplas också räntan som ett medel att begränsa efterfrågan på penningmedel. Den andra uppfattningen, vilken är den förhärskande inom riksdagen, ser i penningpolitiken ett av de medel, med vilka man reglerar det ekonomiska livet, men ett medel som måste begagnas i samband med många andra regleringsåtgärder. Penningpolitiken måste vara ett stöd i statsmakternas allmänna ekonomiska strävanden, men den skall icke draga åt ett annat håll än de övriga åtgärder, med vilka man försöker reglera det ekonomiska livet. Om man konstaterar, att den sistnämnda uppfattningen är den i riksdagen förhärskande och den som bankofullmäktige haft besked att full-

följa, blir perspektivet litet klarare över vad som hänt och vad som händer.

De många detaljerna behöver jag icke här gå in på med hänsyn till det mycket omfattande skriftliga material som ställts till riksdagens förfogande. Det är emellertid två ting, som huvudsakligen äro ägnade att tilldraga sig uppmärksamhet. Det är den stora import vi haft, vilken lett till ett uttömmande av valutareserven, och det är den omständigheten, att riksbanken köpt ett ganska stort belopp av svenska statsobligationer. Båda dessa saker figurera nu i den ekonomiska diskussionen såsom dels självständiga olyckor i och för sig, dels symtom på att vårt ekonomiska liv råkat ur balans. Jag vet icke, hur stora meningsdifferenserna i verkligheten äro. I ett upprört politiskt läge sådant som vi haft nu under ett par års tid, där oppositionens vällovliga avsikt i huvudsak varit att bilda en majoritet vid nästa andrakammarval, är det ju icke så lätt att veta hur finslipade nyanserna äro i fråga om uttryckssätten när det gäller så stora ting. Jag har nog i regel haft en känsla av att även oppositionen tagit till litet grand i överkant av vad den själv trott på, då den beskrivit de omåttliga olyckorna för det svenska folket. Naturligtvis få dessa svårigheter icke bagatelliseras, men jag tror att det är skäl i att när man går till en penningpolitisk debatt söka värdera deras omfattning på ett någorlunda objektivt sätt. Man kanske också får göra sig en föreställning om vad det är som kunde ha gjorts i stället för vad som gjorts och söka bedöma, om detta skulle ha lett till ett resultat, som i mera väsentlig grad hade avvikit från det resultat som nu uppnåtts.

Jag skall först be att med några ord få beröra valutasituationen och anledningen till att den är sådan den är. Den forcering av importen, som skedde efter kriget, var — därom tror jag alla äro eniga — framkallad av mycket starka behov inom det svenska nä-

ringslivet. Inom handeln hade man brist på alla slags lager, vilket betydde att handeln arbetade trögt och otympligt. Det var nödvändigt att fylla lagren för att få en smidigare omsättning och en bättre service åt allmänheten och näringslivet. Inom industrien fattades maskiner, och inom transportväsendet led man brist på åtskillig utrustning som man väl behövde. Det var i och för sig önskvärt, att alla dessa ting tillfördes landet så snabbt det över huvud taget var möjligt att inköpa dem i utlandet. Nu har vår valuta-reserv på grund av flera omständigheter icke tålt en så snabb import. Frågan är nu: hade vi anledning att antaga, att valuta-reserven skulle bli så hastigt uttömd som den blev? Ja, det fanns skäl som talade både för detta och för motsatsen. Man kunde självfallet föreställa sig, att det europeiska eländet skulle visa sig vara mycket svårare att komma till rätta med efter detta krig än efter förra världskriget. Man kunde kanske förutse en betalningsinställelse i England. Man kunde kanske inse, att ockupationen icke skulle upphävas i Tyskland och att detta land följaktligen för lång tid framåt skulle vara uteslutet såsom handelspartner. Ville man vara mycket pessimistisk, kunde man kanske förutse alla de olyckor, som den europeiska handeln nu råkat ut för, och inrättat sig därefter. Men jag frågar mig, vad företrädarna för det svenska näringslivet — och vad reservanterna här i bankoutskottet — skulle ha sagt, för den händelse de svenska statsmakterna hade satsat på detta pessimistiska alternativ och förklarat, att det var det sannolikaste och att det svenska folket, det svenska näringslivet och det svenska transportväsendet finge röra sig med ett minimum av importvaror, då den valutabehållning man hade måste räcka för att täcka en brist icke under två år eller två år och sex månader utan under fem år. Det är en fråga som kritikerna skola ställa till sig själva,

när de taga upp detta problem. Jag kan göra det med ganska rent samvete, eftersom jag var en av de första som påyrkade en mera sträng kontroll av utrikeshandeln. Men den uppfattningen var icke allmän, och jag medger gärna, att de som hade en annan uppfattning än jag också hade goda sakskalet för sin ståndpunkt. Om jag nu mot god sed skall citera vad som anförts i en riksdagsdebatt för bara fjorton månader sedan, vill jag tillägga, att jag icke vill göra det till vana att läsa upp vad människor tidigare sagt. Det tjänar i regel bra litet till. Men jag skall citera vad doktor Ivar Anderson yttrade i remissdebatten 1947 i riksdagens första kammare, icke därför att jag har anledning att särskilt peka ut honom såsom ansvarig eller för att jag uppfattat hans yttrande såsom uttryck för någon särskilt oklok mening utan därför att det tydligt visar vad folk i allmänhet vid den tiden tänkte. På tal om importregleringen och efter att ha redogjort för det ekonomiska läget säger doktor Anderson: »Det är nog nödvändigt att vänta någon eller några månader till, innan man kan få en klar överblick av läget. Det är därför enligt min mening alldeles för tidigt att nu komma fram med yrkande om en importreglering.»

Detta var den 18 januari 1947, alltså knappa två månader innan regeringen anbefalldes den allmänna importregleringen. Såvitt jag förstår bör en åsiktsriktning, som så tydligt uttryckte sin mening i januari 1947, icke rimligen kunna kritisera dem som drevo fram importregleringen två månader senare. Men sedan kan man ju diskutera huruvida importregleringen under de första månaderna sköttes med den kraft som hade varit önskvärd.

Jag vill emellertid i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att det finns någonting som heter handelsavtal, och de tillåta icke att en stat utan vidare företager åtgärder till skydd för sin valutaställning, även om åtgärderna ur den egna statens synpunkt kunna

anses vara högst nödvändiga och aktuella. Först i januari 1948 ha sålunda förhandlingarna om tillämpningen av det svensk-amerikanska handelsavtalet kommit till en sådan punkt, att vi i Sverige kunna säga, att vi ha absolut fria händer att vägra nästan all den import från Amerika, som vi icke själva vilja taga emot. Jag bortser då från vissa varor som varit beställda tidigare och där leveranserna icke utan mycket stora olägenheter kunna uppskjutas, eller där beställningarna icke kunna annulleras därför att varorna tillverkats eller packats särskilt för svensk räkning.

Om man alltså tar hänsyn till bindingarna i handelsavtalet är det sannolikt ganska små varukvantiteter som meningsskiljaktigheterna här röra sig om. Frågan gäller i stället huruvida våra valutasvårigheter med den styrka de nu ha, skulle ha inträffat någon månad eller några månader förr eller senare. De verkliga meningsskiljaktigheterna om vad som skett på detta område torde dock icke vara stora.

Herr talman! Jag nöjer mig med dessa påpekanden i diskussionen om vår valutasituation. Upplysningsvis kanske det dock bör meddelas, att samma tröghet som utmärkte uppbronsningen av vår import dess bättre också i någon mån har kommit att utmärka utflödet av valutor. Den svenska valuta-behållningen i dag är nämligen inte fullt så dålig som man för två—tre månader sedan befarade att den skulle bli. Läget är icke ljus och gynnsamt, men våra utsikter att överleva vintern utan att komma i verkligt stora betalnings-svårigheter ha ändå ljusnat så mycket, att man kan se fram mot de närmaste två månaderna — vilka eljest betraktats som de mest kritiska — med något större tillförsikt än vi kunde, när vi i höstas hade det som mest bekymmersamt.

Den andra anmärkningspunkten — den kommer kanske inte fram så tydligt i reservationen till föreliggande ut-

skottsutlåtande, och i själva utlåtandet skymtar den knappast som något bekymmer alls — är riksbankens stödköp av obligationer. Riksbanken har nu skattkammarmärklar och obligationer för i runt tal 2½ miljarder kronor, och det beloppet anses vara mycket stort. I den enklare diskussionen framställer man saken så, att staten finansieras med sedelpressarna och att riksbanken är den enda lånekälla staten har o. s. v., o. s. v. Det uttalas t. o. m. den miss-tanken att riksbanken tänker köpa in hela den svenska statsskulden. Jag förmodar att vi icke behöva syssla med dylika överdrifter här i riksdagen utan kunna hänvisa dem till deras vanliga forum, den enklare byförkunnelsen och den enklare tidningspressen.

Jag upprepar vad som redan tidigare framhållits, nämligen att det kan vara skäl i att se litet närmare på behållningen av obligationer och skattkammarmärklar. Jag erinrar då om att riksbanken bl. a. också är en service-bank, som tillhandagår statsverket med vissa tjänster, som statsverket annars skulle ha mera besvär med att få fullgjorda på annat håll. Sälunda tar riksbanken emot insättningar av vissa statsinstitutioners rörelsemedel. Tidigare kunde riksgäldskontoret disponera ifrågavarande rörelsemedel genom ett konto, men eftersom man tyckte det var onödigt besvär att föra ett konto över transaktionerna för varje dag, kom man slutligen överens om att riksbanken i stället skulle få skattkammarmärklar för ett visst belopp. Riksgäldskontoret skulle följaktligen i fortsättningen icke få disponera ifrågavarande konto genom dagliga överföringar. Det belopp som på det sättet ställdes till förfogande uppgår f. n. till 700—800 miljoner kronor. Detta är icke någon statsskuld. Pengarna representera icke något köp av obligationer. Staten disponerar endast över sina egna rörelsemedel i riksgäldskontoret. Det är därför rimligt att nämnda summa betraktas som skild från den övriga summan av skattkam-

marväxlar och obligationer. Den ursprungliga summan på 2½ miljarder kronor blir efter detta avdrag genast något mindre avskräckande till sin storlek.

Men även återstoden är naturligtvis en aktningvärd summa, i synnerhet om man utgår ifrån den uppfattningen, att riksbanken över huvud taget icke skall driva obligationsaffärer. Jag vet inte om det finns någon enda ledamot av riksdagen, som numera vill hävda den meningen, att riksbanken skulle dra sig bort från den öppna marknaden. Förr var det inte ovanligt med en sådan uppfattning, men under de senaste fem—sex åren har det i varje fall icke uppträtt någon i riksdagen, som haft den inställningen. Och om man erkänner att riksbanken icke kan undgå att driva obligationsaffärer, så får man nog också lov att ge riksbanken rätt att hålla ett visst lager av obligationer. Ty har man inga obligationer att sälja, så kan man heller aldrig påverka penningmarknaden. Man saknar då den frihet som är nödvändig för att kunna ingripa reglerande.

Det kan råda delade meningar om hur stort det belopp skall vara som man då behöver hålla, men att riksbanken skulle ha ett mindre lager statsobligationer än vad som motsvarar ett värde av några hundra miljoner kronor — i synnerhet under oroliga tider — är en icke tillräddlig politik, som den nuvarande riksbanksledningen säkert icke skulle vilja anbefalla. Om man alltså tar bort också den nämnda summan, några hundra miljoner kronor — jag skall inte ange summan närmare — så krympa de 2½ miljarderna ytterligare, och hur man sedan räknar blir det ändå ett förhållandevis rimligt belopp som riksbanken ställt till kreditmarknadens förfogande genom sina inköp av obligationer.

Under hela den tid som inköp i räntereglerande syfte pågått ha vi samtidigt haft en ström av pengar i motsatt riktning, från allmänheten till banken,

från näringslivet till riksbanken. Denna ström av pengar har riksbanken tagit emot för de utländska valutor den sålt. I dagens läge ha de båda valutaströmmarna i stort sett uppnått jämvikt. Sedan ett par år tillbaka har riksbanken nämligen köpt lika mycket som den sålt och har alltså icke under denna tidsperiod åtminstone bidragit till att förse penningmarknaden med likviditeter i någon större utsträckning.

Jag förstår nu mycket väl att detta konstaterande icke räcker för dem, som anse att det varit riksbankens skyldighet att strama till penningmarknaden och se till att densamma blir sparsammare försedd med medel än vad fallet var för ett par år sedan. Kritiken ställer självfallet mycket stora anspråk på en dylik åtstramning.

Äro då kritikens anspråk härvidlag berättigade? Jag vill fästa uppmärksamheten på att vi nu ha ett något högre prisläge än för två år sedan. Rörligheten inom det ekonomiska livet i landet är mycket omfattande — alltför omfattande säga de flesta av oss, eftersom vi i viss mån överanstränga våra tillgångar — men om man vill hämta sina argument från det allmänna ekonomiska fältet, så finns det knappast anledning säga, att den likviditet som nu står till förfogande står i ett sämre och orimligare förhållande till behovet än den likviditet, som marknaden hade för ett par år sedan.

Vill man alltså kritisera vad som skett under en nu aktuell epok, låt oss säga sedan apprecieringsbeslutets tillkomst i juli 1946, så är det alldeles omöjligt att ur dessa händelser finna något bevis på att riksbankens penningpolitik varit en verksamt inflationsdrivande faktor. Det har, som redan förut påpekats, funnits mycket starka skäl för riksbanken att under denna tid hålla ränteläget någorlunda stabilt. Jag vill fästa uppmärksamheten på att ränteläget icke är så orörligt som man ibland framhållit. Vissa räntor ha befunnit sig i stigande, och detta har

skett med riksbankens medgivande. Där har alltså förekommit någon anpassning. Men det angelägna har varit att hålla inteckningsräntorna stabila, i syfte att icke åstadkomma onödigt oro på löne marknaden. Det läge vari vi nu befinna oss kräver otvivelaktigt ett betydande mått av försiktighet. Därom äro alla ense. Det har hittills icke inträffat någon olycka på något område, eftersom svenska folket lever bättre nu än någonsin tidigare, trots alla bekymmer som man på sina håll givit uttryck åt, bekymmer som f. ö. i stor utsträckning få hänföras till morgondagen. Från bankofullmäktiges sida, som skrivit så mycket i ärendet under det senaste halvåret, skall det dock självfallet icke förnekas att ifrågavarande bekymmer äro betydande. Men vad man i detta sammanhang har anledning att särskilt understryka är, att det i vårt nuvarande läge icke han hämtas några motiv för panik. Vi ha nämligen ett så betydande mått av stabilitet, att om vår ekonomiska politik i fortsättningen sköts med försiktighet, behöver det icke inträffa några olyckor. I hur många länder i efterkrigstidens Europa kan man med tillförsikt göra ett sådant konstaterande? I vår världsdel äro vi säkerligen tämligen ensamma om att befinna oss i ett läge, som utan alltför mycken orättvisa kan bedömas på detta sätt.

Vad vi nu ha att göra är att hårt begränsa importen, i varje fall för den närmaste tiden. Detta behöver i och för sig icke innebära uppkomsten av en betydande varubrist, i varje fall inte inom de områden som direkt sammanhänga med allmänhetens konsumtion. Såsom redan i finansplanen framhållits är det nämligen högst sannolikt att en stor del av de år 1947 importerade varorna ha lagrats, och dessa varor böra kunna bidra till uppehållet av försörjningsstandarden under de närmaste åren. Den nödvändiga uppbromsningen av importen måste självfallet i första hand drabba sådana ting, som icke äro oumbärliga. En dylik upp-

bromsning kan också otvivelaktigt ske utan att vårt ekonomiska liv tar allvarlig skada.

På det penningpolitiska området behöva vi också iakttaga en viss försiktighet. Vi behöva en viss begränsning av kreditgivningen, och riksbanken har redan tagit vissa initiativ till en dylik begränsning. Riksbanken kommer också att fullfölja sina strävanden på detta område, i syfte att dels själv begränsa sin kreditgivning och dels påverka banker, sparbanker, jordbrukskreditkassor och hypoteksinrättningar att i största möjliga utsträckning vara försiktiga med ny kreditgivning. Huruvida en sådan politik behöver stöd av lagstadgade regleringar eller inte är en sekundär angelägenhet. Tills vidare hoppas man väl allmänt att slippa regleringar på detta område. Ett folk som är så pass förnuftigt som det svenska tro vi väl skall kunna klara sig även i nuvarande läge utan att ha ett absolut tvång över sig.

Det är ingen i vårt land som just nu sitter i sjön. Svenska folket har nu icke sämre utan tvärtom på nästan alla områden bättre förhållanden än någon gång tidigare. Svårigheterna böra därför icke överdrivas. Den dämpning av överkonjunkturen som måste till för att inte våra svårigheter i framtiden skola växa oss över huvudet böra vi kunna diskutera oss fram till via alla de institutioner som här äro inkopplade: riksdagen, Kungl. Maj:t, riksbanken, industrien, handeln och bankerna. Sådana diskussioner pågå, och det finns icke någon anledning tro att man på den vägen skall behöva misslyckas. Riksdagen har här självfallet en betydelsefull övervakande och vägledande uppgift. Under de närmaste månaderna får riksdagen tillfälle att åtminstone i två olika sammanhang taga ställning till vad som på detta område skall göras. Det blir då tillfälle att mera ingående än nu, då vi behandla granskningen av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning för föregående

år, utveckla de synpunkter som för den närmaste tiden behöva anläggas på den ekonomiska politiken.

För dagen torde det vara angeläget att, i lika hög grad som hittills skett under denna debatt, från alla håll försöka ålägga sig en viss moderation i omdömena, både när det gäller det som redan skett och det, som man vill göra under den närmaste tiden. Det är alltid klokt att uttala sig med en viss försiktighet när det gäller stora ekonomiska sammanhang. Jag vill framhålla detta med anledning av en särskild händelse i dag. Under höstens våldsamma ekonomiska diskussioner har ett krav dominerat framför alla andra, nämligen kravet på en räntestegring. Svaret härpå har nu blivit att bankoutskottets majoritet skrivit en direkt sanktion av den räntepolitik som riksbanken fört, och reservanterna i bankofullmäktige ha i sin mycket utförliga reservation inte ens orkat nämna räntefrågan. Jag konstaterar endast vad som här skett och poängterar att det alltid är förståndigt med litet eftertanke.

Herr WIBERG erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Det är påfallande i hur försiktiga ordalag den föregående ärade talarren framförde sitt försvar av fullmäktigemajoritetens och i någon mån av regeringens politik. Som den kloke, erfarne och förståndige man herr Hall är aktade han sig visligen att ställa sig bakom den av regeringen förda politiken.

Herr Hall citerade ett uttalande av en riksdagsledamot under januari 1947, vari vederbörande framförde den uppfattningen, att det vid ifrågavarande tidpunkt ännu var för tidigt att vidtaga importrestriktioner. Det är mycket möjligt att det fanns flera inom och utom riksdagen, som voro av samma uppfattning. Detta är saken ovidkommande. Jag skall för min del inte heller göra några citat, även om det skulle

ligga snubblande nära till hands att påminna den föregående ärade talaren om hans egna uttalanden beträffande den schweiziska riksbanksledningen.

Vad frågan gäller är naturligtvis i vad mån bankofullmäktige och regeringen på ett tidigare stadium än som skett borde ha insett att åtgärder bort vidtagas. I själva verket förelågo tre tungt vägande skäl för att riksbanken, när importrushen satte in, borde ha iakttagit större försiktighet och strävat att bevara den valutareserv, vilken Sverige ägde efter kriget. *För det första* var värdet av denna reserv väsentligt reducerat i förhållande till förkrigsvärdet genom importvaruprisernas uppgång. I mitten på 1946 hade vi en guld- och valutareserv på 3 miljarder kronor mot 2 miljarder vid krigsutbrottet. Då importpriserna samtidigt något mer än fördubblats, hade valutareserven emellertid i verkligheten minskats med en fjärdedel sedan krigsutbrottet och motsvarade endast ca 9 månaders förkrigsimport. *För det andra* hade vårt land till följd av att vi uppehöll konvertibiliteten mot dollar kommit att jämte Schweiz och Portugal — samt för en månad England — bli en av Europas få dollarkällor. För de nödlidande europeiska länderna gällde det att till varje pris söka skaffa dollar, och enda sättet härför var att söka exportera varor. Att finna avsättning för dessa i Förenta staterna var förbundet med stora svårigheter, bland annat på grund av de höga amerikanska tullarna. Till vårt land var det däremot betydligt enklare att sälja till följd av rådande inre förhållanden med en riklig köpkraft och låga tullar. Här funnos de dollar som dessa andra länder i Europa önskade. *För det tredje* blev genom kronkursens höjning i juli 1946 dollarn billigare, varigenom de utländska exportörerna ytterligare sporrades att i vårt land söka skaffa sig de dollar, som voro svåråtkomliga på andra håll.

Herr Hall berörde också i sitt anförande vissa handelsavtal. Jag vill med

anledning därav säga, att samtidigt med att alla slussar lämnades öppna för strömmen av importvaror fortsatte statsmakterna, när det gällde exportpolitiken, på den förut inslagna vägen genom att sluta nya kreditavtal, varigenom vårt land för flera år framåt mot reverser kommer att avhända sig varor, som eljest kunnat säljas mot dollar.

Vidare anförde:

Herr FRÖDERBERG: Herr talman! När riksdagen i dag går att behandla den ekonomiska politiken för år 1947, är det knappast möjligt att tillföra debatten några nya synpunkter utöver dem som ett flertal gånger alltsedan hösten 1946 redan framförts. Och fastän bankoutskottets majoritet och reservanter ha var sina yttranden på kamrarnas bord, så är det ändå mycket gemensamt i deras uppfattning. Vad reservanternas kritik mest riktar sig emot är inte vad som sent omsider gjorts utan mera mot den tidtabell, som regeringen tillämpat. Jag säger regeringen, fastän det formellt är riksbankens styrelse och förvaltning, som vi i dag skola granska. Ty det är dock på regeringen det berott, att så många av de nödvändiga åtgärder, som inte bara oppositionen utan även bankofullmäktige påyrkat, inte i tid blivit vidtagna. Regeringens tidtabell har i vissa fall varit månader för sent daterad. Det är så riktigt, som även bankoutskottets majoritet säger, att den fara, som låg i den väldiga okontrollerade importökningen 1946, underskattades. Den ställdes ju helt enkelt på framtiden. Det fanns dock en man inom regeringen, som visade på faran redan då, men när man visste, vad som borde göras och gav offentlighet åt detta utan att ändå vidtaga några åtgärder, endast förvärrades det hela. Det blev vänta och se i stället för handling.

Vi ha från reservanternas sida påpekat, att redan i och med uppskrivningen av kronans värde sommaren

1946 började svårigheterna. Importen svällde och guld- och valutareserven sjönk i oroväckande grad, men inte förrän på ett mycket sent stadium tycks regeringen ha skaffat sig den nödvändiga överblicken för att kunna ingripa. För min del fick jag ett mycket starkt intryck av allvaret i läget vid riksbankschefens föredragning inför bankoutskottet den 6 februari 1947, då ganska kraftiga ord fälldes om läget, och ändå rekommenderades ingenting annat än att vänta och se. Man hoppades på ett under. Men undret skedde inte, och fem veckor senare måste importregleringen tillgripas. Vid detta sammanträde fördes också frågan om ett dollarlån på tal, dock inte som direkt yrkande.

När utskottets majoritet nu säger, att en utländsk kredit inte skulle medföra annat än en temporär lättnad, kan jag inte skriva under detta. Jag menar dock inte, att ett utländskt lån utan vidare skulle ha ställts till den fria importens förfogande. Men i samband med importregleringen och en skärpning av licensgivningen till förmån för de varor, som äro oundgängliga för att hålla stora delar av vår produktion i gång, kan dock inte nyttan av ett sådant lån förnekas. Längre inpå året 1947 har ju också detta med skärpa av bankofullmäktige poängterats, fastän det av kända orsaker inte kom att ge något resultat. Den försenade tidtabellen igen! Ville man vara elak skulle man kunna säga, att regeringen hela tiden löpt jumbo med utvecklingen.

Det är dock framför allt en ökad produktion, som skall minska och fylla den klyfta mellan köpkraft och varutillgång, som jämsides med vår utrikeshandel nu vållar oss de största bekymren. Och den produktionen är lika beroende av utländska som av svenska råvaror. Jag tänker då i första hand på bränslet men även på andra oundgängliga sådana. Det säges att redan många fabriker hotas av tillfälligt driftsstopp eller köra med nedsatt drift

i brist på utländska råvaror. Vad vi nu ha att hoppas på är en tidig vår med öppna norrlandshamnar, så att den byteshandel vi nu måst falla tillbaka på kan komma i gång så tidigt som möjligt.

När det gäller den under hela det senaste året stegrade klyftan mellan köpkraft och varutillgång har samma mentalitet gjort sig gällande. Investeringsbegränsningen kom, men även den sent, och verkningarna ha först nu börjat göra sig gällande. Nu säger regeringen också ifrån att inkomstökningen måste upphöra. Man får hoppas att folket kan bringas att förstå, att en politik, som leder till inflation, är skadlig för alla parter, medan en återhållsamhet som möjliggör försvar för penningvärdet är till allas bästa. Regeringen borde på ett tidigare stadium ansträngt sig mera för att klargöra detta.

Att en åtstramning av penningmarknaden varit behövlig är också klart. En viss återhållsamhet i fråga om riksbankens obligationsköp hade på vissa städer varit att anbefalla utan att någon väsentlig ränteförändring behövt inträda. Inom bankofullmäktige funnos ju delade meningar om den saken. Till herr Molander vill jag med anledning av hans anförande i dag säga, att någon räntehöjning ha vi inom folkpartiet inte varit anhängare av men väl av den frivilliga kreditbegränsning, varom regeringen underhandlade i september månad.

Den fråga vi i dag behandla är av grundläggande betydelse för vår ekonomi. Att regeringen bär huvudansvaret för vad som gjorts för sent eller underlåtit är uppenbart. Men bankofullmäktige säga, som också i reservationen påpekas, att riksbanken inom sitt förvaltningsområde har att självständigt bedöma läget och fatta erforderliga beslut. Det är av vikt att detta fastslås i riksdagen. Jag hoppas att riksbanken i fortsättningen skall sträva efter att intaga en något mera självstän-

dig ställning gentemot regeringen än vad den gjort under de senaste två åren. Riksbankens uttalande rörande den utländska kreditgivningen, som var uppenbart berättigat, får kanske tolkas som ett tecken på en sådan strävan. Det tillkommer oss i riksdagen att stödja riksens ständers bank i dess arbete att under eget ansvar verka för ett fast penningvärde och givetvis även regeringen i den mån dess strävanden sammanfalla med vad nu sagts.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen.

Herr MATTSSON: Herr talman! Då jag till utskottets utlåtande fogat en blank reservation, ber jag att med några ord få anföra vad som enligt min mening bort något närmare påtalas i utskottsutlåtandet.

Bankoutskottet har under flera tidigare år vid sin granskning av riksbankens förvaltning och i sina utlåtanden angående valutan starkt framhållit angelägenheten av att större sparsamhet med statens utgifter iakttoges och att importen av lyxvaror starkt begränsades samtidigt som sådana åtgärder vidtoges som stimulerade vår inhemska produktion och vår export. Detta har icke skett, utan vi stå nu inför den situationen att våra guld- och valutareserver äro förbrukade.

Ehuru riksbanken är vår valutavårdande institution är det nog knappast rättvist att påstå, att riksbanksfullmäktige ha den största skulden till vår prekära belägenhet, om man undantager fullmäktiges underlåtenhet att tidigare med skärpa — jag understryker *med skärpa* — framhålla lägets allvar. Den största skulden bör nog tillskrivas regeringens allmänna ekonomiska politik och felaktiga investeringsåtgärder. Men man måste dock ha rätt att klandra riksbanksfullmäktige för att de icke tidigare än under sista halvåret 1947 på ett mera verksamt sätt meddelat regeringen sina synpunkter på läget och

sagt ifrån, att strängare åtgärder måste vidtagas, därest läget icke skulle bli ohållbart. Det har man haft tillfälle att konstatera, när man haft möjlighet att taga del av riksbanksfullmäktiges både ordinarie och hemliga protokoll.

Att importen av s. k. umbärliga varor tilläts fortsätta i alltför stor utsträckning även efter importregleringens införande har varit en bidragande orsak till att valutaläget blivit så försämrat, att importen av för produktionen oundgängligen nödvändiga förnödenheter, maskiner och redskap m. m. sedermera måst starkt beskäras. Vilket kan försätta oss i ett svårt läge vid exempelvis en avspärning. Ehuru det viktigaste medlet att åstadkomma en förbättring av läget måste vara att så mycket som möjligt driva upp produktionen för att öka varutillgången både för konsumtion inom landet och för export, befinna vi oss alltså nu i den ogynnsamma situationen att nödgas ransonera införseln även av sådana varor, som äro behöfliga för att uppnå den eftersträfvade ökningen av produktionsresultatet.

I detta sammanhang vill jag även påtala den brist på samarbete och kontakt, som förelegat emellan regeringen och riksbanken å ena sidan och vissa kommissioner å den andra. Det var med stark beklämning man konstaterade, att exempelvis handelskommissionen tidigare vid sin licensgivning icke har prövat om och i vad mån de importerade varorna varit särskilt angelägna att få in till vårt land och icke heller till valutakontoret eller riksbanken lämnat fullständiga uppgifter på omfattningen av sin licensgivning. Först nu, i medio av januari 1948, föres sådan överskådlig förteckning av valutakontoret. Jag kan tänka mig att handelskommissionen försvarar sig med att detta icke ålegat den enligt dess direktiv eller instruktion, ty på samma sätt försvarade sig ju priskontrollnämnden på sin tid när det påtalades, att den icke ingripit emot vissa

prissättningar, som varit orimligt höga och givit anledning till stora förtjänster under kriget. Den i juli 1946 vidtagna valutaapprecieringen borde givetvis ha givit anledning till att den inre ekonomiska politiken anpassats efter denna höjning av kronans värde utåt.

Herr talman! Då den ärade vice ordföranden i bankoutskottet, herr Wiberg, började sitt huvudanförande föreföll det mig som om han — såsom talesman för reservationen — försökte något försvaga de av bankoutskottets majoritet emot fullmäktige och även i övrigt uttalade anmärkningarna. Han sade att utskottets utlåtande närmast formade sig till ett försvar för fullmäktige, även om det innebar någon kritik, vilket han dock mycket riktigt erkände. Men herr Wiberg har väl haft tillfälle att åhöra de anföranden, som hållits av herrar Molander och Hall. Då fick man ju lyssna till de verkliga försvararna av både bankofullmäktiges och regeringens politik. Om man läser och begrundar utskottets utlåtande och den därtill fogade reservationen, tror jag man skall finna att skillnaden i stort sett inte är så stor.

När jag hörde herr Hall tala här i dag får jag nästan säga, att jag knappast kände igen honom ifrån den tid då vi sutto i bankoutskottet och gemensamt dryftade dessa frågor. Jag erinrade mig då vad riksbanksfullmäktige anförde i sin skrivelse till regeringen den 30 september 1947, där riksbanksfullmäktige gjorde ett ganska bestämt uttalande rörande de åtgärder som borde vidtagas mot den uppkomna valutasituationen och likviditetskrisen. Det heter därom på s. 6 i utskottsutlåtandet: »Fullmäktige tvekade icke att tillstyrka, att man för att nå detta mål omprövade redan fattade beslut, som kunde förutses leda till en mera betydande automatisk utgiftsökning. I den mån tillfredsställande resultat icke kunde nås genom utgiftsbegränsningar inom ramen av tillgängliga statsinkom-

ster, syntes det motiverat att söka nya inkomstkällor eller att hårdare anlita inkomstformer, som redan tagits i anspråk.» Jag antecknade särskilt att herr Hall sade, att det hittills icke har inträffat någon olycka — vilket jag skall medge att det inte heller gjort. Om vår ekonomiska politik i fortsättningen skötes med omsorg, sade han vidare, behöva icke heller några risker härför föreligga. Ja, det är att tro på sig själv i högsta grad. Men situationen ger oss väl ändå en tankeställare, som bjuder oss alla att verkligen hjälpas åt för att övervinna de svårigheter vi nu stå inför.

Med dessa tillägg och uttalanden till utskottets utlåtande — alltså med vad jag anført före de repliker jag här riktat till ett par föregående talare — ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von SETH: Herr talman! Som ordinarie ledamot av bankoutskottet står jag icke med mitt namn under detta utlåtande. Jag vill emellertid icke underlåta att anföra en del reflexioner i anslutning till utlåtandet.

Det torde icke på något sätt ha inneburit någon överraskning, att det efter krigets slut skulle uppkomma en inflationsdendens; man kan också säga en ganska stark sådan. Man har i detta avseende i första hand att peka på erfarenheterna vid andra tillfällen rörande dessa saker. Men även utan dessa erfarenheter var det ingalunda förenat med några större svårigheter att kunna iakttaga alla de faktorer, vilka pekade i riktning mot att det inflationstryck, som under kriget i viss omfattning kunnat hållas tillbaka, skulle framträda med allt större styrka, när efterkrigstiden kom med sina många svårbemästrade problem.

Regeringen har ej heller saknat varningar. Vid många olika tillfällen, icke minst i debatterna i riksdagen, har man sålunda från det partis sida jag tillhör

starkt betonat hur inflationsriskerna ha spritt sig, hur de så att säga ackumulerat sig, och nödvändigheten av att man icke underskattade dessa faromoment utan i stället i tid såge till, att en sådan politik fördes, som kunde verka återhållande och utjämnan. Man kan i detta sammanhang även erinra om att bankoutskottet i sina uttalanden vid föregående tillfällen fäst uppmärksamheten just på dessa riskmoment. För min del vill jag gärna ge bankoutskottet, sålunda även dess majoritet, det erkännandet, att utskottet i många hänseenden förordat en allmänekonomisk politik, som — om regeringen endast hade tagit dessa råd ad notam — skulle ha lett till att vårt land icke hade befunnit sig i det nuvarande läget. Inom parentes skulle jag till den siste ärade talaren, herr Mattsson, vilja säga, att jag uppfattade herr Wibergs anförande på så sätt, att även han gav bankoutskottets majoritet samma erkännande som jag nu gjort här.

Att utvecklingen blivit sådan som den faktiskt gestaltat sig beror i mycket hög grad på att regeringen icke endast underlåtit att i tillräcklig grad vidtaga motverkande åtgärder, utan tvärtom tillämpat en politik, som understött, jag skulle nästan vilja säga uppammat, en icke önskvärd utveckling på det valuta- och penningpolitiska planet. Regeringen kan icke undskylla sig med en enkel hänvisning till utvecklingen i världen i övrigt. Det skall ingalunda förnekas, att denna utveckling medfört stora svårigheter även för vårt vidkommande. Men dessa svårigheter borde heller icke ha framstått som en överraskning för regeringen. Under inga förhållanden borde den framstå såsom en så stor överraskning, som finansministern vid ett tillfälle låtit undslippa sig, nämligen att han blivit underkunnig om de stora svårigheterna ute i världen först när han läste om Marshallplanen. Medvetandet om huru världen såg ut efter kriget borde i stället ha medfört, att regeringen i ännu högre

grad än eljest borde ha bemödat sig om att på det inrikespolitiska området föra en väl avvägd ekonomisk politik.

Det var alldeles naturligt, att löntagarna efter den aktningvärda återhållsamhet, som iaktogs under en stor del av kriget, ville ha sin levnadsstandard höjd så snart som möjligt efter krigets slut. Att det även funnits ett visst utrymme för en sådan standardökning är klart. Men alla äro ju nu överens om att de nominella inkomststegringarna varit betydligt högre än som motsvarats av förbättringen i varuförsörjningen. Regeringen, som med bekymmer borde ha åsett inkomstutvecklingen, har emellertid ett mycket stort ansvar för den snedvridning, som kommit att äga rum på detta plan. Att finansminister Wigforss' appell om det prejudicerande i 1944 års lönestegringsbeslut ledde till resultat, som utslutande varit olyckliga för löntagarna och som väsentligen medverkat till den alltmer stegrade bristen på samhällsekonomisk balans, torde väl numera även finansministern själv vara beredd att erkänna.

Men även på många andra områden har en icke önskvärd utveckling tilllåtits, eller kanske rättare sagt, om man skulle vända på saken, icke motverkats genom en välbetänkt ekonomisk politik. Vad investeringar beträffar är det sålunda klart, att dessa haft för stor omfattning. Den regulator, som man förr betraktade såsom naturlig och effektiv, nämligen räntan, har satts ur funktion. Vi få nu bära konsekvenserna även på detta område genom en så stark nedskärning av investeringsprogrammet, att det är fara värt att den drabbar även sådana investeringar, som äro i allra högsta grad nödvändiga, behövliga och icke minst önskvärda med tanke på nödvändigheten av ökad produktion och förbättrad rationalisering.

När jag ser, att statsministern nu sitter i sin bänk, vill jag tillfoga den reflexionen, att man får en stark känsla av att regeringen i stället för att stimulera de producerande krafterna i vårt

land på olika områden lägger stenar i vägen för produktionens framåtskridande och utnyttjande. Regeringens stora fel består icke minst i att den under dessa senaste år trots bankoutskottets maningar icke velat föra en stram penningpolitik. Riksbanken har utan tvivel del i ansvaret för de misslag, som begåtts på detta område. Riksbanken har i alltför hög grad synbarligen betraktat sig själv som ett annex till kanslihuset. Jag vet icke om riksbankens läge i förhållande till kanslihuset inbjudit till detta. Det är emellertid ett faktum, som måste konstateras. Majoriteten har icke velat samla sig till självständiga åtgärder, trots att bankofullmäktige ha både möjlighet och rättighet därtill.

Regeringen har i detta liksom i så många andra fall visat sig hysa en övertro till regleringarnas förmåga. Men det anmärkningsvärda är att man, samtidigt som man i många avseenden reglerat alldeles för mycket, totalt förbisett att i tid göra verkligt erforderliga ingripanden på andra områden, där det kanske varit nödvändigt. Det är tillräckligt att hänvisa till underlåtenheten att skapa ett effektivt skydd mot de senaste årens ohejdade import av sådana varor, som vi i verkligheten icke hade råd att importera, och det valutautflöde, som blev följden härav och som nu åstadkommer så verkligt stora svårigheter.

Att stoppa inflation med priskontroll låter sig icke göra. En priskontroll kan många gånger vara av mycket stort värde, men den kan dock aldrig göra annat än lindra vissa yttringar. En priskontroll kan aldrig nå till botten, aldrig nå grundorsakerna, nämligen den bristande jämvikten mellan varutillgång och köpkraft.

Utskottsmajoritetens yttrande innehåller i verkligheten en överraskande hård saklig kritik mot regeringen, men indirekt också en viss kritik mot bankofullmäktige, som man synbarligen ansett vara bundna till händer och fötter

genom regeringens allmänna finanspolitik. Reservanternas yttrande ger emellertid en betydligt klarare bild av dessa mycket komplicerade problem och infogar utvecklingen under år 1947 i sitt rätta sammanhang. Det är ju också naturligt, att reservationen — jag vill särskilt understryka detta — utan att några hårda ord använts, går betydligt kraftigare till rätta med regeringens och även bankofullmäktiges felbedömning och passivitet än vad man kunnat förvänta av majoriteten. Reservationen innehåller en verkligt klarläggande analys av läget. Den bör, får man hoppas, också utgöra en verklig tankeställare för regeringen, detta inte minst med tanke på framtiden.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Wiberg m. fl.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Det parti jag representerar har ju inte haft möjlighet att i utskottet ge uttryck för några meningar om det godkännande av bankofullmäktiges politik, som här föreligger. Då det finns vissa diskutabla saker har jag tyckt, att vi icke genom en fullständig tystnad borde bidra till den uppfattningen, att vi skulle vara eniga om vad som förevarit.

Först skulle jag vilja säga ett par ord om reservationen, och jag kan ju anknyta till den siste talaren här och hans beklagande av att regeringen inte fört en stramare penningpolitik och att den litat för mycket till regleringar. Herr von Seth rekommenderade högerens och folkpartiets reservation som lämplig ledstjärna för regeringens penningpolitik och ekonomiska politik i fortsättningen.

Jag vill peka på beklagandet — ty ett beklagande är det väl — i reservationen över den uppskrivning av kronans värde, som skedde 1946, och jag måste fråga vart man egentligen vill komma med ett sådant beklagande. Det är ju fullständigt klart, att om inte den-

na uppskrivning hade skett — en uppskrivning med mer än 14 %, om jag inte minns fel — skulle importen under fjolåret, som uppgick till 5,2 miljarder kronor, ha fått betalas med ytterligare 800 miljoner kronor, under förutsättning att själva importkvantiteten varit oförändrad. Å andra sidan hade vi erhållit mellan 400 och 500 miljoner kronor mindre för den export vi hade, om icke denna uppskrivning av kronans värde kommit till stånd. Det stora valutaflödet som ägde rum skulle med andra ord ha varit väsentligt mycket större, därest de borgerliga opponenternas uppfattning varit vägledande för den ekonomiska politiken 1946, under förutsättning att det hade funnits valutatillgångar för att finansiera den faktiska importkvantiteten i fjol. Det enda resultatet av den politik, som man här tycks argumentera för, hade alltså så vitt jag förstår varit, att man fått betala betydligt mera för importen och fått betydligt mindre betalt för exporten. Å andra sidan hade de prisstegrande krafterna inom landet fått en mycket stark ytterligare stimulans. Det må ju vara vederbörandes ensak, om man varit beredd att taga de rent nationalekonomiska förlusterna på själva utrikeshandeln till förmån för en sådan prisuppdrivande politik inom landet. Emellertid bör man då i varje fall inte här uttala sig som om man argumenterade för denna politik av omtanke om den svenska kronans värde.

I detta sammanhang skulle jag också vilja säga ett par ord om påståendet, att man från regeringens sida litat för mycket på regleringar. Det finns i utskottets utlåtande några kritiska synpunkter på det bristande samarbetet mellan de licensgivande och valutatilldelande organen. Detta bristande samarbete är ju känt för alla, och jag betraktar det för min del som något av en skandal, att man kunnat gå så långt, att de licensgivande organen utfärdat importlicenser, för vilka det faktiskt inte fanns någon egentlig valutatäck-

ning i riksbanken. Varför har man kommit därhän? Jo, därför att regeringen på den punkten föll undan för den borgerliga aktiviteten och avrustade handelskommissionen. När sedan den verkliga krisen satte in och man sent omsider beslöt sig för att genomföra importstopp, då hade man inte den nödvändiga apparaten att klara denna sak. De borgerliga hade vunnit en framgång i sina krav på regeringen att avveckla en regleringsapparat, som enligt min mening tillhör de mest väsentliga av de regleringsapparater vi ha och som jag tror att det kommer att dröja lång tid innan vi kunna avveckla, om det ens någonsin skall bli möjligt. Just regeringens undfallenhet på denna punkt har, enligt min mening, i hög grad bidragit till det kaos, som här åstadkommits. Det är därför att ge regeringen en alldeles för stor ära när man tillskriver den en tro på dessa regleringar, vilken den tyvärr inte visat under ett kritiskt skede.

Reservanterna komma också in på en kritik av förre handelsministern Myrdals uttalande, då han i Nationalekonomiska föreningen menade, att det kanske skulle bli nödvändigt att införa en importbegränsning. Jag ämnar inte och har inte någon anledning att taga professor Myrdal i försvar. Jag skulle dock vilja säga det, att skola anmärkningar göras i detta sammanhang, så böra dessa inte så mycket gälla hans förutsägelse att man skulle bli tvungen att vidtaga åtgärder för att begränsa importen. Anmärkningarna skulle desto mera gälla uraktlåtenheten att i tid vidtaga importbegränsande åtgärder.

Det föreligger också en annan skiljaktighet mellan reservanternas och utskottsmajoritetens framställning. Jag vet inte säkert hur stor denna skiljaktighet är. Av redogörelsen framgår det, att riksbanksfullmäktige åtminstone vid ett tillfälle voro inställda på att åstadkomma ett dollarlån eller något annat utländskt lån. Jag förstår att reservanterna mena, att man i god tid

skulle ha gått in för att anskaffa ett stort utländskt lån. Jag skulle inte under alla förhållanden vilja rekommendera vidtagandet av en sådan åtgärd på administrativ väg. Jag vill inte förneka, att riksbanksfullmäktige kunde ha haft formella möjligheter att upptaga sådana förhandlingar och även avsluta dem under vissa betingelser, exempelvis genom någon bank. Med tanke på att särskilt dollarlånen blivit medel i den politiska kampen skulle jag dock vilja hävda, att riksdagen bör förbehålla sig rätten att själv fatta beslut innan en sådan åtgärd vidtages. Jag vill bara peka på det norska lånet på 50 miljoner dollar i fjol. Villkoret — åtminstone det synliga villkoret — för att norrmännen skulle erhålla detta lån var, att de varor man köpte från Amerika för dessa pengar endast skulle fraktas på amerikanska kölar. Detta är ju ganska anmärkningsvärt när det gäller ett land med så stor handelsflotta som Norge.

Jag vill också erinra om hur det gick till vid upptagandet av det engelska lånet. Genom detta lån hindrades engelsmännen från att köpa varor, där man kunde erhålla dem billigast. Dessutom fick man förplikta sig till sådana växlingsbetingelser, att man skulle växla pund mot dollar, vilket innebar att landet efter några få veckor ställdes inför en fullständig kris. Inför sådana exempel på hur lånepolitiken har blivit ett medel att dirigera lånesökande länders ekonomiska politik tror jag, att man under alla förhållanden innan man vidtar sådana åtgärder bör ge riksdagen möjlighet att pröva saken.

I reservationen förekommer också det vanliga gnället över att man inte i tid genomfört lönestopp eller inkomstbegränsning. Därtill skulle jag bara vilja säga, att om man genomfört det 1946 när apprecieringen av kronans värde genomfördes, så hade det inneburit att ytterligare ett par miljarder tillförts de svenska kapitalisterna i form av profiter.

Kravet på räntehöjning, som framförs från de borgerligas sida, vill jag inte gå närmare in på. Jag vill endast notera hur herr Hall, som ju bör vara sakkunnig på detta område, medgivit, att riksbanksledningen tolererat ränteförhöjningar, och detta trots de ganska uttryckliga varningar mot sådana, som fjolårets riksdag uttalade. Jag känner inte till omfattningen av de ränteförhöjningar, som genomförts. Jag vet att Stockholms stad nu får sina lån mot $\frac{1}{2}$ % högre ränta. Jag har även erfarit, att postsparbanken tar $\frac{1}{4}$ % högre ränta. Det är möjligt att det är på samma sätt på många andra områden. I dessa åtgärder finner jag en uppluckring av de principer, som riksdagen även med vårt gillande försökte genomföra i räntefrågan. Jag skulle vilja passa på tillfället att varna mot att riksbanksfullmäktige använda sin administrativa makt för att på omvägar genomföra räntestegringar, som riksdagen i alla fall beslutat att man inte skall tolerera.

I den borgerliga reservationen pekar man på de kristecken, som redan visat sig. Jag erinrar om, hur konjunkturinstitutet pekar på den nuvarande dollarkrisen, likviditetskrisen ute i Europa. Man menar, att denna visar precis samma karakteristiska kännetecken som framträtt vid tidigare ekonomiska kriser. Om de pessimistiska uttalanden hålla streck, som reservanterna här göra beträffande en ny ekonomisk kris, så borde icke konsekvensen därav vara, att man motsätter sig samhälleliga ingripanden. Enligt min mening måste detta vara ett ytterligare skäl för samhälleliga ingripanden, som verkligen försöka reparera försummelserna på detta område och försöka övervinna den anarki, som ändå råder i det ekonomiska livet och som framträtt på så många områden.

När utskottsmajoriteten här skyller valutakrisen på köpkraftsoverskottet, så vill jag bara ställa den frågan: Vilkas köpkraftsoverskott? Om jag går med på att det finns ett köpkraftsoverskott —

åtminstone ett teoretiskt sådant — så skulle jag samtidigt vilja framhålla, att det framför allt är en ringa minoritet, som förvaltar detta köpkraftsöverskott. Något sådant har inte framträtt från de stora löntagargrupperna eller de stora bondemassorna. Det är i stället de stora vinsterna under krigsåren, som kunna utgöra grundvalen för ett sådant köpkraftsöverskott. Nu vill jag emellertid inte förmena, att det bara är sådana rent mekaniskt verkande faktorer, som här förklara det nästan krisartade förhållande, som inträtt på valutaområdet. Jag ser detta som en konsekvens av en medveten politik. Jag kan för min del inte förstå, varför man inte försöker redovisa vad det egentligen är för faktorer, som här spelade den utslagsgivande rollen när det gällt att frammana den penningpolitiska kris, som vi hade under fjolåret och som nödvändiggjorde importstoppet.

Det talas i konjunkturinstitutets rapport om hur under år 1946 vissa inkomster på räntor och dylikt samt anläggningar i främmande länder tröto. Ännu under 1946 uppgingo dessa inkomster till 30 miljoner kronor; åren 1936 och 1937 uppgingo de till något under 100 miljoner kronor, men under 1947 blev det inga inkomster alls. Sådana omständigheter låtsas man inte om. Man låtsas inte heller om, att det under nuvarande knapphet på utländska betalningsmedel skulle vara nödvändigt att genomföra en balansering av importen med exporten. Man kommer ändå inte ifrån det förhållandet, att Sverige nästan alltid haft ett stort importöverskott och att detta importöverskott varit möjligt och framdeles är möjligt tack vare de stora inkomster vi ha på fraktfarterna. Under det sista året belöpte dessa sig till 600 miljoner kronor. Skulle man dessutom räkna med — och det bör man göra — inkomster och räntor av anläggningar i främmande länder, omkring 100 miljoner kronor, då är det en god grund att stå på om man även framdeles vill upp-

rätthålla en import som är större än exporten. Med detta vill jag säga, att jag för min del inte kan godkänna att man så där a priori utgår från, att vi måste räkna med nödvändigheten att skära ner vår import så, att den kommer i absolut paritet med exporten. Detta tycker jag inte är en riktig framställning. Om denna framställning sedan göres för att motivera en standardsänkning hos det svenska folket, då kan jag ännu mindre godkänna densamma.

Det skulle ha varit intressant med en redogörelse över vad man skall göra för att åstadkomma en verklig begränsning av investeringarna utöver dem, som drabba bostadsbygge och dylikt. Inom detta senare område vidtager man mycket drastiska åtgärder. Här talas på ett ställe om att riksbanken tagit initiativ till vissa frivilliga begränsningar av kreditgivningerna för nya investeringar. Resultatet av denna verksamhet är dock, efter vad jag kunnat förstå, inte särskilt imponerande. Det skulle därför ha varit intressant att få höra, om man har några andra planer, möjligheter eller idéer när det gäller att lösa dessa olika uppgifter.

Jag vill, herr talman, gärna instämma i bankoutskottets uttalande när det konstaterar svårighetsorna att driva en effektiv valuta- och penningpolitik utan att samordna detta med politiken på det ekonomiska livets övriga områden. Detta har naturligtvis varit den avgörande svårigheten för riksbanksledningen under det gångna året. Man skall försöka fullfölja vissa riktlinjer för att bibehålla ett stabilt penningvärde samtidigt som man låter kapitalisterna handskas med landets ekonomiska tillgångar ungefär som det lyster dem själva. Här ligger naturligtvis den avgörande svårigheten, som inte den bästa riksbanksledning i världen kan bemästra. Man har inte kunnat hindra sådana här bakslag, som vi haft under det föregående året, då plötsligt landets stora tillgångar på guld och valutor liksom rinna bort mellan fing-

rarna. Man tvingas genomföra ett importstopp, som alla människor skratta åt, därför att det bara leder till en oerhörd ökning av importen. Samtidigt som kapitalisterna på detta sätt lägga beslag på landets guld- och valutatillgångar, tvingar man riksbanken att lösa in obligationer till mycket stora belopp. Alla dessa ting, som visa sig vara möjliga under nuvarande förhållanden, bero enligt min mening på att man inte för en ekonomisk politik över hela området och inte bara när det gäller riksbanken och dess förvaltning. Det gäller hela den ekonomiska politiken, det gäller att verkligen taga ifrån den svenska storfinansens möjligheten att handskas med landets ekonomiska tillgångar som om dessa voro deras privata angelägenhet.

Herr talman! Jag skall naturligtvis inte göra något särskilt yrkande här, trots att jag anser, att man fört en valhänt politik och att åtskilligt skulle ha kunnat göras på ett betydligt bättre sätt. Jag har för mig att det utlåtande, som bankoutskottet här formulerat, närmast är en trött resignation inför valhäntheten och hjälplösheten gentemot det kapitalistiska vanstyret. Men det finns väl, som sagt, för mig inte någon anledning att göra någonting annat än att säga, att även om vi låta detta godkännande av förvaltningen passera utan några större anmärkningar, så betyder det inte att vi instämna i sådana rekommendationer, som innebära en sänkning av massornas levnadsstandard och som innebära en begränsning av importen, där en sådan begränsning inte är ofrånkomligen nödvändig.

Till sist skulle jag bara vilja göra en enda erinran. Det meddelades häromdagen, att de löneförbättringar löntagarna hittills erhållit genom årets avtalsuppgörelse belöpa sig till 100 miljoner kronor. Riksdagen har redan fattat beslut, som frångå dessa löntagare inte mindre än 500 miljoner kronor, och skulle jag medräkna taxökningar och sådant skulle beloppet bli ännu större.

I den mån detta utlåtande från bankoutskottet skall vara en sanktionering av en politik, som går ut på att sänka levnadsstandarden för folket i en tid, då fortfarande en mycket utpräglad högkonjunktur råder, kunna vi för vår del inte instämna i dessa uttalanden.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Det nyss hållna anförandet visar enligt min mening, att man synbarligen aldrig kan skriva tillräckligt tydligt i ett utskottsutlåtande. Den föregående talaren påstod bl. a., att reservanterna från högern och folkpartiet skulle ha uttalat kritik mot den appreciering av den svenska kronan, som vidtogs i mitten av juli 1946. Var och en, som läser reservationen, måste emellertid säga sig, att någon sådan kritik ingalunda förekommit. Vad som förekommit är, att man i reservationen konstaterat, att apprecieringen ägt rum, men därtill knyter man följande reflexion: »Men åtgärden var förenad med risker, vilkas karaktär och styrka i allmänhet torde hava förbisetts eller underskattats. De kompletterande ingrepp — var till utskottet i det efterföljande skall återkomma — som apprecieringsbeslutet borde ha givit anledning till, kommo icke i tid eller icke alls till stånd.»

Detta är någonting helt annat än att kritisera apprecieringsbeslutet som sådant. Vi veta emellertid väl, att den effekt, som man hoppats vinna genom uppskrivandet av den svenska kronan, den vanns i verkligheten icke, till följd av att man icke samtidigt vidtog uppbromsande åtgärder i fråga om inkomstutvecklingen. Genom att inkomsterna tillätos fortsätta att stiga uppåt, skapades möjlighet för ett nästan omedelbart absorberande av dessa stora nytillskott av varor, som åstadkoms genom apprecieringen. Följden härav blev att inflationsgapet förblev ungefär lika stort som det hade varit, innan man vidtog apprecieringen.

Om herr Hagbergs i Luleå anförande torde i övrigt endast böra sägas, att det synes väl förenligt med det ekonomiska betraktelsesätt, som tagit sig uttryck i den bekanta parollen från kommunisterna: »Lönerna upp och priserna ned», en politik lika lätt att föra som det är att lyfta sig själv i håret.

Jag skulle även vilja säga ett par ord i anledning av det anförande, som herr Molander höll i sin egenskap av talesman för utskottsmajoritetens ståndpunkt. Jag tycker nog, att herr Molander framförde en del synpunkter av sådan beskaffenhet, att de måste ge anledning till vissa gensagor. Herr Molander gjorde bl. a. gällande, att vår valutaknapphet till väsentlig del var beroende av förhållanden i utlandet, över vilka vi icke kunna råda. Jag är för egen del icke alldeles säker på att detta uttalande täcker hela sanningen. Jag skall emellertid återkomma härtill något senare i mitt anförande.

Herr Molander gjorde en annan deklARATION, som också har sitt intresse. Jag skall omedelbart söka belysa den. Herr Molander meddelade, att vår valutaställning på senare tid skulle ha anseeligt förbättrats. Jag undrar varpå han kan grunda detta sitt omdöme och vilka siffror han i så fall skulle kunna ställa till förfogande. Om han hade varit i tillfälle att studera den i dagens tidningar offentliggjorda senaste riksbanksrapporten, hade han sannerligen i varje fall icke i denna funnit några belägg för sina påståenden. I denna rapport lägger man framför allt märke till den fortsatta avtappningen av valutor, denna gång med netto 18,5 milj. kronor på bara en vecka. Detta kan knappast tyda på en förbättring av vårt valutäläge. Enligt samma rapport redovisas guld och valutor totalt med 631,35 milj. kronor mot 1 539,51 milj. kronor för ett år sedan. Icke heller denna siffra tyder på någon mer väsentlig förbättring av våra valutaförhållanden.

Jag vill i detta sammanhang för kam-maren påpeka den synnerliga försik-

tighet, med vilken herr Hall berörde just dessa spörsmål. Jag förstår mycket väl den återhållsamhet, som herr Hall lagt i dagen, ty han har en position, som för honom skapar möjlighet att i detalj följa denna utveckling. Därför är han säkerligen icke benägen att underskriva så pass »frimodiga» deklARATIONER som dem, vilka herr Molander här framfört.

Jag vill framställa ännu en fråga till herr Molander. Om vårt valutäläge har så väsentligt förbättrats, som herr Molander vill göra gällande, måste man spörja sig, varför regeringen då helt plötsligt ansett sig böra sätta i scen en importreglering av så utomordentligt skärpt natur som den reglering, under vilken vi f. n. arbeta. Denna importreglering betyder ju en nedskärning av vår import från mjukvalutaländer med cirka 20 procent och från hårdvalutaländer med cirka 50 procent. Om vi hade haft ett valutäläge av den beskaffenhet, som herr Molander här sökte teckna, hade väl dessa långtgående restriktioner varit ganska onödiga.

Herr Molander talade även om vårdorna av en räntehöjning. Jag är något överraskad över att han framförde den frågan, ty den är ju icke berörd i utskottsutlåtandet. Reservanterna ha därför icke haft någon anledning att uppehålla sig vid det problemet. Herr Molander ställde också en direkt fråga, som han formulerade ungefär på följande sätt: Är man inom högern och folkpartiet beredd att inför folket svara för alla de vådor, som skulle följa av en räntehöjning? Detta synes mig vara helt och hållet en retorisk fråga, eftersom saken icke förts fram till något aktuellt stadium från i varje fall högerens sida och, såvitt jag vet, icke heller från folkpartiets sida.

Jag vill fästa herr Molanders uppmärksamhet på att det däremot finns en institution här i landet, som redan är klar med sin ståndpunkt i detta svåra spörsmål. Den institutionen är styrelsen för Kooperativa förbundet,

som i kategoriska ordalag rekommenderat en räntehöjning. Jag vill erinra om det utförliga yttrande, som styrelsen för Kooperativa förbundet för någon tid sedan avgav till finansministern i anledning av betänkanudet med förslag om utdelningsstopp och spärrkontoavsättning för aktiebolagen, d. v. s. det s. k. steriliseringsförfarandet. Detta utlåtande från Kooperativa förbundet har tillställts riksdagens samtliga ledamöter, och jag föreställer mig, att ledamöterna med intresse tagit del av förbundets deklaration. Jag vill här något erinra om vad man från Kooperativa förbundets sida förklarar beträffande räntan. Kooperativa förbundets styrelse yttrar bl. a. följande: »Enligt styrelsens mening bör man därför — — — som ett medel mot investeringsökningarna använda ränteinstrumentet. En räntestegring skulle måhända göra många andra regleringar onödiga. Det är onaturligt att under en tid, då sparandet är villkoret för en stabilisering av kronans värde, ett så effektivt medel som räntan lämnas utanför sådana åtgärder, som anses kunna komma i fråga. En räntestegring, som gäve spararna en större inkomst, måste påverka deras vilja att spara. Härigenom minskas efterfrågan av varor för konsumtion. En räntestegring skulle vidare verka hämmande på investeringarna. Den skulle till produktionens och konsumenternas förfogande ställa varor och material, ty om vid nuvarande ränteläge lager av viss storleksordning med god ekonomi kan hållas, skulle en räntestegring kunna göra detta oekonomiskt.» O. s. v.

Jag skall icke närmare uppehålla mig vid detta till förmån för en räntestegring avgivna yttrande. Men jag kan icke underlåta påpeka, som jag tidigare sade, att man i varje fall på ett ekonomiskt mycket betydelsefullt håll här i landet är på det klara med sin ståndpunkt i dessa komplicerade ting. Den ståndpunkten är ju oförenlig, såvitt jag förstår, med den ståndpunkt, åt vilken herr Molander gav uttryck.

Herr Hall har här hållit ett intressant anförande, där han även tog upp till dryftning den viktiga frågan om förhållandet mellan å ena sidan riksbanken, d. v. s. bankofullmäktige, och å andra sidan riksdagen. När jag lyssnade till herr Hall, fick jag nog det intrycket, att han en liten smula pressade det aktuella läget. Enligt min mening bör riksbankens ställning dock kunna vara friare i dess förhållande till riksdagen än vad den kanske för ögonblicket är. Jag vill bringa i erinran en artikel, som för någon tid sedan stod att läsa i en av de socialdemokratiska tidningarna i Stockholm — jag kan tyvärr icke säga, om det var i Morgon-Tidningen eller i Afton-Tidningen; måhända var det i Afton-Tidningen, vars uttalanden i ekonomiska ting ofta väcka livligt beaktande. I varje fall menade man i denna ledare, att bankofullmäktige, d. v. s. riksbanksledningen, på sitt område, inom sin sektor så att säga, i förhållande till riksdagen intar samma ställning som regeringen inom sin sektor, alltså den stora överväldigande sektorn, intar i förhållande till riksdagen. Bankofullmäktige äro alltså enligt denna uppfattning ansvariga inför riksdagen på samma sätt som regeringen är ansvarig inför riksdagen. Jag tror, att denna uppfattning, såsom den var uttryckt om det nu var i Afton-Tidningen, är den riktiga. Den måste ju emellertid innebära, att det finns en mycket vid ram av frihet, inom vilken bankofullmäktige ha att handla. Bankofullmäktige kunna ju lika litet som regeringen fungera såsom något riksdagens exekutivorgan. Bankofullmäktige liksom regeringen ha att självständigt fatta sina beslut och ansvara för dem inför riksdagen, men att svara inför riksdagen kan ju näppeligen vara det samma som att endast handla efter av riksdagen i detalj utfärdade anvisningar.

Jag tror, att det i denna penningpolitiska debatt skulle kunna ha ett visst intresse att bringa i erinran ett uttalan-

de, som gjorts i finansplanen till årets statsverksproposition. Det är för övrigt enligt min mening rätt egendomligt, att detta uttalande från finansministerns sida icke tilldragit sig större uppmärksamhet. Det heter där: »Att omfattningen av kraven på vår dollarreserv inte tillräckligt tidigt förutsågs, har försatt oss i ett besvärligt tvångsläge.» Det är ju alldeles riktigt, att vi äro försatta i ett besvärligt tvångsläge. Jag skulle emellertid vara intresserad av att veta vad som egentligen menas med att man här använt passivform, att detta uttalande fått den gestaltningen, att »omfattningen av kraven på vår dollarreserv *inte tillräckligt tidigt förutsågs*». Vem var det som inte tillräckligt tidigt förutsåg omfattningen av kraven på vår dollarreserv? Ja, det kan i varje fall icke vara bankofullmäktige, ty av det utlåtande, som i dag ligger på riksdagens bord, framgår, att bankofullmäktige undan för undan i form av en lång serie av påpekanden för Kungl. Maj:t starkt framhållit riskerna i den utveckling, som vi ha varit inne på. Jag kan icke låta bli att till riksdagens protokoll anföra en katalog över alla de framställningar, som på senare tid ifrån fullmäktiges sida ha gått över Stallkanalen till kanslihuset. Redan under hösten 1946 gjordes under hand dylika påpekanden i finansdepartementet, och sedermera ha bankofullmäktige i framställningar av den 19 december 1946, den 30 januari 1947, den 4 februari 1947, den 13 mars 1947, den 22 maj 1947, den 30 september 1947 och den 17 oktober 1947 fäst regeringens uppmärksamhet på riskerna av den utveckling, i vilken vi befunno oss. Man kan mot bakgrunden av vad sålunda ägt rum näppeligen säga, att bankofullmäktige därvidlag underlåtit att rikta uppmärksamheten på de mycket allvarliga valutariskerna. Men även utanför fullmäktiges krets har det sanneligen icke saknats en lång rad av dylika påpekanden. Jag skulle i detta sammanhang, för att ta några exempel ur högen, kunna erinra om Industriför-

bundets skrivelse den 9 januari, de borgerliga partiernas gemensamma förklaring av den 11 mars, chefens för konjunkturinstitutet program av den 6 maj, framlagt under rundabordskonferensen, näringslivets organisationers skrivelse av den 14 juni, Industriförbundets skrivelse av den 10 oktober o. s. v. Hela detta material av allvarsmättade, strängt sakliga påpekanden har tyvärr ganska sent vunnit nödigt beaktande på det håll, där man har det avgörande inflytandet i dessa ting.

Jag skulle tänka mig, att därest man från finansministerns sida vid någon tidigare tidpunkt velat skänka skälig uppmärksamhet åt dessa varningar, som gång efter annan tillställts finansdepartementet, hade måhända vårt valutaläge, som nu, enligt vad alla äro ense om, kan karakteriseras som ytterligt besvärande, tett sig icke så litet gynnsammare. Hade man nämligen i finansdepartementet och kanslihuset reagerat vid en tidigare tidpunkt, hade säkert de åtgärder på det handelspolitiska fältet, som nu sent omsider vidtagits, kunnat bringas i verkställighet betydligt tidigare. Därigenom hade också marginalen eller basen, rättare sagt, för vårt handelspolitiska handlande under i varje fall det närmaste året blivit bredare och tryggare än vad den för ögonblicket är.

Herr HAGBERG i Luleå erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! När jag utgick från att folkpartiets och högerns representanter hade vänt sig mot den uppskrivning av svenska kronans värde, som skedde 1946, tänkte jag både på vad de skrivit här och den ståndpunkt, som exempelvis folkpartiet företrädde i juli månad föregående år när frågan om penningpolitiken behandlades, då man särskilt vände sig mot det uttalande, där man varnade för nedskrivning av penningvärdet. Vad sedan högern beträffar kan jag icke förstå annat än att

om man framhåller som konsekvens av detta apprecieringsbeslut en massa ofördelaktiga saker, exempelvis att det ledde till att importen ökade, att ett allt starkare valutautflöde gjorde sig gällande och att det nödvändiggjorde skärpta importrestriktioner, så gör man detta för att visa, att detta beslut lett till skadliga verkningar. Jag tror därför, att det finns mycket goda skäl för att tala om att man tagit avstånd från det beslut som regeringen och riksbanksledningen hade fattat 1946.

Med anledning av vad herr Hagberg i Malmö sade om att konsekvenserna i fråga om exporten icke blevo de, som man förväntade sig, vill jag bara kort och gott erinra om att exporten uppgick 1946 till 2,5 miljarder kronor och 1947 till 3,2 miljarder kronor. Man kan icke säga att det ägde rum en stor kvantitativ ökning av exporten, men det måste väl sägas vara en gynnsam verkan av detta beslut, att man, utan att öka kvantiteten av exporten i samma utsträckning, fick ökade inkomster av densamma.

Vad slutligen beträffar påståendet att jag vidhåller linjen lönerna upp och priserna ned, skulle jag vilja erinra om ett beslut, som fattades av priskontrollnämnden för något år sedan. Då sänkte man priserna på radioapparater med nära en tredjedel. Det visade sig gå mycket bra att framställa och sälja radioapparater även i fortsättningen. Vi ha icke utgått ifrån att man skall kunna åstadkomma prissänkning på alla varor, men vi ha hävdad och hävda fortfarande, att det finns många monopolvaror, på vilka priserna äro så oskäligt uppskruvade, att man skulle kunna åstadkomma kanske lika betydande prissänkningar som på radioapparaterna och trots detta skulle kunna genomföra lönehöjningar. Det sistnämnda har ju genomförts under alla förhållanden. Det är ju ett faktum, som man icke lär kunna komma ifrån.

Herr HAGBERG i Malmö erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle

och anförde: Herr talman! Höger- och folkpartireservanterna ha klart givit till känna sin ståndpunkt i fråga om apprecieringen av den svenska kronan. De ha gjort det bland annat därigenom, att de understrukt, att denna åtgärd vidtogs för att skydda vårt land mot att bliva indraget i en hotande internationell prisstegring genom att minska eller undanröja den spänning, som uppkommit mellan de svenska och internationella priserna. Detta utgör så långt ifrån klander av apprecieringsbeslutet som fastmer en deklaration om direkt avslutning till detsamma. Det man kritiserar är, att apprecieringsbeslutet icke kompletterades med de ofrånkomliga nödiga åtgärderna på det inre fältet. Genom att man apprecierade kronan men icke vidtog någonting för att bromsa den utomordentligt starka inkomstutvecklingen inom landet, blev resultatet av apprecieringsbeslutet icke alls det som man syftat till. Man fick in en massa varor, men genom att köpkraften ökades, sögos dessa varor upp, och så blev inflationsgapet ungefär detsamma som det var före apprecieringen.

Herr HAGBERG i Luleå erhöll på begäran ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Resultatet blir ju under alla förhållanden, att importen blev åtminstone 700 å 800 miljoner kronor billigare för ifrågavarande kvantitet och att exporten gav bortåt 450 miljoner kronor mera vid oförändrad kvantitet. Det var ju under alla förhållanden ett resultat av det hela, och herr Hagberg i Malmö lär väl ändå icke kunna komma ifrån, att om man radar upp en sådan massa ofördelaktiga konsekvenser av beslutet, som man gjort, måste det väl tolkas på det sättet, att det innebär ett underkännande eller en kritik av det beslut som har fattats.

Härpå anförde:

Herr OHLIN: Herr talman! Jag har fått det intrycket under det senaste

årets offentliga debatt, att man inom socialdemokratiska partiet opponerat sig mot och icke kunnat acceptera den kritik, som från oppositionen har framförts mot regeringens politik. När man nu läser igenom bankoutsrottets uttalande, så kan man icke undertrycka den reflexionen, att detta intryck, som man tidigare haft, tydligen icke är helt och hållet riktigt. Herr Akerberg, utskottsordföranden, och hans kolleger, som stå bakom majoritetens uttalande, ha tydligen haft det intrycket, att Kungl. Maj:ts regering icke i sin ekonomiska politik blivit tillräckligt kritiserad, utan ha ansett, att det vore lämpligt och väl motiverat att lägga ytterligare lök på laxen. Enligt min mening är den kritik, som utskottsmajoriteten här framför, väl motiverad. Dess innebörd är ju fullständigt klar för envar, som läser vad utskottet uttalat. Det var därför med någon förvåning jag hörde, att herr Hall gjorde det halsbrytande försöket att förklara, att det är så förfärligt svårt att säga, om utskottet framför kritik eller icke. Nej, herr Hall, läs utskottsmajoritetens uttalande en gång till, så finner nog herr Hall, att det är en mycket kritisk tendens, som går igenom detta uttalande, t. ex. när man gång efter annan återoppar bankofullmäktiges skrivelser och uppmaningar till regeringen med konstaterande av att regeringen *icke* har följt de framställda råden. Jag tycker ju, att herr Hall, om icke två själar bodde i hans bröst, närmast skulle vara glad över att bankoutsrottet ansluter sig till bankofullmäktiges delvis mot regeringen kritiska uttalanden.

Om man frågar, herr talman, varpå det kan bero, att både majoriteten och minoriteten i utskottet göra ett uttalande, som uppenbarligen mera riktar sig mot regeringens politik än mot riksbankens, ehuru det ju närmast är riksbankens fögderi som här skulle behandlas, så blir väl svaret på den frågan, att det blivit alltmera uppenbart, att makten och ansvaret, när det gäller den

ekonomiska politiken, numera i högre grad än tidigare vila hos regeringen. Riksbankspolitiken är endast en del av denna allmänna ekonomiska politik, en sak, som jag tror allesamma äro och länge varit överens om. Även på den punkten måste jag vända mig mot herr Hall, som gjorde ett också överraskande försök att låtsas, som om det endast vore majoriteten som hade detta klart för sig. Nej, såvitt jag fattat rätt, äro alla överens om att riksbankspolitiken bör ses som ett led i den allmänna ekonomiska politiken. Men om det därför är riktigt, att det är önskvärrt, att riksbankspolitiken verkar i samma riktning som regeringens allmänna politik, följer icke därav — jag vet icke, om herr Hall ville antyda det — att bankofullmäktige kunna fritagas från en mycket stor del av sitt ansvar. Det är nämligen ingen, som har begärt, att bankofullmäktige skulle föra en politik, som befrämjade inflationen, medan regeringen ville begränsa inflationen, utan vad man diskuterat har varit olika åtgärder för att stödja den politik, som regeringen och bankofullmäktige varit ense om, nämligen att förhindra inflation och skapa samhällsekonomisk balans.

En bidragande orsak till att man här i bankoutsrottet nu icke i främsta rummet riktat strålkastaren mot bankofullmäktige, är naturligtvis den omständigheten, att riksdagen vid flera tidigare tillfällen har tagit ställning för vad man kan kalla en räntestabiliseringspolitik, och då är det ju omöjligt, såvida man icke vill deklarerat åsiktsförändring, att gentemot bankofullmäktige säga, att det varit oriktigt, att de icke beslutat en räntehöjning. Under sådana förhållanden måste politiken att skapa samhällsekonomisk balans inriktas på andra åtgärder än räntehöjning. Det är alldeles klart, att det då är regeringen, som i första rummet är ansvarig för den saken och icke bankofullmäktige. Men man måste nog konstatera, att bankofullmäktige, då de icke ansett lämpligt att genom det klassiska medel som räntehöj-

ning utgör söka begränsa en investeringsverksamhet som blivit för stor, borde ha med all tänkbar kraft för regeringen framhållit, att det nu vore ofrånkomligt, att den förde en mera restriktiv politik. Att bankofullmäktige först den 30 september 1947 på allvar framförde denna tanke och tidigare förhållit sig, såvitt man kan se, passiv på den punkten, måste jag beteckna som en underlåtenhets synd.

Jag har för övrigt redan i december 1946 här i kammaren framfört samma synpunkt. Vis av erfarenheten skall jag därför be att omedelbart få läsa upp vad jag då uttalade: »Det vore beklagligt, om riksbanken, som alltså är det organ som närmast handhar skötseln av penningvärdet via investeringen, skulle helt och hållet träda åt sidan med hänvisning till att regeringen övertagit uppgiften. Jag vill uttala den mening, att det är naturligt att riksbanken söker göra sitt inflytande gällande, inte så mycket genom teoretiska analyser eller välvilliga råd till riksdagen om hur statsfinanserna skola skötas o. dyl., men genom att uttala sin mening rörande det spörsmål, som alltid varit en centralbanks förnämsta uppgift att beakta, nämligen investeringsverksamheten. Jag hoppas och tror att det råder en så betydande enighet om hur förhållandena äro här i landet med rådande inflationstryck, att varje sådant sakkunnigt och opolitiskt uttalande, som man skulle kunna tänka sig från riksbankens sida, skulle vara till betydande nytta. Det är enligt min mening angeläget att riksbankens roll vid värden av det svenska penningväsendet inte reduceras så, att riksbanken blir något slags tjänare åt regeringen, utan riksbanken bör bibehålla den självständiga ställning som den förut haft och som det varit de svenska statsmakternas avsikt att den skulle ha.»

Emellertid ha fullmäktige så småningom på denna punkt och tidigare även på andra punkter framfört sin uppfattning till regeringen, och jag vill

uttala min glädje över att utskottet genom relativt tydliga referat av dessa uttalanden möjliggjort för offentligheten att här bedöma ansvarsfördelningen. Bankofullmäktige ha ju bland annat konstaterat en sådan sak, som att de tillrådde en bestämd planering av importregleringen i skrivelse den 19 december 1946, medan vad som sedan inträffade var, att när importregleringen tillgreps den 15 mars 1947, alltså tre månader senare, hade regeringen underlåtit denna planläggning, organisatoriskt och på annat sätt, av importregleringen. Med hänsyn härtill måste jag ju hävda, att riksbankens varning ytterligare ökat regeringens ansvar, såsom förut vid flera tillfällen påtalats här i riksdagen.

Beträffande bankofullmäktiges skrivelser konstaterar jag, att utskottet icke velat referera den skrivelse fullmäktiges ordförande, herr Hammarskjöld, presenterat för regeringen den 4 februari 1947. Det skulle ju annars varit av betydande intresse att få veta vad det var som fullmäktiges ordförande ville tala om för regeringen. Jag undrar, om herr Hall kanske kan upplysa om vad denna skrivelse innehöll, eller kanske någon av utskottsmajoriteten kan tala om den saken.

Med den ståndpunkt, herr talman, som jag här har angivit, är det klart att jag anser, att fullmäktige inte kunna fritagas från ett betydande ansvar. Fullmäktige ha varit dröjande, när det gällt en kreditåtstramning, som kunde påverka investeringsverksamheten, och när det gällt att öva påtryckningar på regeringen rörande en investeringsbegränsning. Likaså tvekade bankofullmäktige tydligen mycket länge, innan de togo ställning för en importreglering; ännu den 30 januari 1947 voro fullmäktige ovissa om huruvida en importreglering skulle vara behövlig. Och vad krediterna i utlandet beträffar, var det tydligen först i september föregående år, som bankofullmäktige hade bestämt sig för att inta den ståndpunkt

ten, att det var önskvärt med ett utländskt lån.

När det gäller den senare frågan har utskottsmajoriteten enligt min mening gjort ett omotiverat uttalande, då man säger att upptagandet av ett utländskt lån bara skulle ha haft till resultat, att den, om jag så får kalla det, något lätt-sinniga perioden hade förlängts ett par månader, varefter vi inte skulle ha haft mer valutor, trots att vi fått ett lån. Jag tror att det är oriktigt att göra gäl-lande något sådant. Det är att misstänka Kungl. Maj:ts regering för ett alltför stort oförstånd — större oför-stånd än som är berättigat att misstänka regeringen för. Om det i början av år 1947 hade upptagits ett utländskt lån — jag skall inte gå in på frågan hur stort lån man kunnat få, men många experter voro överens om att vårt land vid denna tidpunkt skulle ha kunnat få ett icke obetydligt lån — hade med all sannolikhet importpolitiken under första halvåret 1947 blivit precis den-samma. Det fanns ju denna frilista, på vilken det kom in en mycket stor mängd varor, och importörerna skulle säkerligen inte ha köpt mer i det ena fallet än de gjorde i det andra, ty de handlade ju ifrån rent privatekonomiska motiv. Jag tror därför att vi som-maren 1947, när lägets allvar enligt finansministerns deklaration hade bör-jat gå upp för regeringen, skulle ha suttit med större valuta-reserv, och då skulle denna säkerligen inte ha förslö-sats utan resultatet skulle ha varit, att vi först och främst kunnat i tid av-veckla den s. k. valutapuckeln samt vi-dare — vilket är ännu betydelsefullare — i dag haft en bättre likviditet och därför också en gynnsammare utgångs-punkt, när det gäller våra internatio-nella förbindelser i fortsättningen.

Till bankofullmäktiges förtjänst vill jag emellertid inom parentes erinra om det klara uttalandet rörande till andra länder givna, ännu icke utnyttjade kredis-ter, vilket måste syfta på rysskrediten. Detta klara uttalande på en punkt,

där man kunde misstänka att rege-ringen inte med välvilja skulle se ett sådant uttalande, utgör en väsentlig post på fullmäktiges kreditkonto, något som det finns anledning understryka.

Frågan om det varit klokt att under det gångna året importera så mycket varor, att våra tillgängliga valuta-reser- ver till stor del uttömdes, har ju tidi-gare diskuterats mycket här i kamma-ren. Hans excellens herr statsministern byggde under remissdebatten till stor del sitt försvar för den förda import-politiken på att det ännu var *för tidigt* att säga, om det varit klokt att köpa alla de varor, som importerats, eller om det hade varit bättre att ha större valuta-reserver. När man läser den punkt på s. 11 i utskottsmajoritetens utlåtande, där det står, att »då Sverige för sin industriella verksamhet liksom för jord-bruket rationalisering och för sin försörjning är starkt beroende av import, kan valutabristen leda till störningar i produktionen, sänkt konsumtionsstan-dard samt risk för arbetslöshet inom vissa områden», så måste man därav dra den slutsatsen, att i varje fall delar icke utskottsmajoriteten statsministerns tvekan, utan utskottsmajoriteten är — i likhet med vad oppositionen sedan länge varit — fullt på det klara med att den politik, som förts, varit oklok och att det varit bättre att i dag ha större rörelsefrihet på det valutapolitiska om-rådet.

Jag vill, eftersom denna fråga i da-gens läge icke saknar betydelse, nämna att en industriman nyligen omtalade, att vissa byggnadsmaterialier, som han kunde exportera till Schweiz, hade i Schweiz under vintern sjunkit i pris med ungefär 30 %, trots att ifrågava-rande priser inte hade sjunkit vare sig här i Sverige eller annorstädes, såvitt man kände till. Denna nedgång i pri-serna i Schweiz beror på att exportörer i många länder äro så angelägna att få sälja till Schweiz, som är ett hårdvaluta-land, att konkurrensen pressar ned priserna och gör att schweizarna kunna

köpa extra billigt. Jag kan ta ett annat exempel. Häromdagen omtalade en importör för mig, att han från Holland hade köpt vissa dollarvaror, såsom det heter, vilka holländarna i sin tur hade importerat från ett dollarland. Han hade därvid för dessa varor fått betala 40 % överpris jämfört med vad varorna skulle ha kostat, om han kunnat köpa dem direkt från det land, varifrån de ursprungligen kommo, och erlagt betalning i dollar. Dessa exempel visa att det även på detta område förhåller sig så, som jag förut tillåtit mig påpeka, nämligen att den fattige i regel köper dyrt.

En av de industrimän, som jag här talat om, hade den uppfattningen, att vi skulle, om den svenska kronan varit en hårdvaluta, kunnat köpa stora delar av våra importvaror till i genomsnitt 30 % lägre pris än som nu sker. Detta tror jag för min del är en överdrift, men vad som är riktigt är, att förutsättningarna för ett internationellt varuutbyte på goda betingelser äro vida sämre, när man blivit illikvid, än när man befinner sig i det läge av hårdvalutaland, som Sverige intog under 1946.

Enligt min mening vore det allt fortfarande önskvärt, om vi kunde få vad jag i remissdebatten efterlyste, nämligen en mera detaljerad redogörelse för importens sammansättning under 1947, inte bara med angivande av de allmänna tullrubrikerna, där ju ofta både nödvändiga, mindre nödvändiga och rent överflödiga varor rymmas under samma rubrik, utan också uppdelad på ett sådant sätt, att folk i allmänhet kunde bilda sig en mer bestämd uppfattning om hur stor importen av mindre nödvändiga varor har varit.

Herr talman! Innan jag går över till den reflexion med anledning av ett yttrande av hans excellens herr statsministern, med vilken jag tänkte avsluta mitt anförande, skall jag be att i en parentes få anknyta till den diskussion om centrala valutapolitiska frågor, som fördes under remissdebatten. På grund

av debattens längd ansåg jag det inte lämpligt att ta kammarens uppmärksamhet i anspråk långt fram på kvällen den tredje dagen för att bemöta ett yttrande av statsminister Erlander. Jag syftar på det yttrande av herr statsministern, vilket gick ut på att på vårt håll hade man icke, särskilt då inte jag, framfört några krav på investeringsbegränsningar, i varje fall inte under 1946. Jag skulle tvärtom inför offentligheten ha gjort ett uttalande av motsatt innebörd.

Jag skall be att få ta kammarens tid i anspråk några få minuter för att belysa den halsbrytande rörelse, som statsministern härvid utförde.

Den 5 juni 1946 hade jag ett ganska långt yttrande i frågan om den samhällsekonomiska balansen, där jag bl. a. betonade, att den centrala punkten i kampen mot inflationen vore att anpassa investeringarna efter sparandet, så att det bleve jämvikt på kapitalmarknaden. Jag framhöll att eftersom det i dagens läge uppenbarligen fanns en tendens att investera mer än som kunde produceras, måste investeringarna begränsas, om man inte skulle låta det hela gå vind för våg, och jag frågade vad regeringen tänkte göra åt saken.

Detta var en så tydlig principiell uppläggning, att ingen som ville förstå den kunde missförstå den.

Jag återkom sedan till saken, låt vara mindre utförligt, i debatterna den 14 oktober, 26 oktober, 3 december och 17 december 1946, samt vidare den 17 januari, 18 januari och 19 mars 1947, och jag skall be att få göra ett par korta citat ur dessa anföranden. I yttrandet den 19 mars 1947 heter det bl. a.: »Vi ha icke tröttnat att upprepa, att orsaken till att det redan under fjolåret blev en tendens till för stor efterfrågan var en alltför stor investeringsverksamhet i förhållande till folkets sparvilja.» I yttrandet den 17 januari 1947 framhöll jag, att »den som icke har den offentliga utredningsapparaten till sitt förfogande kan självklart icke lämna nå-

got preciserat svar på frågan, hur stor investering som är förenlig med samhällsekonomisk balans. Men jag är benägen att tro att en *stabiliseringspolitik*, som eftersträvar en så stor investering som är förenlig därmed, skulle ha uppsatt ett blygsammare mål.»

I yttrandet den 3 december 1946 säger jag, att »det är alldeles klart, att om man har å ena sidan en stor och växande konsumtionsefterfrågan och tydligt avtagande sparbenägenhet men å andra sidan en tendens till växande investeringar, så kommer man sannolikt i ett läge, där den totala efterfrågan blir större än som svarar mot den förefintliga tillgången på varor.»

I yttrandet den 19 mars talar jag om att det totala sparandet minskas och att balansen då endast kan upprätthållas, »om den totala investeringsverksamheten i samma mån inskränkes. Men det är detta regeringen icke velat göra. Därigenom ha vi fått denna av inflationstryck karakteriserade utveckling.»

Det finns ett liknande yttrande den 21 mars, som jag inte skall läsa upp, men däremot skall jag göra ytterligare ett citat ur anförandet den 19 mars. Det heter: »Såvitt jag förstår måste ett inflationstryck, där efterfrågan är för stor i förhållande till tillgången, bero på att den samlade efterfrågan för investeringsändamål och för förbrukningsändamål är för stor. Detta innebär, att om man ökar förbrukningen, så får man minska investeringen, ifall inte varutillgången samtidigt kan ökas, vilket ju för närvarande inte kan ske annat än i långsam takt. Det innebär alltså, att om inkomsterna och förbrukningen öka, men inte produktionen, så får man lov att minska investeringarna. Grundfelet med den svenska regeringens politik det sista året har enligt min mening varit att man inte velat se detta balansproblem och inte sökt uppnå en kvantitativ precisering för att sedan bedöma vilken investeringspolitik, som är möjlig inom ramen för en viss inkomstpolitik.»

Herr talman! Jag skall inte trötta med flera citat, fastän jag har tolv sidor dylika. Jag tror att kammaren ursäktar mig, om jag inte läser upp alla.

Sammanfattningsvis vill jag konstatera, att redan i det principiella uttalandet på sommaren 1946 klargjorde jag min ställning till frågan om en begränsning av investeringarna och att jag senare under året i fyra olika yttrandena återkom till saken på ett sätt, som mot bakgrunden av det föregående inte borde kunna missförstås, samt att jag vid fyra, fem tillfällen under första kvartalet 1947 ytterligare underströk samma synpunkter.

Hans excellens herr statsministern gjorde emellertid, för att påvisa att jag inte hade framfört dessa synpunkter på ett övertygande sätt, den invändningen, att i ett föredrag, som refererades i pressen den 23 augusti 1946, skulle jag ha sagt precis tvärt om. Nej, herr statsminister, så förhåller det sig inte. Såsom framgick av vår diskussion om saken i denna kammare redan den 30 juni 1947 — till vilken jag strax skall återkomma — så var detta den 23 augusti 1946 publicerade stycke ett utdrag ur ett referat av mitt anförande och gällde endast *en speciell sida av byggnadsregleringen*. Herr statsministern vet säkerligen, att man, när det gäller referat av politiska anföranden, ofta gör så, att man inte publicerar ett referat av hela anförandet utan tar med blott någon viss fråga för att få referatet därav så sammanhängande som möjligt.

I det uttalande, som åberopats, förklarade jag, att en viktig uppgift vore att åstadkomma en ökning av *bostadstillgången* — alltså inte en ökning av bostadsproduktionen. Finns det verkligen någon i denna kammare, som inte delar den meningen, vilken ju inte på något sätt står i strid mot uppfattningen att investeringarna måste anpassas efter våra ekonomiska resurser? Vidare sade jag, att byggnadsregleringen hade skötts på ett sådant sätt, att man hade anledning till skepsis rörande själva bygg-

nadsregleringstekniken såsom ett effektivt medel på längre sikt. Jag förklarade att staten inte hade lyckats med sin centraldirigerande uppgift på detta område, när det uppstått en bristande balans mellan antalet byggnadsarbetare och den tillgängliga mängden byggnadsmaterial, vilket gjorde att de produktiva resurserna bleve dåligt utnyttjade. Det centralbyråkratiska systemet hade misslyckats på bostadsbyggnadsområdet, sade jag. Vare sig man anser att vi hade råd att investera litet mer eller mindre, var det väl enligt allas mening önskvärt, att de produktiva resurser, som användas för byggnadsverksamheten, blevo effektivt utnyttjade.

I den publicerade delen av referatet av mitt föredrag, som det gäller, diskuterade jag alltså den speciella frågan att en effektiv användning av de produktiva resurserna på byggnadsverksamhetens område icke hade kunnat åstadkommas. Hur man kan få detta till att på något som helst sätt strida mot min allmänna, ett dussintal gånger här i kammaren deklarerade uppfattning, att investeringarna få lov att anpassas efter tillgången på sparat, är mig en gåta.

Detta påpekade jag redan den 30 juni 1947 i en replik till hans excellens herr statsministern — det står på s. 128 i protokollet. Jag säger där att »eftersom statsministern fortfarande inte kan förstå vad jag sagt beträffande byggnadsregleringen, måste jag ännu en gång beröra den saken» och så framhåller jag i fortsättningen detsamma som jag här nu anfört — jag behöver väl därför inte läsa upp yttrandet. Jag slutar med att hänvisa statsministern till mitt tidigare uttalande, där jag redan betonat att ståndpunkterna icke strida mot varandra.

Mot denna bakgrund vill jag, herr talman, konstatera, att statsministerns försök att ta bort effekten av mina upprepade rekommendationer av en väg, som regeringen nu sedan ett halvår eller något sådant själv har slagit in på,

inte kan betraktas som lyckat. I ett dussintals anföranden här i kammaren har en konsekvent linje i denna fråga hävdats, och den del av ett referat av ett anförande, som statsministern vill pressa till att innebära något annat, innebär endast framförandet av en specialsynpunkt, som är väl förenlig med den allmänna attityden, att investeringarna måste begränsas så, att de överensstämmer med våra resurser.

Det är, herr talman, kanske inte lämpligt att nu dra upp någon debatt om de olika sidorna av regeringens ekonomiska politik, som ju har debatterats så många gånger förut. Jag skall därför inte t. ex. gå in på frågan om budgetöverskottets roll i den ekonomiska politiken, beträffande vilken utskottet i reciten gör ett uttalande, som kanske förefaller vara något för enkelt. Men jag kan inte, innan jag slutar mitt anförande, underlåta att ta upp en frågeställning, som hans excellens herr statsministern, enligt vad jag sett av riksdagens protokoll, har framfört i första kammaren vid debatten om bensinbeskattningen och som herr statsministern sedan återkommit till i ett offentligt yttrande för några dagar sedan, en frågeställning som är av väsentlig betydelse för hela den offentliga debatten om de politiska partiernas ståndpunkttagande till den ekonomiska politiken.

Enligt ett referat i Morgon-Tidningen har hans excellens herr statsministern gjort det uttalandet, att de borgerligas alternativ till regeringens regleringspolitik är: höjda räntor, höjda hyror, höjda priser och lönestopp. Och statsministern framför det nästan som en appell till sina anhängare, att såsom ett alternativ till den regeringens regleringspolitik, som tyvärr inte är — det kunde man läsa mellan raderna — så populär, skall ställas påståendet, att oppositionen vill ha höjda räntor, höjda hyror, höjda priser och lönestopp.

Herr statsminister! Är detta referat i Morgon-Tidningen verkligen rättvisande, är det ett uttryck för de parol-

ler som socialdemokratiska partiets ledning ger, när det gäller att karakterisera motståndarsidans ståndpunkt i den ekonomiska debatten? Om jag först tar räntepolitiken, överensstämmer inte vad folkpartiet beträffar — högerpartiet och bondeförbundet, som väl också inräknas i den borgerliga gruppen, få ju svara för sig själva, vilket de för övrigt enligt min mening redan gjort — statsministerns påstående i minsta mån med det ställningstagande, som från vår sida har skett i de upprepade debatterna i denna fråga under de senaste två åren. Jag undrar mycket, hur det kan komma sig, att regeringen, när vi ta ställning på *vissa* punkter, gång efter annan fastslår detta och säger, att vi ha att bära ansvaret härför, vilket enligt min mening är regeringens fulla rätt att göra, medan regeringen låtsas som om våra uttalanden på *andra* punkter icke funnes. Jag skall bara hänvisa till det uttalande, som jag gjorde så tidigt som den 26 oktober 1946, där jag beträffande räntepolitiken uttalade en anslutning till räntestabilitetslinjen. Något avsteg från denna linje har veterligen icke gjorts av folkpartiet.

Jag ber för att kanske ytterligare få understryka vår ståndpunkt få säga, att herr Hall i dag i kammaren sade, att bankofullmäktige eftersträva ett *någorlunda stabilt ränteläge* men att bankofullmäktige icke ansett, att man skulle spika fast varje räntesats, utan att man förbehåller sig vissa justeringsmöjligheter inom ramen för vad som kan kallas för *någorlunda stabilt ränteläge*. Detta överensstämmer med vad jag för min del tror vara en för närvarande klok politik.

Med hänvisning till detta uttalande och till våra i riksdagens protokoll befintliga uttalanden djärves jag, herr talman, uttala den förhoppningen, att hans excellens statsministern för framtiden icke skall göra ett uttalande av den art Morgon-Tidningen tillskrivit honom. Är det möjligen ett missförstånd, så att man i stället för FP tänkt på KF,

som bestämt har uttalat sig till förmån för en räntehöjning? Vad hyreshöjningen beträffar har ju statsministern ännu mindre något att bygga på. Jag förmodar, att han tänkt sig, att den som yrkar på räntehöjning också måste yrka på hyreshöjning. Det skulle alltså bara vara påbröd på påståendet om räntehöjning.

Statsministern påstod också, att oppositionen vill ha prishöjning med lönestopp, vilket alltså måste innebära, att oppositionens alternativ — såvitt jag förstår, syftade han på både dagens läge och de gångna två åren — vore reallönesänkning under denna period. I själva verket förhåller det sig ju tvärtom. Jag kan hänvisa till kammarens protokoll den 19 mars 1947. Där uttalade jag följande: »Vårt betonde av att man inte kunde ge folket större inkomster än vad som svarar mot varutillgången försökte man utnyttja på ett sätt, som jag måste beteckna som en smula demagogiskt, man framställde oss såsom motståndare till en reell standardhöjning för folket. Vi ha, trots denna regeringens ståndpunkt, inte tröttnat att gång på gång upprepa, att enligt vår mening investeringsverksamheten står i centrum och att vi vilja ha största möjliga realinkomsthöjning utan inflation.» Och längre fram heter det i fortsättningen av mitt yttrande: »Vi önska inom det parti jag representerar, som jag har sagt förut, största möjliga höjning av de reala inkomsterna för alla folkgrupper, särskilt de breda lagren, största möjliga höjning som är förenlig med en sund utveckling av näringslivet och tillbörligt beaktande av det trängande behovet av bostäder.»

Jag skall icke uttala mig om högerpartiets ståndpunkt, som beträffande löneregleringen 1944 var en annan än den som folkpartiet företrädde, vilket flera gånger påpekats i riksdagen. Jag nämner det endast med anledning av att herr Hagberg i Malmö eller någon annan högerpartilare kom in på saken

även i dag. Men för folkpartiets del vill jag alltså konstatera, att påståendet om att vi vilja ha prisstegring och lönestopp icke överensstämmer med verkliga förhållandet.

Nu är det möjligt, herr talman, att det finns någon, som svarar: Ja, det må vara hänt, att folkpartiet i riksdagen har intagit denna ståndpunkt, men vi kunna leta upp någon folkpartitidning, som någon gång sagt någonting om räntehöjning eller något annat. Det är ju en diskussionsmetod, som understundom användes, detta att man letar upp en tidning, som säger något annat än partiet. Jag borde väl icke behöva påpeka, att när det gäller folkpartiets ställning, så skall den bedömas på grundval av den ställning partiet intagit i riksdagen. Att det kan vara delade meningar på en eller annan punkt i folkpartiets press är icke något argument. Jag gör detta påpekande icke endast riktat till det socialdemokratiska partiet, utan jag passar på tillfället att göra denna observation beträffande folkpartiet till högern, vars officiella tidskrift, den av partiet utgivna tidskriften, ju excellerar i att bygga sin polemik på antagandet, att varje gång man kan finna, att folkpartiets press intagit en annan ställning än folkpartiet gjort i riksdagen, är det bevis på allehanda hemska svagheter hos vårt parti. Enligt min mening är det ett rimligt krav, om man från vår sida uttrycker det önskemålet, att partiernas ståndpunkter under den valdiskussion, som vi väl under de närmaste sex månaderna icke lära kunna undvika, så vitt möjligt refereras i någorlunda överensstämmelse med de ståndpunkter partierna intagit. Den karakteristik av oppositionen som statsministern gjort enligt Morgon-Tidningen är, i den mån den syftar på folkpartiet, så långt avvikande från verkligheten, att jag icke tror, att den kan tjäna någonting till i en allvarlig politisk diskussion.

Jag har, herr talman, velat göra dessa påpekanden. Det framgår därav, att jag

med allt erkännande av att bankoutskottets majoritet i sitt utlåtande gjort många värdefulla påpekanden i alla fall anser mig stå i närmare överensstämmelse med det uttalande, som gjorts av reservanterna. Det är endast tidskäl som gör, att jag icke går in på att utveckla det närmare. Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag hade verkligen icke tänkt deltaga i dagens debatt, men tyvärr är det ju så att herr Ohlin och jag ha mycket svårt att förstå varandra. Vi ha mycket svårt att kunna uppfatta vad vi säga till varandra. Vi få hoppas, att den allmänhet, som lyssnar till våra diskussioner, har större förutsättningar att förstå vad vi säga än vad vi tydligen själva ha.

Jag har icke sagt, herr Ohlin, att det icke skulle vara en nackdel, att vi för närvarande ha förlorat en väsentlig del av vår valutarenserv och därigenom också ha förlorat en väsentlig del av vår handlingsfrihet. Vad jag sade — jag ber om ursäkt för att man får ta upp sådana här elementära ting, som man icke borde behöva upprepa ideligen — var följande: Vi ha använt en betydande del av vår valutarenserv till en investeringsverksamhet, som vi alla för närvarande erkänna var för stor. Det har byggts kanske 10 000 bostäder mer än vi egentligen skulle haft råd till. Vi ha köpt maskiner i större utsträckning än vi egentligen skulle haft råd till. Alla dessa ting äro nyttiga ting. Vi ha bundit vår valutarenserv i stor utsträckning i dessa bostäder och i dessa maskiner, som i och för sig äro nyttiga investeringar. Det är en fördel, att dessa ting äro gjorda. Det är en nackdel, att vi genom att ha bundit oss förlorat en rörelsefrihet, som hade varit bra att ha. Om detta blir ödesdigert för landet eller ej, om fördelen av att ha maskinerna och bostäderna är större än den minskning av rörelsefriheten

som uppstått genom att en betydande del av valutareserven försvunnit, är en sak, som framtiden får utvisa. Men vad som är uppenbart är — det tror jag, att jag sagt varje gång jag uttalat mig om denna sak — att hade icke pundkrisen eller dollarbristen kommit, hade pressen på vår valutareserv och därmed på vår rörelsefrihet icke haft den ödesdigra karaktär, som den nu kan tänkas få. Det är väl ett resonemang, som, såvitt jag förstår, är invändningsfritt.

Den andra saken som jag vill konstatera är, att vi ha svårt att förstå varandra också, när det gäller varningarna för investeringarna under 1946. Jag vill icke alls förneka att herr Ohlin bland sina många ståndpunkter i alla ekonomiska frågor även haft den ståndpunkten under 1946, att en viss investeringsbegränsning skulle göras. Det var ofarligt, herr Ohlin, för oppositionens ledare att framställa det kravet, sedan Per Albin Hansson i sitt halmstadstal varit inne på den tanken, liksom jag själv i ett tal, som jag höll i juli månad 1946. Men vad jag tog upp var, att hos herr Ohlin fanns, vid sidan av dessa varningar, också uttryck för en tankegång, som gick i rakt motsatt riktning, och att det var dessa i rakt motsatt riktning gående uttalanden, som tydligen hade större genomslagskraft hos den herr Ohlin närstående pressen. Därvidlag hänvisade jag bland annat till ett uttalande i Göteborgsposten, där man angrep, icke herr Ohlin för att han ville ha en nedpressning av investeringarna, utan regeringen för att den gick in för investeringsbegränsning. Jag tillät mig fråga: Är det sannolikt, att man inom folkpartipressen, om herr Ohlins uttalanden varit så entydiga, som han nu vill göra gällande, skulle ha angripit en politik eller en åsikt, som skulle ha legat så nära i överensstämmelse med den, som herr Ohlin betecknat såsom riktig?

Till yttermera bevis för att det fanns en viss glidande framställning — för att

begagna ett mildt uttryck — i herr Ohlins uppträdande beträffande investeringarna hänvisade jag till vad herr Ohlin sagt vid ett tillfälle, då han ville ha ut sin uppfattning till sin egen press. Det var inget föredrag vilket som helst, ty det vet man ju, att det ibland kan inträffa missöden med referat, utan det var folkpartiets press som var samlad för att få höra visdomens ord i investeringsfrågan. Det var vid detta tillfälle, omedelbart före valet, som herr Ohlin fann det opportunt att uttrycka sig till den grad otydligt, att man inte kunde få någon annan uppfattning än den, att han egentligen ville ha en ökad investeringsverksamhet. Här har man alltså pressen samlad för information, men man begagnar detta tillfälle på ett så tydligt olyckligt sätt som skedde.

Detta kan herr Ohlin aldrig komma förbi. Vad han enligt referat i Dagens Nyheter då sade var följande. Vi ha för litet bostäder för närvarande, men det byggs en hel massa småstugor och annat krafts. Skulle man inte kunna förbjuda det där? Inom parentes sagt var det alldeles ofarligt att säga detta, ty småstugebyggandet var redan förbjudet då. Vad skulle den arbetskraft, som blev ledig från småstugebyggandet, sysselsättas med? Jo, herr talman, den skulle gå till järnbruken. Vad skulle den göra där? Jo, tillverka varor, inte för vår exportindustri utan varor för vår byggnadsindustri, och därigenom skulle man få möjlighet till en ökning av byggnadsindustrien. Men om det blir mera armeringsjärn, mera rör, så följer därav också att man får ökad användning av byggnadsarbetare och grovarbetare. Man skulle alltså förbjuda en viss del av byggnadsindustrien, som herr Ohlin betecknade såsom onödig, och flytta över arbetskraften till nyckelpositioner inom näringslivet. Varför? Jo — för att öka byggnadsindustrien!

Om herr Ohlin säger detta till sin press spelar det väl ingen roll om han sagt motsatsen vid andra tillfällen. Det måste vara mycket besvärligt för denna

press att ideligen följa med i alla svängningar — kanske har man där en rörlighet i hjärnan som vi inte ha.

Det tredje jag skulle vilja säga är, att referatet i Morgon-Tidningen av mitt föredrag i stort sett är riktigt. Och varför jag tillåter mig att säga på det sättet kanske jag får ta kammarens tid i anspråk ett par minuter för att utveckla. Vi befinna oss i en samhällsekonomisk situation, då vi måste på ett eller annat sätt komma i ekonomisk balans. Om vi inte komma i balans betyder det stigande priser. Jag tror inte det finns någon tveksamhet på den punkten eller några meningsskiljaktigheter på den punkten mellan herr Ohlin och mig. Vi skola alltså komma i ekonomisk balans. Regeringen har för att nå denna samhällsekonomiska balans tänkt sig att man skulle göra en försiktig nedpressning av investeringarna, förslagsvis uppskattad till omkring 600 miljoner kronor, och dessutom en försiktig pressning av konsumtionen. Detta är regeringens politik. Nedpressningen av konsumtionen uppnås bl. a. genom de konsumtionsskatter, av vilka bensinbeskattningen var en.

Jag har hela tiden — låt mig gärna säga det — trots att vi voro överens om att vi skulle gå fram på detta sätt. Jag har uppriktigt sagt inte trots att det fanns några nämnvärt delade meningar mellan regeringen och oppositionen på denna punkt. Och detta har, herr talman, varit grunden och förutsättningen för alla de samförstådsinbiter, som regeringen vid olika tillfällen gjort oppositionen. Vi ha förutsatt att vi varit överens om att man skulle nå den samhällsekonomiska balansen och att man varit överens om att denna samhällsekonomiska balans skulle nås genom en moderat linje, där man tar litet från investeringarna och litet från konsumtionen.

När vi då finna att oppositionen vägrar att acceptera detta program, när oppositionen säger att den har en an-

nan linje, då måste vi väl säga oss, att vi borde få reda på dessa alternativ till regeringspolitiken. Det är ingen näsvishet, när vi efterfråga alternativet. Ty det måste väl ändå finnas ett sammanhang mellan orden och gärningarna. Om man icke ansluter sig till vår politik måste man ha någon annan politik, som också leder fram till den samhällsekonomiska balansen, eller också accepterar man prisstegringarna. Och vilket annat alternativ än räntestegringen, hyresökningen och de ting som jag talat om finns det i själva verket?

Jag skall säga herr Ohlin att det socialdemokratiska partiet kommer icke att upphöra att skildra det borgerliga alternativet på det sätt, som det måste skildras, förrän vi få reda på, vari oppositionens politik skiljer sig ifrån regeringens. Om man säger att detta är en felaktig skildring, att alternativet är en svartmålning — ja, så tala då om ettdera av två ting: Vi stå beträffande den ekonomiska politiken på regeringens linje och därför är mycket av vår kritik obefogad, eller också kom fram med ert alternativ! Enda sättet för er att få bort vår målning av ert alternativ är att tala om vad ni vilja.

Herr OHLIN erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Statsministern säger att när man har pressen samlad så är det för att säga något som är viktigt. Herr statsminister, jag betonade att det som stod i tidningen — och detta har många gånger skett med referat av statsministerns egna föredrag — endast berörde ett litet avsnitt av innehållet i mitt föredrag. Det måste väl vara min rätt att i det avsnitt, som jag då publicerade, ta ut en specialfråga, utan att denna skall påstås täcka fältet i dess helhet.

Vidare framhåller statsministern att man skall säga vad man vill ha ut, då man har pressen samlad. Det jag säger i den svenska riksdagen är sannerligen också sådant som jag vill ha ut. Om

statsministern har andra vanor därvidlag, äro de för mig svårbegripliga.

Statsministern säger att han aldrig har bestritt, att jag år 1946 framförde varningar rörande investeringarna. Jo, herr statsminister, läs protokollet! Statsministern antydde, att jag 1946 icke hade framfört sådana varningar. Detta står i remissdebattsprotokollet.

Statsministern tillägger att det var inte farligt att förorda investeringsbegränsning, ty det hade statsministern också gjort. Här är inte alls fråga om det var farligt eller inte, frågan är om det var berättigat. Men framför allt är det fråga om, huruvida regeringen tog konsekvenserna av den insikt, som dåvarande ecklesiastikminister Erlander gav uttryck åt. Det kan inte vara någon merit att man uttryckt en åsikt, om man själv och regeringen inte sedan handlat i överensstämmelse med den.

När statsministern säger att framtiden får utvisa, om det var riktigt eller ej att importera varor, ligger däri enligt vanligt språkbruk, att det är för tidigt att i dag fälla ett omdöme därom, utan att det får framtiden göra. Jag har betonat att det inte är någon större klar-syn, som ligger bakom denna oförmåga att redan i dag komma till en slutsats därvidlag.

Statsministern bestrider i alla fall inte att den ståndpunkt han tillskriver folkpartiet i fråga om räntestegringen är oriktig. Jag har påvisat att den är oriktig. Men han säger att vi komma ändå inte att upphöra att tillskriva oppositionen denna uppfattning, fastän den strider mot vad oppositionen verkligen deklarerat; vi anse det nämligen vara en metod att tvinga oppositionen att precisera sitt alternativ. Nog få vi många gånger här diskutera oppositionens alternativ. Nu har det blivit fastslaget, att statsministerns oriktiga referat är en manöver från hans sida att pressa fram uttalanden från oppositionen och icke avsett att ange oppositionens verkliga ståndpunkt.

Vidare anförde

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Att det skall vara så svårt för herr Ohlin att tala om vad han vill. Han behöver ju bara tala om vari oppositionens alternativ består, så äro vi fullt beredda att diskutera saken. Men när det gömmes i dimhöljt fjärran blir det lätt föremål för olika tolkningar. Kom fram med alternativet — sedan kunna vi alltid resonera.

Herr Ohlin säger att jag inte erkänt, att det framförts varningar för investeringsbegränsning redan år 1946. Jag hänvisar till vad jag sade den 21 januari i år, då jag bl. a. sade precis detsamma som nu: »Jag beklagar att herr Ohlin uttalat sig så, att han tydligen har täckning för alla möjliga ståndpunkter. Det är en egenhet som jag inte kan hjälpa.»

Vidare säger han att i referatet — efter sammanträdet med pressmännen — publicerade han bara ett enda avsnitt. Men det avsnittet, herr talman, slog tydligen fullständigt ihjäl innehållet i övrigt. Så får man väl inte hålla föredrag, att man i detsamma polemiserar mot sig själv!

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen i detta ärende till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 22.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Henriksson*, nr 419, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 76, med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

herr *Kristensson m. fl.*, nr 420, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 50, med förslag till lag om försäkringsrörelse m. m.;

herrar *Onsjö* och *Larsson* i Luttra, nr 421, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50; och

herr *Nilsson* i Göteborg *m. fl.*, nr 422, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 82, angående anslag till civilförsvaret för budgetåret 1948/49.

Vidare avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 81, med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536) samt fortsatt giltighet av samma lag, nämligen:

nr 423, av fru *Ewerlöf m. fl.*;

nr 424, av herr *Håstad m. fl.*; samt

nr 425, av herr *Thapper m. fl.*

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 23.

Interpellation angående ändrade bestämmelser för beviljande av trafiktillstånd, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **JOHANSSON** i Mysinge, som anförde: Herr talman! Det av riksdagen nyligen fattade beslutet om höjning av bensinskatten med 27 öre blir en kraftig belastning för motortrafiken, särskilt på landsbygden. Denna skattehöjning motiveras bl. a. av nödvändigheten att spara valutor och som en medverkan i inflationsbekämpandet genom indragning av viss del av det s. k. köpkraftsöverskottet i landet. Angeläget synes då vara både ur enskild och allmän synpunkt att bensinen kommer att utnyttjas på effektivast möjliga sätt. Bevillningsutskottet frambåller också i sitt betänkande nr 8, »att med den knapphet på flytande drivmedel, som för närvarande råder här i landet, är det av vikt att de flytande drivmedlen inte i onödan bortslösas. Ju högre priset på dessa drivmedel kommer att bli desto större intresse kan förväntas uppkomma hos biltrafikens utövare att köra ekonomiskt och spara drivmedel.» Detta är riktigt och kommer säkerligen att av

bilismens män, och då särskilt företagarna, följas så långt som möjligt. Men ibland förhåller det sig så, att det allmännas reglerande inverkan kan bli i viss mån ett hinder för ernående av önskvärda besparingar. Såväl på motortrafikens som på andra områden kunna gällande regleringar och föreskrifter gripa in på varandras områden, så att den ena regleringen kan omöjliggöra avsikten med den andra.

Jag syftar här på de i många fall skrämmässiga föreskrifter om trafiktillstånd och andra »rättigheter» på biltrafikens område, som särskilt på landsbygden verka utvecklingshämmande och hindra ett ekonomiskt utnyttjande av en hel del fordon samt i det aktuella fallet utgöra ett direkt hinder för bensinbesparing ur allmän synpunkt. Dessa föreskrifter, eller kanske deras tillämpning, ha i många fall varit effektiva hinder för att utnyttja på landsbygden befintliga bilar och bussar på ett förnuftigt sätt, vilket haft till följd dubbelkörningar och meningslöst bensinlöseri. Utan trafiktillstånd kan t. ex. således vissa slag av jordbruks- och skogsprodukter få transporteras från produktcenterna. Men däremot kunna de fordon, som utföra dessa transporter, inte få medtaga varor från samhälle, kvarn, affärer o. s. v. i retur. Fordonens kapacitet kan således inte utnyttjas, vilket främst gått ut över de längst bort boende, som därtill åsamkas tidsförluster och kostnader.

Samma svårigheter gälla utnyttjandet av vissa bussar på landsbygden. Åtskilliga fall förekomma, då t. ex. driftiga chaufförer och andra anskaffa bussar och erhålla trafiktillstånd för transport av skolbarn (s. k. skolbussar). Mängstades har detta varit förutsättningen för att kommunerna skola kunna centralisera skolväsendet i önskvärd utsträckning. Men det har visat sig svårt att erhålla utvidgade rättigheter för person- och beställningstrafik för dessa bussar. Befolkningen utmed bussens väg kan sålunda inte mot en billig pen-

ning få följa med bussen till samhället eller kyrkbyn, skolbarnen få inte utnyttja sin egen buss för en kortare eller längre skolresa, fotbollslaget ej använda den för transport till en tävling i grannsocknen, ej heller befolkningen för julottefärd eller begravning o. dyl. Bussen är tillgänglig för trafik men kan inte få utnyttjas. Fall förekomma att för en beställningskörning på en eller ett par mil på grund av dessa rigorösa föreskrifter en fram- och tillbakakörning av annan buss sker på en sträcka av 5—6 mil, under det att ortens buss står utan användning i månader. Befolkningen i en sådan trakt kan icke förstå nödvändigheten av en sådan tingens ordning, som ej heller medverkar i bensinsparande riktning.

1944 års trafikutredning har framlagt ett förslag till vissa förbättringar i ovan påtalade föreskrifter. Men om dessa förbättringar skola komma landet till

godo i bensinbesparande syfte och medverka till landsbygdens fortsatta utveckling är skyndsamt av nöden.

Med hänvisning till ovanstående hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor.

1) Är statsrådet beredd att skyndsamt pröva här ovan berörda spörsmål och medverka till en sådan förbättring av tillståndsgivningen, som möjliggör ett friare utnyttjande av bilismens resurser?

2) Om riksdagens medverkan är nödvändig härför, är statsrådet beredd att framlägga erforderliga förslag?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.46 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 10 mars em.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes därvid förhandlingarna till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Valuta- och penningpolitiken. (Forts.)

Herr andre vice talmannen anmälde, att överläggningen rörande bankoutskottets utlåtande, nr 6, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, punkten 1:o), angående valuta- och penningpolitiken, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut gjord anteckning ordet till

Herr **FAGERHOLM**, som anförde: Herr talman! Jag tillhör dem som un-

dertecknat den första av de reservationer som fogats till utskottets utlåtande. Jag har därför ansett det angeläget att nu i korthet motivera min ståndpunkt i frågan.

Jag vill bekänna, att jag var ganska nyfiken inför den behandling detta ärende skulle få i bankoutskottet och riksdagen. Min nyfikenhet gällde egentligen två frågor, nämligen först hur utskottsmajoriteten skulle lägga upp sin plaidoyer för regeringsprogrammet och regeringens handlande, vilket jag anser vara detsamma som riksbanksledningens handlande, och sedan vilka tungt vägande ord som bankoutskottet skulle uttala i detta allvarliga ekonomiska läge och som så att säga skulle angiva riksdagens kurs.

Jag får säga, att utformningen av den

långa försvarsskrift för riksbankens ledning och regeringspolitiken, som kommit till uttryck i utskottsmajoritetens förslag, icke är ägnad att ingiva förvåning. Den är ju ett försök att genom allehanda omskrivningar balansera sig fram så mycket som över huvud taget är möjligt, när man har den realiteten inför ögonen, att under dessa år vårt ekonomiska läge, vårt valutaläge och riksbankens ekonomiska solvens och allt detta försämrats på sätt som skett. Jag skall icke alls gå in på någon analys av dessa ekonomiska faktorer. Det har talats tillräckligt mycket om detta. Jag tycker — om jag får säga det — att i viss mån ha dessa penningpolitiska debatter hotat att övergå till seminarier i nationalekonomi med ganska långvariga föreläsningar och återgivanden av citat.

Jag kan i alla fall ej underlåta att säga, att den försvarsuppgift som utskottsmajoriteten tagit på sig måtte ha varit ganska besvärlig. Detta är kanske förklaringen till att där i hastigheten råkat inflyta en lapsus, nämligen uttalandet om det utländska lånet. Utskottet säger, att om Sverige fått ett utländskt lån skulle detta endast ha uppskjutit de nödvändiga restriktionerna. Det är väl ändå ett mycket kraftigt underkännande av vår riksbankslednings och vår finanslednings kapacitet, när man förmenar, att ett lån skulle användas och förslösas på samma sätt som våra övriga valutatillgångar förslösats. Det är emellertid ganska roande att se, hur utskottsmajoriteten i sin iver att giva täckning för de åtgärder som vidtagits av regeringen och riksbanksledningen går till sådana överdrifter i sitt försvarstal, att det närmast återfaller på försvararna själva.

Den andra frågan, som jag tror, att man ute i de bredaste lagren av det svenska folket längtar att få svar på, gäller det uttalande, det ståndpunkts-tagande, den signal eller vad vi skola kalla det, som man väntat att man skulle få från bankoutskottet. Kanske det var

verklighetsfrämmande, men i varje fall hade jag hoppats på att man från bankoutskottet skulle ha mera realistiskt och rakt på sak talat om för det svenska folket hur läget verkligen är.

Jag tror icke, herr talman, att man löser de ekonomiska problemen genom historiska analyser. Den ordduell, som före middagen försiggick mellan statsministern och herr Ohlin, var ju ett förnyat grävande i vad den sagt då och vad den sagt då och vad som citerats och icke citerats. Jag tror ej, herr talman, att man med sådana resonemang som nu tynga den politiska debatten kommer till en lösning av den verkliga kärnfrågan, nämligen hur vi skola reda oss ut ur svårigheterna.

Tidigare har jag haft anledning att säga, att jag tror, att svenska folket vid behandlingen av liknande frågor gärna skulle se en öppenbjärtig och klar deklARATION, där man talade om hurudant läget verkligen är och vilka påfrestningar som följa av detta samt vilka inskränkningar den svenska allmänheten får vara beredd att underkasta sig.

När man hör debatten mellan å ena sidan statsministern och å andra sidan herr Ohlin får man den uppfattningen, att dessa herrar »ligga och trycka i buskarna». Man håller på att från regeringshåll genomföra en successiv prisstegring. Vi ha i dag beslutat höjning av vissa postbefodringsavgifter. På detta vis tar man litet här och litet där. Men man värjer sig för och vill icke komma fram med detta sakernas verkliga förhållande. Man vågar icke ens tala om de realiteter, som verkligen måste tränga sig fram. Om jag förstod statsministern riktigt, syftade han till att man fortfarande skulle ingiva svenska folket illusionen, att vi med socialdemokraternas hjälp i stort sett kunde bibehålla vår nuvarande konsumtionsstandard men att de elaka borgerliga partierna däremot tydligen hade för avsikt att söka komma det svenska folkets levnadsstandard till livs. Jag får ju säga, att om man jämför statsministerns

uttalande och herr Ohlins uttalande, tycker jag dock, att statsministerns uttalande i mångt och mycket var mera rakt på sak och mera realistiskt. Herr Ohlin säger, att han vill under inga förhållanden vara med om en räntehöjning, och citerade ett uttalande, där han förmenade, att vad som nu vore önskvärdt att åstadkomma vore en höjning av realinkomsten — om jag uppfattade honom rätt. Något sådant är, såvitt jag förstår, icke tänkbart under nuvarande förhållanden. Jag tror, att vad vi här behöva är att man från de ansvariga politiska partiernas sida, i första hand helt naturligt från regeringens sida upplyser oss om vilka begränsningar av vår konsumtionsstandard som äro nödvändiga och vilken besk medicin man måste svälja. Det är min uppfattning; det är sannolikt att den icke delas på alla håll. Jag tror emellertid, att man kommer längre, om man nu ser till att kraftåtgärder vidtagas, även om de äro psyko-logiska, och om man på detta sätt skapar en grund för den fortsatta återhämtningen. Det är en olycka ur landets synpunkt, att man 1948 har val, som uppenbarligen medför att man från olika håll vill krypa undan realiteterna och icke vill säga den verkliga sanningen.

Ja, herr talman, det skulle vara för-mätet av mig, om jag försökte närmare ange de olika åtgärder som skulle kunna komma i fråga. Men såvitt jag kan se saken komma vi aldrig ifrån att vi levt över våra tillgångar, att vi ha ett inflationsgap på så och så många miljarder, att våra möjligheter att täcka den ökade efterfrågan genom import från utlandet äro borta och att över huvud taget läget försämrats på ett sätt som man icke förut vågat tänka sig. Det är det läget, herr talman, som är dagens realistiska situation. I det läget måste vi — och härmed vill jag sluta — av regeringen och av de politiska partierna begära ett ståndpunkttagande utan sneglande på valtaktik. Vi behöva med andra ord få den balans i vår eko-

nomi som bankoutskottet återkommer till under punkten 3:o i sitt utlåtande, där det framhålles att grunden för framåtskridandet, grunden för vår utveckling är att sparandet håller jämna steg med produktionsapparaten utbyggnad.

Jag tycker, att det klingar ganska egendomligt, om bankoutskottet först under punkten 1:o i sitt utlåtande ställer sig ganska passivt i fråga om de kraftåtgärder som behöva vidtagas men å andra sidan under punkten 3:o säger ifrån, att det är nödvändigt att här sparas. Om icke annat kunde man begära, att utskottet genom ett kraftfullt ståndpunkttagande skapade en grundval för den sparpropaganda och den frivilliga begränsning av konsumtionen, som skulle vara önskvärd. Men denna utveckling är ej möjlig, om icke spararna: försäkringstagare, löntagare och alla dessa grupper i samhället verkligen få garanti för att nu kommer det att bli andra tag i kampen mot inflationen och att de nu kunna räkna med trygghet för vad de åstadkomma.

Herr talman! Jag vill sluta med dessa allmänna ord. Jag är medveten om att jag icke på samma sätt som andra talare gått in på detaljer eller enskildheter i föreliggande utlåtande och motiveringen till detta utlåtande. De sakerna ha emellertid såvitt jag funnit blivit tillräckligt belysta redan förut.

Härefter yttrade:

Herr HJALMARSON: Herr talman! Herr Ohlin berörde högerns ställningstagande till löneregleringen för statstjänstemännen 1944. Jag skall be att bara med några ord få besvara detta uttalande från herr Ohlins sida. Det hör kanske icke riktigt till denna diskussion. Men jag har en känsla av att det är nödvändigt att göra det därför att en tystnad på denna punkt kanske kan komma att misstolkas. Det var icke så lätt att utan vidare förstå, vart herr Ohlin syftade med sitt

uttalande. Men om jag icke missförstått det hela, skulle det innebära, antingen att högern ställde sig kritisk till löne-regleringen för statstjänstemännen 1944 eller att man inom högern över huvud taget ställde sig kritisk till tanken på återställande av den reella lönestandard- den före kriget, eller också, att man till äventyrs inom högern ställde sig krit- isk till bådadera.

Jag vill, herr talman, bara erinra om att bakgrunden till löne-regleringen för statstjänstemännen 1944 var en konstaterad eftersläpning för denna samhälls- grupp i lönehänseende under åren 1935 —1939 i förhållande till övriga grupper på arbetsmarknaden. Mig veterligen har varken från vårt håll eller från något annat håll man haft något att erinra mot att denna eftersläpning undan- rövdes.

Vad man däremot från högerhåll reagerat mot har varit framför allt två saker: för det första det minst sagt själv- rådigaste sätt varpå denna löne-reglering kom till stånd under herr Wigforss' medverkan och för det andra det för- hållandet, att finansministern tog denna isolerade och på speciella motiv grundade lönejustering till intäkt för en stegring av penninginkomsterna över hela linjen. Detta blev signalen till den väldiga höjning av penninginkomsten, som vi sedermera upplevat, och det var den politiken som vi reagerade mot. Att vi reagerade med rätta häremot tycker jag skulle vara ganska uppenbart just nu, då vi som bäst få uppåta de bittra frukterna av denna politik.

Vad slutligen beträffar den stora mål- sättningen för den ekonomiska politi- ken vill jag bara här, herr talman, er- inra om att så sent som på våren 1944 det rådde fullständig enighet i vårt land mellan alla de stora politiska par- tierna om att vi skulle sträva efter ett återställande av reallönestandarden från tiden före kriget. Vid den tiden sade vi oss att vi för att förverkliga detta mål borde sträva efter att hålla penninginkomsten i görligaste mån

oförändrad men sänka priserna i takt med produktionens utveckling. Men mig veterligen har ej själva målsättningen: återställande av levnadsstandarden från tiden före kriget, från något håll ifråga- satts. Den målsättningen ha vi alla va- rit överens om: det är om medlen tvis- ten rört sig.

Jag skall i övrigt icke alls ingå på den diskussion som förts mellan herr Ohlin och representanter för rege- ringen. Det föreföll mig som om det var en diskussion, som närmast gällde ansvarsfrihet för herr Ohlin för olika uttalanden som han gjort vid skilda tillfällen och icke frågan om ansvars- frihet för bankofullmäktige, vilken var det som vi egentligen skulle diskutera vid detta tillfälle.

Herr talman! Jag skall endast be att här i största korthet få beröra ett par frågor som varit uppe i debatten. Den första gäller räntan. När man från ma- joriteten sida frågar oss, som ställt oss kritiska till den nuvarande ekonomiska politiken, vad vi anse vara den riktiga räntan, skulle jag vilja säga, att själva frågeställningen är oriktig: det är icke i första hand i riksdagen man skall få svar på den frågan; de som i första hand skola svara på densamma äro spar- rarna själva; det är spararna som skola utföra prestationen. Det är statsmak- ternas uppgift — och därom äro vi alla överens — att söka skapa balans mel- lan sparande och investering. Denna tanke har på ett utmärkt sätt kommit till uttryck i utskottsbetänkandet, där det på ett ställe heter: »Då produktions- apparatens utbyggnad liksom över hu- vud taget framsteg inom samhällseko- nomien icke kunna ske i hastigare takt än sparmedel ställas till förfogande, är det av stor vikt, att sparandet i möjli- gaste mån främjas genom penningpoli- tiska och andra åtgärder, som kunna vara ägnade att vidmakthålla förtroen- det för penningssparandet och öka spar- viljan.»

Det skulle onckligen vara mycket in- tressant att från initierat håll få litet

närmare upplysning om vad det är för penningpolitiska medel man åsyftar för att åstadkomma denna stimulans åt sparandet. Hur skola vi över huvud göra för att få fram erforderligt sparande för att skapa denna balans mellan sparande och investering? Det finnes bara två vägar att gå: antingen att föra en sådan politik att människorna bli tillräckligt intresserade att frivilligt åstadkomma sparande eller också att tillgripa tvångsåtgärder. Mig veterligen finnes det ej på detta område någon tredje väg att anvisa.

Om man säger, att vi framför allt böra söka göra människorna intresserade av att själva frivilligt uppehålla den nödvändiga sparvolymen, kan man väl i varje fall icke alldeles bortse från frågan om den ekonomiska ersättning som man skall giva spararna för att de utföra sin prestation åt samhället. När man, herr talman, gång på gång söker att bagatellisera betydelsen av ersättningen åt spararna för deras prestation, så ligger det nära till hands att göra en jämförelse med förhållandena på arbetsmarknaden. Hur ofta är det inte där som diskussionen rör sig om låt oss säga frågan om en lönejustering skall gå ut på 3 öre eller 6 öre i timmen eller något liknande belopp? Man betraktar detta som en mycket väsentlig fråga. Man säger, att det är av stor betydelse hur frågan löses med hänsyn till önskvärdheten av att göra människorna tillräckligt intresserade för att utföra ett så gott arbete som möjligt i produktionen. Det är väl då ganska egendomligt, att man tydligen anser, att det ej har nämnvärd betydelse vilken ersättning man vill giva spararna för deras prestation. Ty frågan om spararna skola få en procent högre eller lägre ränta är en fråga, som för ett mycket stort antal människor i detta land kan ha lika stor betydelse som hur den nyssnämnda löneregleringen utfaller.

Man har i detta sammanhang särskilt berört förhållandena på bostadsmark-

naden. Utan att här ingå på frågan om vad som är den rätta höjden på räntan vill jag fästa uppmärksamheten på att den övervägande delen av de bostadsfastigheter, som byggs under de senaste åren, ha finansierats enligt de normer, som gälla för statens byggnadslånebyrå. En eventuell höjning av diskontot skulle för dessa fastigheters vidkommande påverka varken låneräntan eller hyrorna, vilka båda som bekant äro fastlåsta. Statens byggnadslånebyrå garanterar nämligen för tertiärbelånade fastigheter ett 3 %-läge för primärlånen och ett 3,5 %-läge för sekundärlånen. I fråga om den återstående kategorien av fastigheter, eller de som äro byggda tidigare, kan man inte bortse från att en stor del av det in-tecknade kapitalet ligger bundet för en tidrymd av låt mig säga 10 år eller längre. Det invändes kanske häremot, att vid en räntehöjning man får räkna med att statskassan på grund av ökade räntesubventioner kommer att åsamkas betydande merutgifter. Jag vill i det avseendet bara nämna, att en höjning med 1 % för byggnadslånebyråns vidkommande f. n. skulle förorsaka en merkostnad på cirka 10 miljoner kronor. Jag har velat nämna denna siffra för att påvisa betydelsen av de olika faktorer, som man har att väga för och emot i denna diskussion. Man bör ju f. ö. inte bara peka på de ogynnsamma verkningarna av en räntehöjning, utan man måste se frågan i hela dess samhällsekonomiska sammanhang. Man måste bland annat komma ihåg, att en räntehöjning på litet längre sikt medför ett tryck nedåt på den allmänna prisnivån.

Till sist skulle jag, herr talman, vilja säga ett ord till de många talare från socialdemokratiskt håll, som velat bagatellisera betydelsen av att vi nu i stort sett gjort oss av med vår utländska valutareserv. Man har försökt trösta oss med, att vi i stället ha fått in maskiner i landet och fått en väsentlig förstärkning av våra lager. Men det måste väl ändå stå klart för envar, att när vi gjort

oss av med i stort sett hela det rörelsekapital, som vi behöva för att på ett tillfredsställande sätt kunna sköta våra utländska affärer, det måste komma att betyda en mycket, mycket väsentlig inskränkning i vår frihet att i varje läge utnyttja de för vårt land gynnsammaste affärsmöjligheterna på världsmarknaden. Vi komma i en beroendeställning till utlandet, som måste medföra mycket ogynnsamma konsekvenser för svensk produktion. Herr Ohlin nämnde några exempel härpå. Jag skall be att få berika samlingen med ytterligare ett exempel. Jag träffade häromdagen en företagare, som berättade för mig att han på grund av våra valutaförhållanden i ett visst fall måst räkna med en leveransförsening på cirka sex månader av en för hans företag betydande leverans, varjämte en kostnadsfördyring inträtt på inte mindre än 20 % genom att han inte hade kunnat utnyttja sina vanliga inköpskällor på världsmarknaden. När det heter, att vi skola trösta oss med att vi fått in betydande lager, skall man, herr talman, inte förbise att meningen är att denna lagerförstärkning skall konsumeras under det kommande året; det ingår som ett led i regeringens ekonomiska politik. Envar som någorlunda känner till förhållandena inom vårt näringsliv vet, att vi under år 1948 så småningom måste räkna med en mycket stark försämring av lagerhållningen inom företagen. Hur kommer situationen att bli, när vi ha både förbrukat vårt internationella rörelsekapital och kommit fram till en mycket kraftig försämring av lagertillgången? I bankoutskottets utlåtande pekar man på att en konsekvens av valutautströmningen är den betydande regleringsapparaten med åtföljande olägenheter för näringslivet, som vi nu nödgas hålla oss med. Man måste, herr talman, fråga sig: Hur omfattande regleringar skola vi i vårt näringsliv behöva räkna med om ett år, när vi äro i den situationen jag nu försökt skissera? Jag tror att det är ganska många, som med

bävan se fram emot den dagen. Förvisso få vi alla dyrt umgälla den politik, som förts under de sista åren.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Wiberg m. fl. avgivna reservationen.

Herr HALL: Herr talman! Jag har några repliker att ge till de talare, som yttrat sig sedan jag sist hade ordet.

Herr Mattsson anser sig ha upptäckt en betydande skillnad mellan bankofullmäktiges skrivsätt och tonen i det anförande jag höll här på förmiddagen. Jag skall gärna medge den saken, men det fanns också en skillnad i framställningarnas ändamål. I det ena fallet var ändamålet att till Kungl. Maj:ts och den svenska allmänhetens kännedom bringa bankofullmäktiges uppfattning om lägets allvar och om de åtgärder, som enligt fullmäktiges mening måste vidtagas. Sedan de flesta av de åtgärder, som bankofullmäktige rekommenderade, ha börjat verka och hela det resonemang, som fullmäktige förde i sina skrivelser, accepterats såväl av Kungl. Maj:t som av riksdagen som utgångspunkt för det ekonomiska handlandet, kan det ju inte längre vara rimligt att fullmäktige i tid och otid upprepa sina mycket bestämda uppmaningar. I dag ha vi en decharge-debatt, där tonen hittills varit mild och god som i en söndagsskola och där ingen har velat ge uttryck åt någon bestämd mening om att fullmäktige handlat orätt. Vissa talare ha hyst den meningen, att regeringen kanske inte alltid handlat rätt. Detta senare led faller ju egentligen utanför dagens diskussionsämne, även om det sakligt sett finns vissa förbindelseled. Det vore ju rätt orimligt, om under sådana förhållanden en ledamot av fullmäktige skulle stiga upp och hålla en straffpredikan. Jag känner ingen lust att riva upp mera damm än situationen kräver.

Herr Ohlin har varit inne på frågan om våra möjligheter att i tid låna pengar i utlandet för att stärka de

svenska valutareserverna. Den tanken är ju inte ny utan har också förts fram i den offentliga diskussionen, nämligen att om vi i tid hade framställt låneanspråk exempelvis i Amerika, skulle Sverige nu suttit på grön kvist, medan alla de andra europeiska staterna hade svårt att få låna till de nödvändigaste behoven. Jag vet inte om det i denna kammare finns så blåögda optimister att de tro, att världen är beskaffad på det sättet. Det var ingen hemlighet för Amerika på våren 1947, hur läget skulle gestalta sig på hösten samma år eller under innevarande vinter. De dispositioner, som därifrån kunde beräknas som motdrag mot en låneansökan från något europeiskt land, oberoende av vilket det var, voro i stort sett desamma som de äro i dag. I Amerika planlägger man som bekant sedan länge en gemensam stödaktion för Europa. Att under den tid denna stödaktion diskuteras verkställa enstaka låneoperationer till förmån för något speciellt land har säkerligen inte varit möjligt, såvida inte det landet kunnat påvisa att dess befolkning svält eller i övrigt nödläget var sådant att man av rent humanitära skäl måste ingripa. Men Europas mest välfödda och mest välklädda folk har väl inte gärna kunnat uppträda som lånesökande på den marknaden. Jag tror att vi göra klokt i att över huvud taget inte tala allt för mycket om att det är vi, som borde stått först i kön för att få lån. Det finns dock många andra länder, som behöva lån bättre än vi och vilkas framtidsutsikter när det gäller att klara ekonomin äro ofantligt mycket sämre än våra. Detta är det ena ledet av lånefrågan. Det andra är att man från denna optimism beträffande möjligheterna att ta upp ett lån omedelbart glider in i det resonemanget, att om vi fått ett lån hade vi stått så mycket bättre än vi göra i dag. Jag tror att detta beror på en ganska ofullständig kännedom om detaljerna i den hushållning, som vi nu ha att brottas med. Jag medger att man därvidlag kan

göra en reservation för den händelse att lånekrävarna mena, att det skall röra sig om miljardbelopp. Men det tror jag ingen gissat på, utan det har väl rört sig om några hundratal miljoner eller kanske en halv miljard. Under sådana förhållanden tror jag att det är mycket orealistiskt att inbilla sig att vårt läge varit väsentligt annorlunda, om vi gjort en låneframstöt i tid och lyckats. I ett land som vårt, som har en utpräglad högkonjunktur med praktiskt taget obegränsad investeringslust och med en efterfrågan på konsumtionsvaror, som knappast känner några gränser, äro några hundratal miljoner till inte någon så förfärligt stor munsbitt att svälja för efterfrågan. När man nu ser hur trycket mot den uppgjorda importplanen verkar och stiger, måste man säga sig att vi av trycket inifrån i stort sett tvingats att minska våra valutareserver till det minsta möjliga, även om dessa valutareserver för ett år eller 6 månader sedan hade varit uppbringade till en något högre nivå genom en lyckad länetransaktion. Nej, detta är ett anpassningsproblem, som vi måste klara. Vi måste klara det i början av 1948 eller något längre in på år 1948. Men i stort sett har det samma »styrka» vid vilken tidpunkt man än skall klara det, och vi skola inte föreställa oss, att någonting annat än en väsentlig förändring och förbättring i den omgivande världens förhållanden kan klara oss från valutakrisen. Anpassning måste ske, och det är inte lättare att göra den om 3 eller 6 månader än det är nu.

Jag har velat säga detta om lånefrågan därför att jag tror, att detta är en förbisedd synpunkt. Man hänger sig lätt åt den illusionen att man är hjälpt med en kredit. Det är man inte därför att de krediter, som över huvud taget stå till förfogande i världen, ha inte den storleksordning att de betyda något i detta sammanhang. Det har gjorts några man kanske skulle kunna kalla ekonomiskt-filosofiska betraktelser här om hur svårt det är att vara ett svagt

valutaland och hur svårt det är att vara fattig o. s. v., o. s. v. Allt detta kan vara riktigt, men jag tror att man därvidlag också skall försöka hålla litet balans i omdömet. För det första kanske man bör erinra sig, att Sverige är ett hårdvalutaland i förhållande till de flesta av jordens länder. Framför allt är Sverige ett hårdvalutaland i förhållande till alla de stora marknader, som vi hade före kriget. Sverige är sålunda ett hårdvalutaland i förhållande till hela Skandinavien, Storbritannien, Frankrike, Belgien, Holland o. s. v. samt för en betydande del av den övriga världen. Om man drar sådana slutsatser som en av de talare, som här yttrat sig, nämligen att vi betala vår import med flera tiotal procent högre pris därför att vi äro ett svagvalutaland, förstår jag ju att man har möjlighet att komma vilse hur långt som helst i sitt resonemang. Det förhåller sig inte på det sättet, ty till de länder, som i förhållande till oss äro hårdvalutamarknader, betalar Sverige inte ett enda öre högre pris för sina inköp än andra länder. Enstaka köp, som gjorts i kedjehandeln över tredje land och som betingat väsentligt högre priser, betyda i det stora sammanhanget ingenting. Det rör sig därvidlag om så små kvantiteter, att det inte har någon som helst möjlighet att färga av sig i det svenska prissystemet.

Herr Fagerholm har slutligen ifrågasatt, om det inte vore önskvärt att det, efter vad jag förmodar närmast från regeringens sida, kunde ges ett besked om, hur stor den begränsning av vår konsumtion behöver vara, som skall kunna återställa jämvikten. Ja, den som kunde säga det! Jag vet inte, om regeringen kan svara på den frågan. Jag har själv nämligen ansett att det var alldeles meningslöst att försöka fråga. Vi diskutera ju rätt ofta dessa frågor med folk, som anses vara landets främsta ekonomiska experter, och det mesta man får ur dem är det, att de absolut ingenting veta. Det beskedet fick jag senast i går vid ett samtal om dessa ting,

men om inte de, som på grund av sitt yrke ägna sig åt ekonomisk forskning, veta mera, kanske det är oskäligt att på regeringen ställa kravet att den skall fastställa en sådan fixerad begränsning. Det man i ett läge som det nuvarande kan göra är att mana till allmän försiktighet. Jag kan inte se att regeringen under det sista året brustit i det avseendet. Det man nu kan göra är att sätta in begränsningar och regleringar på de ställen, där milda förmaningar inte hjälpa. Det har väl också blivit gjort i en sådan utsträckning att de, som här presentera sig som kritiker, ofta bruka jämra sig över att regleringarna äro väl hårda. Men på tal om dessa ting tror jag, att det finns ett drag i den aktuella diskussionen, som är värt att lägga märke till, nämligen den strömkantring, som skett alldeles under de senaste veckorna. Allteftersom diskussionen om vad vi böra göra för att minska hotet om en eventuellt kommande inflation har skridit fram emot avgörande punkter, där man kan vara färdig att vidtaga mera verk samma åtgärder, så har betänksamheten växt hos dem som ivrigast påyrkat kraftåtgärder emot inflationen. Man börjar nu att se ett och annat tecken i skyn som tyder på att ingen högkonjunktur är evig och att den högkonjunktur vi nu pressas av kanske har nått toppunkten. Även om vi inte ha att vänta något häftigt bakslag ännu på länge, är det emellertid inte samma kraft bakom de inflationsdrivande momenten som det har varit under de gångna två åren. Från det hållet manar man således nu till en avvaktande hållning och säger närmast: Vidtag inte alltför kraftiga åtgärder, ty om man gör det i ett labilt läge kan det hända att man framkallar just de olyckor, som man främst vill undvika, nämligen arbetslöshet, minskad produktion och minskade valutainkomster. Ingenting kan ju vara mindre önskvärt.

Jag refererar dessa sakkunniga människors ståndpunkt utan att själv taga ställning till den, men det är klart att

de som ha att handla inte kunna låta bli att taga intryck av vad folk, som man har anledning tro har gott omdöme och som representerar näringslivet och bankvärlden, säger.

Herr talman! Det är bara dessa reflexioner jag vill göra till den diskussion, som här förts. Jag skall inte gå in på herr Hjalmarsons funderingar omkring ränteproblemet i dag. Vi ha dess bättre lyckats att undvika en ofruktbar diskussion hittills om dessa ting under dagens debatt. Jag vill bara erinra herr Hjalmarson om att spararens förräntning har aldrig ansetts vara endast den ränta han får, utan spararens belöning har kanske i högre grad varit att de pengar han sparat visat stabilitet i sitt värde. Vilja vi bedöma efterkrigsårens svenska ekonomiska politik ur dessa synpunkter, kan man väl säga att penningvärdet icke varit absolut stabilt. Men vi kunna också säga att i en värld, där penningvärdet fått verkligt allvarliga törnar efter kriget, har den svenska ekonomiska politiken klarat sig förhållandevis bäst, och den har gjort detta trots att den allmänna standarden i vårt land varit så pass hög på många områden att den med nödvändighet varit ömtåligare än vad den har behövt vara i de flesta andra länder.

Herr OHLIN erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Herr Hall har inte upptäckt att det i kammaren framförts någon kritik mot riksbanksfullmäktige. Jag vill inte att detta uttalande skall stå oemotsagt. Jag skall be herr Hall studera protokollet, när det kommer, så skall han finna att bl. a. jag framfört en del kritiska synpunkter på riksbankens politik.

För det andra yttrade herr Hall, att de förnämsta experterna säga i fråga om vad som behövs för att uppnå en samhällsekonomisk balans, att de veta ingenting. Jag tror inte att detta ger ett alldeles riktigt intryck, ty det är ju allmänt bekant att konjunkturinstitutet inte har dolt sin mening att vi befinna

oss i ett läge som är rätt avlägset från balansens återställande.

Sedan säger herr Hall, att vi skulle inte kunnat få något amerikanskt lån, ty det var ingen hemlighet för Förenta staterna på våren 1947 hurudant läget i Europa skulle bli på hösten 1947. Det är tydligt att herr Hall tillskriver amerikanerna bra mycket bättre insikt än den som regeringen hade, ty finansminister Wigforss uttalade ju att han förstod inte alls hurudant läget skulle bli förrän på eftersommaren 1947.

Jag var i Förenta staterna i februari 1947 och talade med rätt många experter där, och de hade faktiskt inte en uppfattning om att Europas eller Sveriges läge skulle bli så dåligt som det blivit senare. Jag kan nämna för herr Hall — det kan kanske intressera, när han nu säger att vi skulle inte kunnat få någon kredit — att jag fick från en av de största bankirfirmorna i februari en förfrågan, huruvida Sverige var intresserat av ett amerikanskt lån, då firman i så fall vore villig att ställa sina tjänster till förfogande för emissionen. Jag kunde bara svara, att den svenska regeringens politik såvitt jag visste var att man inte reflekterade på ett sådant lån.

När herr Hall påstår, att några miljoner mer eller mindre skulle inte ändrat vårt läge — vi skulle bara importerat så mycket mer — vill jag säga att det är ett klart underbetyg åt regeringen. Ingen har sagt att ett lån skulle vara ett alternativ till en anpassning, herr Hall, utan att ett lån skulle underlättat en anpassning, gjort det möjligt för oss att utföra anpassningen med bevarad likviditet, vilket ju erfarenheten visar gör den bra mycket lättare. Därför kommer man nog, när man inte tar herr Halls auktoritativa påståenden utan att sätta berättigade frågetecken i marginalen, till den slutsatsen, att regeringen borde försökt få en kredit som skulle ha underlättat den svåra anpassning, som vi alla äro överens om att vi inte kunna undgå att genomföra.

Herr HALL erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Det gläder mig naturligtvis mycket att herr Ohlin träffat så snälla amerikanska bankdirektörer. Jag vet att det är flera som träffat sådana. Men herr Ohlin vet lika bra som jag att de amerikanska bankdirektörerna ingalunda äro enväldiga, utan de ha, för att använda ett gammalt uttryck, också en gud över sig. När våra egna bankdirektörer hade funderat på saken tillräckligt länge sade de emellertid, att det tjänade absolut ingenting till att vi frågade om lån i Amerika förrän man från officiellt regeringshåll hade talat om saken och öppnat portarna så att säga. Det säger ju en hel del om att det är inte enstaka amerikanska bankdirektörer som avgöra dessa ting ens i Amerika, fastän man tror att det där finns mycket stora friheter, utan de avgöras i verkligheten i mycket centrala instanser.

Det är herr Ohlins fasta tro, att om vi hade lånat pengar så hade vi haft en större valutabehållning. Jag vågar försäkra herr Ohlin att denna tro skulle han icke en enda vecka kunnat bevara som den barnatro den är, om han satt i den press som importmyndigheterna sitta.

Vidare anförde:

Herr WIBERG: Herr talman! Den penningpolitiska debatten lider väl nu mot sitt slut, och jag vågar uttrycka den förmodan att dagens överläggningar i detta mycket betydelsefulla ämne inte ha varit alldeles utan nytta. De skilda problemen ha ju belysts ur olika aspekter. Vi ha fått del av de synpunkter, som anlagts av de olika politiska partierna. Jag vågar också hoppas att de som makten för närvarande hava i detta land vid den praktiska politikens utformning skola taga hänsyn till en del av vad som anförts från oppositionens sida. Jag vill i detta sammanhang också erinra om att åtskilligt av vad oppositionen här anfört jämväl

omfattas av experter på det praktiska livets område utanför riksdagen. För min del skall jag avsluta dagens debatt med några erinringar närmast i anledning av herr Halls anförande.

Vad då i första hand beträffar herr Halls uttalande om osannolikheten av att vi skulle ha kunnat få något lån i Amerika, så måste jag medge att jag inte har haft så nära kontakt med amerikanska bankkretsar att jag i likhet med herr Ohlin i början av år 1947 blev föremål för förfrågan, om Sverige önskade något lån. Min personliga uppfattning, baserad på den erfarenhet jag har om Amerika och läget och utvecklingen där under 1947, är emellertid att vi hade utomordentligt stora möjligheter att i början av nyssnämnda år kunna få ett lån och antagligen också ännu senare. När sedermera fråga uppkom, om de svenska bankerna skulle försöka upptaga krediter i Föränta staterna och om detta vore lämpligt, hade saken kommit i ett annat läge. Vi skola inte glömma bort att utvecklingen gick mycket fort.

Om herr Hall emellertid med sitt yttrande avsett våra möjligheter att få en direkt och tillräckligt stor lättnad genom Marshallplanen, så skulle jag vilja ansluta mig till hans mening. Det är min personliga tro att den direkta hjälpen via Marshallplanen inte för vårt vidkommande kommer att bli av den omfattning och verkan som måhända den indirekta. Naturligtvis får man hoppas att denna min uppfattning är felaktig, men det finns med hänsyn till Parisrapportens utformning beträffande förutsättningarna mycket starka skäl som tala för att det förhåller sig på det av mig angivna sättet.

Jag skulle föreställa mig att vi numera äro ganska överens om vad orsakerna ha varit till det nuvarande bekymmersamma läget. Även de som vilja lägga tyngdpunkten på den förstöring av produktionsapparaten och de omvälvningar inom världshandeln som kriget medfört, en utveckling som med

naturnödvändighet även drabbade Sverige, även dessa erkänna att en väsentlig orsak till valutakrisen ligger i det alltmer växande köpkraftsöverskottet i Sverige. Men därmed är väl också sagt att vägen ur den nuvarande krisen måste gå över en återuppbyggnad av världshandeln och en sanering av vår inre ekonomi. Av dessa är den förra saken något på lång sikt, som vi inte kunna göra så mycket åt. Jag måste i detta sammanhang i ett avseende anmäla en avvikande mening mot herr Hall. Jag räknar med att saneringen inom Sverige visserligen i stor omfattning men dock icke så stor som herr Hall tydligen förmenade är beroende av utvecklingen i världen i övrigt. Frågan om en sanering kan ske och med vilken hastighet beror enligt min uppfattning i icke ringa grad på oss själva. Som läget nu är måste vi emellertid acceptera den hårda nödvändigheten att vår handel med dollarländerna tills vidare måste ske inom den ram, som anges av balanserade betalningar. Sannolikt kommer detta att vara förhållandet åtskilliga år framåt.

Den allvarliga innebörden av denna nya förutsättning för vår utrikeshandel och för den ekonomiska politiken över huvud framgår bäst av det förhållandet, att Sverige under år 1947 hade en import från Förenta staterna uppgående till 1 631 miljoner kronor men en export till samma land på endast 348 miljoner. Importsiffran från Schweiz var 208 miljoner och exportvärdet 107 miljoner kronor. Egendomligt nog förefaller importplanen bygga på den förutsättningen, att det skulle vara möjligt att mycket radikalt skära ned importen från vissa länder men samtidigt hålla exporten uppe på praktiskt taget oförändrad nivå. Jag tror inte att man kan våga räkna härmed. Det är nog i stället så, att importen till Sverige från dessa länder i de flesta fall har varit en tyst förutsättning för våra exportmöjligheter. Är det någon sannolikhet i att exempelvis Chile

skulle köpa ifrån Sverige i motsvarande mån som under 1947, då exporten dit uppgick till 22 miljoner kronor, om vi samtidigt skära ned importen från 36 miljoner till några få miljoner? Eller, för att nämna ett annat land, är det troligt att vi kunna bibehålla vår exportmarknad i Colombia, som betytt 25 miljoner i valuta under 1947, om vi nu skära ned importen från 13 miljoner till ett minimum? Det är väl knappast tänkbart. Vi skola inte heller glömma, att många länder brottas med samma valutasvårigheter som vi. Det vore naturligtvis beklagligt om vår valutanöd skulle tvinga oss att uppge många med stor möda upparbetade marknader, där vi ha eminent goda förutsättningar att fylla luckan efter Tyskland.

Det finns ett problem, som förhållandevis flyktigt har berörts i dagens debatt, nämligen valutaläget på lång sikt. Jag skulle beträffande detta problem vilja hänvisa till fullmäktiges inlägga till Kungl. Maj:t av den 17 oktober 1947. Denna utgör inte någon uppmanande lektyr, men är tyvärr en mycket nyttig sådan. Det har nämligen sedan före kriget inträffat en mycket viktig förändring i vårt handelspolitiska läge. Före kriget spelade som vi alla veta England en tongivande roll i de internationella ekonomiska sammanhangen. England var av traditionshänsyn och på grund av landets struktur gynnsamt inställt emot en friare handel. Det engelska näringslivets gestaltning gjorde landet i mycket hög grad beroende av import, och inkomsterna av frakter och investeringar utomlands medförde att England kunde bära ett stort importöverskott. Men kriget har gjort England till en gäldenärstat. England måste nu reducera importen och försöka att i stället öka exporten. Den tongivande rollen i världsekonomin har gått förlorad och har i stället övertagits av Förenta staterna. Men detta land med sin enorma produktionskapacitet har alltid bedri-

vit och kommer väl åtminstone under överskådlig framtid att bedriva ett slags nymerkantilism, för vilken ett exportöverskott framstår som ett nästan primärt önskemål. Dessa radikala förändringar på världshandelns område leda, såvitt jag förstår, för vårt lands vidkommande till den slutsatsen, att det i väsentlig grad beror på oss själva, om vi skola lyckas vidmakthålla den välståndsskapande faktor som en stor utrikeshandel utgör. Skola vi nå fram till målet att — utan väsentlig krympning av det utländska varuutbytet — bygga upp en valutareserv, som återställer vår yttre handlingsfrihet, erfordras i första hand att vi med alla till buds stående medel rationalisera den inhemska produktionen, öka produktiviteten och hålla kostnaderna per enhet nere. Det beklagliga är, som vi säkerligen alla äro överens om, att valutaläget i hög grad beskär våra möjligheter härtill. Jag behöver inte gå in på vad valutaplanen innebär i fråga om begränsning av importen av maskiner för industri och jordbruk och över huvud taget av arbetsbesparande hjälpmedel, en begränsning som också drabbar t. o. m. kraftverksbyggena. Jag skall, herr talman, sluta med att erinra om att det nu en gång är så, att en nation lika litet som en individ kan ha råd att på en gång täcka alla sina behov, även om dessa behov kunna framstå som mycket önskvärda. Folkhushållet kan lika väl som den enskilde företagaren och den enskilde individen förköpa sig och förlora sin likviditet, även om solvensen är bevarad. Därför utgår man enligt min mening från en irrelevant frågeställning, när man som statsministern gjort vid skilda tillfällen försvarar överskottsimporten med att den i det stora hela medfört att valutareserven konverterats till vissa för landet värdefulla och nyttiga ting. Även om man medger att så är fallet — vilket man emellertid kan göra endast i viss omfattning — äro enligt min mening statsmakterna därmed

inte ursäktade för att de låtit utvecklingen ha sin gång och för att de underlåtit att slå vakt om valutareserven.

Jag anser mig inte kunna underlåta att peka på några siffror, som kanske giva en viss föreställning om storleksordningen av den import som väl knappast i sin helhet varit nödvändig. Under 1946 och 1947 importerade Sverige frukt för sammanlagt 388 miljoner kronor. Motsvarande siffra för 1938 var 63 miljoner kronor. Nu är det alldeles klart, och det är väl heller ingen som påstår annat, att denna fruktimport inte i hela sin omfattning var av lyxkaraktär. En helt annan fråga är emellertid om den inte var för stor och om det inte hade varit värdefullt om vi i stället i dag haft kvar vissa valutor, även sådana som inte äro vad man brukar kalla hårda.

Jag skall nämna några siffror inom ramen för denna fruktimport. Under 1947 importerade vi mandlar för över 15 miljoner kronor, torkade plommon för över 8 och torkad blandad frukt för 13 miljoner. Motsvarande tal för år 1938 utgjorde 6,2, 2 och 2,5 miljoner. Vi importerade bananer för 15 miljoner mot 6,6 miljoner 1938 och apelsiner för 52 miljoner mot 15 miljoner 1938.

Om man går igenom statistiken ytterligare, finner man, att samma företeelse framträder på område efter område. Under 1947 importerades choklad till ett värde av 17 890 000 kronor mot 1 336 000 år 1938. Keximporten under år 1947 var 15 gånger så stor som under 1938. Fruktkonserver, huvudsakligen amerikanska, importerades under 1947 för 5,8 miljoner mot 1 260 000 under 1938. Importen av pälsverk och arbeten av pälsverk uppgick till i runt tal 50 miljoner kronor. Där bör emellertid nämnas, att exporten synes ha uppgått till ungefär 11 miljoner, vilken siffra rätteligen bör frändragas. Yllemtor importerades under 1947 för 38 miljoner mot 7,2 miljoner 1938. Importen av vävnader, innehållande silke, uppgick till över 56 miljoner mot 12,8

miljoner år 1938. Av lättförståeliga skäl skall jag avstå från att nämna några siffror beträffande importen av nylonstrumpor och liknande.

Det kan väl inte rimligen förnekas, att en väsentlig del av denna import bestod av sådana varor, som vi kunde ha avstått från, utan att detta hade behövt innebära någon icke uthärdlig sänkning av levnadsstandarden.

Jag vill sluta med att säga, att jag tyvärr inte blivit övertygad av det försvar för regeringens åtgöranden, som herr Hall framförde i sitt sista anförande. Jag är fortfarande av den uppfattningen, att det hade varit lyckligare, om man på många områden hade fört såväl en annan ekonomisk politik som en annan valuta- och penningpolitik.

Jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON i Tungalsta: Herr talman! Debatten har nu pågått så länge, att jag inte vill förlänga den med att närmare gå in på de olika spörsmål, som här ha dryftats. Jag skall nöja mig med att göra några allmänna reflexioner med anledning av den förda debatten. Det har av olika talare upprepade gånger uttalats, att bankofullmäktige, och väl också regeringen, skulle hysa en övertro på regleringarna. Samma talare ha emellertid också, kanske i nästa andedrag, klandrat vederbörande för att regleringarna inte ha kommit tillräckligt tidigt eller varit tillräckligt effektiva. Jag har inte kunnat underlåta att göra den reflexionen, att det är lätt att vara klok i efterhand. Någon annan väg i dagens läge än att fortsätta med regleringarna, som ingen vill ha, har inte anvisats av någon talare. Jag har noga lyssnat till debatten och försökt efterhöra, vilka rekommendationer beträffande penningpolitiken man från olika håll vill göra.

Den fråga, som oftast legat mer eller mindre outtalad bakom de resonemang,

som förts, och den kritik, som rests, inte bara här i kammaren, utan kanske i ännu större utsträckning i debatten ute i landet och i tidningarna, har varit räntefrågan. Från olika håll, särskilt från företagarvärlden, har det höjts röster för att man skall använda en annan räntepolitik, att man skall anlita det gamla klassiska medlet att via räntan reglera penningmarknaden. Om jag undantar det anförande, som nyss hölls av herr Hjalmarson, har man, såvitt jag kunnat finna, i denna debatt inte från något håll velat göra en direkt rekommendation att slå in på en annan räntepolitik. Detta torde väl innebära, att man inte på något håll är beredd att utåt ta ansvaret för att rekommendera en annan räntepolitik.

Jag tror för min del, att när det såsom nu gäller att slå vakt om kronans värde, bör man inte genom höjning av framför allt den långa inteckningsräntan åstadkomma en allmän fördyring av levnadskostnaderna — vilket en sådan räntehöjning otvivelaktigt skulle medföra — och en höjning av hyrorna. Jag tror, herr talman, att det kan vara av värde att i slutet av denna debatt konstatera detta. Det är nog alltfjämt så, att man på olika håll leker med tanken att statsmakterna böra slå in på en annan räntepolitik än den som hittills förts. Förhoppningar om att det skall bli höjda räntor torde också medföra att man många gånger är benägen att vidtaga vissa spekulativa dispositioner med tanke på att räntan kan komma att höjas.

Herr talmannen övertog härunder ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Jag skall inte ta upp någon polemik med min kollega och kamrat i bankofullmäktige, dess vice ordförande herr Hall. Jag har inte anledning att göra det, bland annat av den orsaken, att jag i kanske inte så få fall — det vill jag gärna framhålla — tänker på

det hela taget på samma sätt som han. Å andra sidan kan jag inte låta bli att knyta en kort kommentar till den relation, som herr Hall här ansåg sig ge av lånefrågans hittillsvarande behandling i de instanser, som haft anledning att agera i detta sammanhang.

Herr Hall menade, att det inte förelåg någon anledning för, såsom han uttryckte sig, Europas mest välklädda och mest välfödda folk att forcera lånefrågan i Amerika. Han menade, att vi inte hade någon anledning att försöka tränga oss fram i kön av supplikanter på andra sidan Atlanten. Även om nu hans ord inte ordagrant föllo på det sättet, tror jag mig våga säga, att detta var innebörden av herr Halls framställning.

Vid sådant förhållande kan man dock knappast underlåta att erinra om vad som verkligen förevarit i bankofullmäktige i denna speciella angelägenhet. Jag röjer här inga hemligheter — händelseförloppet är skildrat i bankoutskottets föreliggande utlåtande. Där förekommer nämligen på sidan 5 ett referat, låt vara tämligen kort, men icke desto mindre ganska uttömmande, av fullmäktiges handläggning av lånefrågan. Av detta referat framgår, att bankofullmäktige funno det påkallat att igångsätta en utredning angående förutsättningarna för upptagandet av ett utländskt lån. Vidare heter det i utlåtandet: »På hemställan av fullmäktiges ordförande i samråd med riksbankschefen beslöto fullmäktige den 29 september 1947 att omedelbart låta undersöka möjligheterna till upptaga ett lån i utlandet. Beslutet skulle dock fullföljas endast om vid överläggningar med regeringen en annan och lämpligare form för åtgärder icke skulle framkomma.»

Av detta referat torde väl för kammararens ärade ledamöter framgå, att lånefrågan har legat ganska långt fram på bankofullmäktiges diskussionschema under de senaste månaderna och även lett till positiva åtgärder från full-

mäktiges sida. Den passiva hållning, som jag tyckte herr Hall ville skildra såsom karakteristisk för bankofullmäktiges agerande i denna fråga, har sålunda knappast förevarit.

I sitt anförande före middagsrasten efterlyste statsministern, såsom han gjort vid åtskilliga andra tillfällen, ett alternativ till regeringens ekonomiska politik. Då måste man naturligtvis ställa sig den frågan: Vilken är regeringens ekonomiska politik, till vilken man nu önskar ett alternativ? Vilken är linjen i denna politik? Vilken är rikt-punkten och vilken är den tanke, som bär upp regeringens handlande i denna angelägenhet? Såvitt jag har kunnat förstå föreligger här inget verkligt bärande och konsekvent vidhållet program, utan man har lagat efter tillfälligheten. Man har vid det ena tillfället vidtagit en då såsom lämplig ansedd åtgärd och vid ett annat tillfälle en i det läget såsom lämplig betraktad åtgärd. Enligt min mening är det ganska mycket begärt att oppositionen skall ställa upp ett alternativ till ett ekonomiskt handlande, som har den karaktär, som jag här försökt skildra.

Man kan, herr talman, enligt min mening inte samtidigt appreciera kronan och låta inkomstutvecklingen skjuta i höjden. Man kan inte på en gång försöka hålla prisnivån nere och vidtaga skärpningar i beskattningen av produktion och distribution, vilka oundvikligen driva upp samma prisnivå. Man kan inte arbeta för en expansion av exporten och samtidigt lägga hinder i vägen för densamma genom skattekrångel och felaktig skötsel av valutan. Man kan inte arbeta för sparsamhet samtidigt som man genom skattelagarna bestraffar sparandet, så snart det nått över en viss gräns, och man kan slutligen, herr talman, näppeligen kämpa mot inflationen samtidigt som man, i varje fall enligt min mening, i något för stor omfattning stillatigande åskådar en utveckling på inkomst- och lönefronten, som måste inge en allvarlig oro både

för penningvärdet och för hela vårt produktionsliv.

Det som, såvitt jag vågar bedöma dessa ting, framför allt behövs nu är vad jag skulle vilja kalla en *ordnad reträtt* från de styrandes sida till ett mer realistiskt betraktelsesätt och en något mer markerad konsekvens i handlandet än hittills. Lyckligt att säga tror jag man vågar konstatera vissa tecken åtminstone på att en sådan ordnad reträtt från regeringens sida har tagit sin början. Jag skulle gärna se, att man fortsatte densamma. Därmed skulle helt visst en del av den oro, som förefinnes i landet över dessa förhållanden, så småningom komma att lägga sig. Därmed skulle vi också med något större trygghet kunna se framtiden till mötes än vad som nu är möjligt, åtminstone för en hel del av medborgarna.

Herr SUNDBERG: Herr talman! Vad som närmast föranledde mig att begära ordet var ett yttrande av min värderade utskottskollega herr Fagerholm beträffande utskottets uttalande om lånepolitiken. Detta avsnitt av utskottets utlåtande har tidigare i dag berörts av herr Molander, men det kan hända att herr Fagerholm inte var inne och hörde på hans anförande. Sedan jag begärde ordet har emellertid herr Hall, givetvis på ett mycket mer klarläggande sätt än jag kunde ha gjort, vidrört lånefrågan, och jag kan därför inskränka mig till att påminna herr Fagerholm om att lånefrågan ingående prövats såväl i utskottet som, såsom herr Hagberg nyss anförde, i fullmäktige. I utskottet behandlade vi frågan vid ett par sammanträden. Om man gör en jämförelse kan man säga, att det finns vissa länder, däribland för övrigt ett nordiskt land, som fått erbjudande om lån från utländskt håll, men villkoren för dessa lån ha satts så hårda, att man inte kunnat antaga erbjudandena. Det kan ifrågasättas, huruvida inte detsamma skulle bli fallet beträffande vårt land.

Exempel saknas alltså inte på att lånevillkoren ha varit så hårda, att man inte kunnat utnyttja lånen.

Herr Fagerholm kallade utskottsmajoritetens utlåtande för ett långt försvarsuttalande. Det är ganska underligt att detta kan sägas, samtidigt som man från vad man brukar kalla oppositionens sida ger utskottsmajoriteten en eloge för att den varit modig nog att kritisera både regeringen och fullmäktige på åtminstone ett par ganska viktiga punkter. Det har sålunda under debatten i dag framkommit olika meningar om denna sak.

Herr Fagerholm efterlyste vidare, som så många gånger har gjorts, de klarare linjer, som hade bort framgå av utskottets utlåtande, och exempelvis under duellerna mellan statsministern och herr Ohlin har man på ömse håll efterlyst alternativen till den nu förda politiken. Herr Fagerholm var inne på samma linje och sade i sitt anförande, att han icke kunde nämna vilka åtgärder, som borde ifrågakomma, men att bankoutskottet borde ha gett klara linjer för det svenska folket rörande dessa frågor. Man skulle, som han sade, ha gett folket »en klar signal». Herr talman! Har nu icke bankoutskottets majoritet kunnat åstadkomma klara linjer i sitt utlåtande och sålunda icke heller kunnat ge svenska folket en klar signal efter allt debatterande i riksdagen och i pressen, hade man väl i varje fall kunnat förvänta, att dessa efterlysta klara linjer och denna signal skulle ha återfunnits i den till utlåtandet fogade reservationen. Jag kan, herr talman, för min ringa del ingalunda finna, att utskottsreservanterna gett vare sig riksdagen eller svenska folket klarare signaler än utskottsmajoriteten gjort, och jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets yttrande under förevarande punkt dels ock på

F
godkännande av det yttrande, som föreslagits i den av herr Wiberg m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och godkände kammaren utskottets uttalande. Härefter lades punkten till handlingarna.

Punkterna 2—4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5 och 6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 2.

Föredrogs vart efter annat bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 7, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 8, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag angående fortsatt utgivning av otryckta riksdagsprotokoll; och

nr 9, angående användande av riksbankens vinst för år 1947.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 3.

Utgifter under riksstatens trettonde huvudtitel.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande regleringen för budgetåret 1948/49 av utgifterna under riksstatens trettonde huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslagen till allmänna indragningstaten, jämte en i ämnet väckt motion.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2, ang. Vadstena krigsmanshuskassa m. m.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr SUNDBERG: Herr talman! Vid denna punkt är fogad en blank reservation av mig och herr Fröderberg. Jag ber att i korthet få anföra ett par synpunkter på saken.

Denna fråga var föremål för riksdagens behandling år 1942, såsom utskottet angivit. Då hade man införskaffat yttrande från statskontoret, som i sin tur hört arméns civila departement och marinförvaltningen. Vid det tillfället — det gällde då som nu en blygsam höjning av dyrtidstillägget till ifrågasvarande grupper, d. v. s. de gamla indelta soldaterna och båtsmännen vid flottan — ansåg arméns civila departement, att en höjning av tillägget var skälig, och tillstyrkte därför motionerna i ämnet. Marinförvaltningen vitsordade, att pensionärerna befunno sig i behövande omständigheter, och anslöt sig till motionärernas mening. Med hänsyn till att statskontoret avstyrkt bifall till motionerna ansåg sig emellertid utskottet icke böra tillstyrka dem utan uttryckte endast i utlåtandet en förhoppning om att frågan skulle tagas upp av Kungl. Maj:t till senare behandling. Den har emellertid icke kommit upp. Sedan år 1922 har alltså tillägget utgått med oförändrat belopp.

Nu ha herr Fröderberg, herr Holmström och jag i år motionerat om att tillägget skulle höjas från 150 kronor till 200 kronor. Utskottsbehandlingen av ärendet präglades av den allra största välvilja, men man pekade på den omständigheten, att det är nödvändigt att nu söka begränsa anslagsökningarna i största möjliga mån, en synpunkt som vi givetvis måste acceptera. Vidare tryckte man på att förhållandena för denna grupp ha förbättrats genom de nya folkpensionerna, en omständighet som vi heller icke kunde förneka. Vi ha därför från motionärernas sida icke vidhållit kravet på att tillägget skall

utgå med förhöjt belopp, utan ha inskränkt oss till att avge en blank reservation för att därmed uttala den bestämda förhoppningen, att Kungl. Maj:t verkligen skall taga ärendet under omprövning.

Jag har sålunda, herr talman, intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan i punkten bifölls.

Punkterna 3—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 4.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Motioner angående normalbrandordningarnas bestämmelse om avstånd mellan stack och byggnad.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner i anledning av 1947 års riksdags beslut rörande bestämmelsen i normalbrandordningarna om avstånd mellan stack och byggnad.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade likalydande motioner, nr 6 i första kammaren av herr *Isaksson m. fl.* och nr 11 i andra kammaren av herrar *Dickson* och *Staxäng*.

I motionerna hade hänvisats till ett beslut av 1947 års riksdag i anledning av väckta motioner om utfärdande av vissa föreskrifter att av länsstyrelserna beaktas vid fastställande av brandanordningar och om ändring av viss bestämmelse i normalbrandordningen för landskommuner. Genom beslutet hade godkänts utskottets utlåtande över motionerna, nr 39, i vilket utlåtande ut-

skottet hemställt, att riksdagen måtte i anledning av motionerna i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta bringa till länsstyrelsernas kännedom vad utskottet anför i utlåtandet rörande bestämmelsen i normalbrandordningarna om avstånd mellan stack och byggnad. — I nu förevarande motioner hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära åtgärder i syfte att upphäva vad riksdagsbeslutet 1947 föranlett i fråga om bestämmelser i brandordningarna, så att 12-metersgränsen i fråga om halmstackars placering utgår».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I:6 och II:11, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **DICKSON**: Herr talman! Jag har fått reda på att man vid utskottsbehandlingen har sagt sig icke förstå meningen med förevarande motion. Jag kan ju medgiva, att saken är litet dunkelt uttryckt. Det kan kanske icke begäras av en enkel lantman som mig att alltid kunna finna de formuleringar, som första lagutskottet är vant vid. Men jag tror ändå icke, att jag har överskattat intelligensen och vidsynen hos utskottets ledamöter så till den grad, att jag behöver befara att ett verkligt missförstånd förelegat.

Denna fråga förekom redan vid förra årets riksdag, och den har varit uppe förut. Det kanske därför kan tyckas att min motion är en okynnesmotion, men det är den icke, ty saken har en principiell betydelse som är större än vad måhända flertalet av kammarens ledamöter, som icke direkt syssla med lantbruk, riktigt ha klart för sig.

I förra årets utskottsutlåtande förekommo åtskilliga reflexioner, vilka även i år ha återopats. Det talades om faran för att eld skulle sprida sig från halmstackar som antändas, och i sam-

band därmed fanns i utlålandet en tabell, till vilken det i år hänvisas men vilken icke är intagen i detta års utlåtande. Den tabellen är en mycket roande lektyr. Där redovisas i procent och tiondels procent antalet eldsvådor, som uppkommit genom att byggnader antänts av brandhårdar vid olika avstånd. Om en brandhård ligger på 6 meters avstånd från ett hus, är det så och så stor möjlighet för att huset skall antändas, om den ligger på 10 meters avstånd, är det så och så många procents möjlighet o. s. v. Man drager därav slutligen en hel del konklusioner, och man finner sig vid slutet av argumenteringen ha bevisat vad som för mig stått ganska klart tidigare, nämligen att skall man få något att brinna, skall man hålla lågan så nära intill det som skall tändas på som möjligt. Jag skulle gärna vilja träffa den person, som satt i gång denna statistik och beordrat stackars skrivmaskinsflickor att arbeta med den. Nyttigare ting tycker jag nog kunde uträttas i ämbetsverken.

Nu skall jag be att få ett besked av utskottets ordförande — jag hoppas att han sitter inne med kunskap om saken, utskottet har icke redovisat den vare sig i år eller i fjol — om hur många eldsvådor som uppstått genom att halmstackar antänts. Halmstackar äro naturligtvis mycket brännbara, och givet är att slarviga barn kunna tända på halmstackar, om de äro illa uppfostrade och dåligt eftersedda. Men ladorna stå i allmänhet öppna, och finns det halm inne i dem, är den halmen väl så eldfängd som den som ligger utanför. Skulle man draga ut konsekvenserna riktigt långt, skulle man icke heller få ha halm i ladorna. Och drager man ut konsekvenserna ännu längre, skulle förbud mot tändstickors användande också utfärdas. Man får göra det hela till ett avvägningsproblem. Får jag klart för mig, att ett utomordentligt stort antal antända halmstackar förorsakat eldsvådor, skall jag börja resonera, men till dess står jag

fast vid min ståndpunkt. Och den ståndpunkten är den, att detta är en fråga som man icke skall lagstifta i. Man skall icke utfärda kategoriska förbud här. Nåja, de äro icke kategoriska: en lantbrukare får vända sig till den maktägande överheten och därigenom erhålla möjlighet till dispens. Men jag ber de närvarande icke-jordbrukarna begagna sin fantasi ett ögonblick. Tänk er att det är tröskningstid och att herr Jonsson i Skedsbygd, herr Karlsson i Granebo eller herr Hansson i Skediga, eller, varför icke, herr Rubbestad, skall bestämma var halmstacken skall ligga. De finna den lämpligaste platsen, och de äro kanske så laglydiga, att de gå efter en tumstock och undersöka om den ligger 12 meter från husväggen. Men det kanske visar sig, att det icke går att få dit halmstacken i dess helhet. Är det då meningen, att dessa sakförståndiga män, som ha betrotts med uppdraget att vara folkets representanter i Stockholm för en hel nejd i hembygden, skola vända sig till någon liten brandmyndighet i närmaste stad eller på landsbygden och fråga vederbörande, om de få flytta halmstacken en halv meter, eller — om det rör sig om ytterligare avstånd — sätta sig ned och skriva ett brev till länsstyrelsen, som skall skicka en notarie för att mäta ut och pröva om det kan vara berättigat, att man frångår bestämmelserna? Och dessa äro ändå personer som äro vana att skriva och vana att handskas med myndigheter. Men hur tro damerna och herrarna att det är med det stora flertalet mindre jordbrukare? Att skriva brev till länsstyrelsen eller till brandmyndigheten är ju för dem i och för sig ett företag. Det blir nog så, att varenda en kommer att finna detta så motbjudande, att han hellre bryter mot lagen och hoppas att ingen skall komma och kontrollera under det år halmstacken ligger där. Jag är övertygad om — och det har för övrigt erfarenheten visat — att det kommer att bli ideliga lagbrott.

Det blir en känsla av trots mot överheten, det blir olust och kanske litet ont samvete när vederbörande går och fruktar att saken skall bli upptäckt och att han skall bli bötfälld.

Jag är helt övertygad om att man på detta område bör lämna åt den enskilde att bedöma saken själv. En lantbrukare behöver icke vara en idiot, och det händer att han kan klara dessa ting lika bra som en av länsstyrelsens utsända.

Det heter att dessa bestämmelser skola utgöra en ledning. Man kan då tänka sig att en länsstyrelse som t. ex. — skulle jag förmoda — länsstyrelsen i Kopparbergs län är mycket släpphänt, d. v. s. generös i detta fall, och går det då därhän att det blir eftergifter i stor utsträckning har bestämmelsen i alla fall icke någon mening. Jag upprepar, att denna bestämmelse — låt vara att den är tillkommen i god mening och för ett gott ändamål — gör mer skada än nytta och att den därför helt och hållet bör tagas bort.

Jag har suttit däruppe i min bänk och haft många besök av höga män i första lagutskottet, som varnat mig för att yrka bifall till motionen, eftersom det då skulle hända någonting här. Jag brukar ju lyssna till goda råd och sätter stort pris på dessa herrar, men med tanke på att det väl förra året var stadsborna eller i varje fall icke-lantbrukarna som fällde förslaget, medan samtliga jordbrukare, skulle jag tro, röstade för detsamma, är jag benägen att se efter, hur det går i år och om icke sinnet vaknat hos dem som förut intagit en annan ståndpunkt. Utskottsutlåtandet är enhälligt. Två jordbrukare stå under det, och jag fattar saken så, att de ha med pessimism låtit händerna falla när det gällde avgörandet, och någon reservation kom icke till. Men jag tror ändå att det här finns nog av den inställning, om vilken jag talat, för att det skall visa sig berättigat att här yrka bifall till motionen.

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Mysinge, *Hansson* i Skediga, *Stjärne*, *Onsjö*, *Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka.

Herr LINDQVIST: Herr talman! Jag kan icke för min del tala om för herr Dickson hur många halmstackar som blivit antända, och det har icke första lagutskottet gjort heller vare sig i år eller i fjol. De siffror herr Dickson här kritiserade har jag icke till hands, men jag tror att om vi toge fram dem, så skulle vi få se, att de bevisa riktigheten av den ståndpunkt riksdagen intog förra året.

Utan att säga något ont om herr Dickson — det vill jag icke göra — kan man väl påstå att han är en av kammarens mera skämtsamma ledamöter, och samtidigt äro vi väl överens om att han är en av de mest originella människor vi träffat i riksdagen. Denna hans skämtsamhet och originalitet har tagit sig uttryck i den motion han burit fram här, vilken motion han även fått herr Staxäng att skriva under. Men jag förmodar, att herr Staxäng liksom herr Dickson haft litet för bråttom, eljest skulle väl herr Staxäng ha sagt till herr Dickson: »Den där motionen kan du icke bära fram, sådan den är, ty någon reda får det väl vara med motionen.» Det skulle icke gå an att komma med en sådan motion till herr Staxäng och be honom skriva under den. Men man kan blunda ibland, och det har herr Staxäng gjort i detta fall.

Herr Dickson säger i sin motion — den är icke så lång, och även om jag skulle läsa upp den helt och hållet, komma vi nog att få sluta före kl. 12 i natt: »1947 års riksdag beslöt anhålla hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte bringa till länsstyrelsernas kännedom bland annat andra lagutskottets åsikt att halmstack endast efter erhållen dispens får förläggas på närmare avstånd från byggnad än 12 meter.» Sedan fortsätter motionären: »Då vi mena att syftet med hithörande bestämmelser bör eftersträ-

vas i annan ordning än genom en tvångs- och förbudslagstiftning, varmed måste följa en irriterande kontroll- och övervakningstrafik, som man ännu så länge på landsbygden har svårt att fördraga, och då erfarenheten redan visar hän på att de nya bestämmelserna vållat mycken olust, få vi hemställa» etc. — Så kommer klämman, vari yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära åtgärder i syfte att upphäva vad riksdagsbeslutet 1947 föranlett i fråga om bestämmelser i normalbrandordningarna, så att 12-metersgränsen i fråga om halmstackars placering utgår.

Är det någon som kan förstå vad herr Dickson härmed har menat? Fjölårets riksdagsbeslut innebar ju en uppmjukning av bestämmelserna, och en uppmjukning har kommit till stånd. Vill herr Dickson ha tillbaka bestämmelserna, sådana de voro före 1947 års riksdags uttalande, eller hur vill han ha det? Nu säger utskottet om herr Dicksons motion, att innebörden av motionärernas yrkande synes oklar. Ja, det är det minsta man kan säga om denna motion. Det skulle icke varit felaktigt att säga, men det har utskottet icke velat, och det är kanske icke väckert av mig att göra, att motionen är en skrivelse med oredigt innehåll, som icke är lätt att förstå. Som jag sade har väl brådskan varit för stor för herr Dickson och herr Staxäng. De ha icke givit sig tid till att ta reda på vilket utskott som behandlade detta ärende i fjol, utan komma med en hänvisning till andra lagutskottet. Det har ju kunnat föranleda någon att slå i andra lagutskottets ärenden för fjölåret, men där finner man ingenting, och det är till dess utlåtanden herr Dickson hänvisat. Det var första lagutskottet och icke andra lagutskottet som behandlade detta ärende. Denna felaktiga hänvisning visar tydligt att brådskan varit stor.

Det uttalande, som utskottet gjorde förra året, ha länsstyrelserna, såvitt jag vet, beaktat, och det har lett till de upp-

mjukningar, som riksdagen gick in för i fjol. Det kan icke vara riktigt — det vill jag säga mera allvarligt till herr Dickson — att man går för långt i fråga om uppmjukning av bestämmelserna, vilket också första lagutskottet sade i fjol. Icke minst i dessa dagar, när vi se så många brandolyckor inträffa, får man icke gå in för någonting som kan vara ägnat att befrämja uppkomst av brandolyckor. Jag kan, som jag sade, icke tala om för herr Dickson hur många halmstackar som blivit antända, men jag tror att man måste fara varsamt fram i fråga om dem. De sifferuppgifter, som lämnades i fjol, visa, att det är behövligt med särbestämmelser på detta område.

Med dessa korta ord skall jag ta mig friheten att yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag vill bara till slut säga, att även om herr Dickson, huvudmotionären, skulle få andra kammaren med sig, så kan det ju — jag höll på att säga lyckligtvis — ändå icke föranleda något riksdagens beslut, ty första kammaren har ju redan, som herr Dickson vet, beslutat avslå motionen. Men naturligtvis skulle herr Dickson tycka, att det skulle vara förtjusande roligt, om han i år skulle lyckas förmå andra kammaren att inta motsatt ståndpunkt mot i fjol och bifalla motionen. Andra kammaren får göra hur den vill. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr DICKSON: Herr talman! Vi ha nu sett ett exempel på en mycket erfaren och rutinerad riksdagsmans sätt att komma ifrån en besvärlig situation. Han har talat om någonting annat hela tiden. Huvudfrågan, som jag dock med visst patos riktade till honom, om vad det egentligen gäller, nämligen om det i praktiken har visat sig farligt att ha halmstack i närheten av byggnad, har han icke kunnat besvara med några sifferuppgifter. Han tror vissa saker. Jag känner icke till vanorna i första

lagutskottet, men nog tycker jag, att en utredning i denna fråga borde inrikta sig just på det som har det största intresset för frågans behandling, men det har tydligen icke gjorts. Man har i varje fall tydligen icke kunnat få in några siffror som belysa situationen. Herr Lindqvist talade sedan om allt möjligt annat. Jag är beredd att bugande ge avkall på åtskilligt. Att jag skrivit andra lagutskottet är ytterligt genant för mig, och jag ber här offentligt första lagutskottets ledamöter om ursäkt för denna sak. Men detta kan ju icke inverka på själva sakbedömandet, även om det har framkallat irritation och chockerat utskottets ledamöter.

Ja, det var en sak till, men minnet sviker mig — och det anförda kanske räcker. Jag tror att den föredragning av motionen, som herr Lindqvist här gjort, i alla fall upplyst kammarerna om vad jag menat, och om vi skulle verkställa en votering på den punkten med uppresning, skulle jag tro, att herr Lindqvist skulle sitta ensam.

Herr STAXÄNG: Herr talman! Jag förstär ju att första lagutskottets högt värderade ordförande kräver strikt ordning, när man kommer med motioner, som eventuellt skola remitteras till första lagutskottet, och det få vi väl hålla honom räkning för. Han riktade vissa förebråelser mot mig för att jag skrivit under denna motion, och han försökte också nästan framställa den som formellt omöjlig att bifalla. Jag skulle tro att om första lagutskottet mera sett på saken än på en kanske litet dunkel skrivning, skulle han icke ingått så mycket på motionens formulering. När jag undertecknat motionen, är det saken jag tagit ställning till.

Vi känna ju så väl till hur förhållandena varit, när det gäller bestämmelserna om halmstacks placering. Genom den brandordning, som antogs för kort tid sedan, infördes skärpta bestämmelser på detta område. Då bestämdes,

att halmstack icke fick placeras på mindre avstånd från byggnad än 12 m. Det är riktigt, som herr Lindqvist säger, att fjolårets beslut i denna fråga innebar en uppjukning på så sätt, att om man gick in med hemställen till den lokala brandmyndigheten, så kunde man erhålla tillstånd att lägga halmstack 9 m från byggnad, och fortsatte man vidare till länsstyrelsen, kunde man få placera den på ännu mindre avstånd. Detta är alltså, herr talman, ett nytt exempel på Krängelsverige, visserligen i miniatyr, men dock ett Krängelsverige. Då frågar man sig: Är detta nödvändigt? När denna skärpning på sin tid kom till, borde man gjort en undersökning, om det har varit så många eldsvådetillbud eller eldsvådor, orsakade av antändning från halmstack, att en dylik skärpning var nödvändig, och om försäkringsbolagen icke beaktat detta tillräckligt. Förut hade nämligen försäkringsbolagen i försäkringsvillkoren intagit bestämmelser i detta avseende.

Denna lag är i de flesta fall omöjlig att helt tillämpa. Detta framgår ju bland annat av den omständigheten, att i Dalarna beviljar länsstyrelsen i stor utsträckning dispens från denna bestämmelse och medgiver, att halmstack får förläggas på mycket kort avstånd från byggnad. Vid sådant förhållande kan man ju fråga sig: Vad är denna bestämmelse värd, när man i ett län får ge dispens från den nästan helt allmänt på grund av t. ex. byalag. På grund av rent lokala förhållanden kan man där icke tillämpa denna bestämmelse om det stipulerade avståndet mellan stack och byggnad. Därför att man i ett län visar större generositet i detta avseende är väl icke brandrisken mindre där än i ett annat län. Jag tycker, att det för den som läser motionens kläm med litet förståelse och icke för mycket fäster sig vid det formella — jag har icke formulerat motionen — måste det vara tydligt, att man önskar, att bestämmelsen om tolvetersgränsen

i fråga om halmstacks placering skall utgå. Det borde icke vara svårt att förstå, att meningen är, att det skall läggas i jordbrukarnas egna händer att bedöma denna sak, och sedan få försäkringsbolagen efter lokala förhållanden uppställa sina villkor. Jag kan icke inse att någon större olycka skulle inträffa, om man ströke denna bestämmelse om tolvetersgränsen och alltså ginge tillbaka till förut gällande ordning. Då skulle man slippa ha två olika instanser, där man skall söka dispens, när det gäller halmstacks placering. Jag tycker, att med den sammansättning som första lagutskottet har, där det sitter så många kloka och erfarna män, man hade kunnat vänta, att utskottet skulle sett mera till det sakliga innehållet i motionen än till det formella. Det har gått så långt, att det i vissa bygder säges, att denna lag icke går att efterleva och att det väl icke blir någon annan råd än att man får mötas vid tinget. När så är förhållandet, tycker jag att lagutskottet skulle kunnat göra en liten insats här och bort åtminstone på detta område söka avveckla denna lilla del av det s. k. Krångelsverige.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr LINDQVIST erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag hade inga siffror till hands, då herr Dickson efterlyste sådana. Förra årets lagutskott har återgivit några siffror, som brandinspektören delgivit utskottet, och jag skall be att få citera en del därav ur dess utlåtande: »En sammanställning, som gjorts för några år sedan över eldsvådor vid lantbruksrisker i Skåne, vilka eldsvådor uppkommit genom brinnande brandrisk, gav följande resultat, nämligen att av byggnaderna hade

43,4 % legat på 0—6 meters avstånd från primärbranden,

17,9 % legat på 6—9 meters avstånd från primärbranden,

15,4 % legat på 9—15 meters avstånd från primärbranden,

5,1 % legat på 15—18 meters avstånd från primärbranden,

4,6 % legat på 18—22,5 meters avstånd från primärbranden,

4,3 % legat på 22,5—30 meters avstånd från primärbranden,

3,7 % legat på 30—45 meters avstånd från primärbranden,

3,4 % legat på 45—90 meters avstånd från primärbranden,

2,2 % legat på 90 och flera meters avstånd från primärbranden.

Bedömes värdet av avstånden med stöd av ovanstående statistik, skulle rent teoretiskt 61,3 % av eldsvådorna uteblivit, om avståndet varit 9 meter eller mera, . . . » o. s. v.

Det finns alltså siffror från det mest sakkunniga håll som visa, att det har stor betydelse hur långt från en byggnad en halmstack ligger.

Herr DICKSON erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Det var just den tabellen som herr Lindqvist nu läste upp som jag tyckte var så rolig. Av den framgår det att om man håller ett föremål nära en låga, är det sannolikare att föremålet antändes än om man håller det längre bort från lågan.

För att få ett bättre yrkande än det som framställdes i den illa sönderkritiserade motionen har jag med kamraters hjälp fått ihop ett annat yrkande, som jag härmed — samtidigt som jag återtar mitt tidigare yrkande — ber att få framställa. Jag hemställer att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådana ändrade bestämmelser i de nu gällande brandordningarna att bestämmelserna om visst avstånd mellan halmstack och byggnad måtte utgå.

Är det riktigt så, herr Lindqvist? (Herr Lindqvist: Det tillkommer väl inte mig att avgöra.)

Herr talman! Jag ber att få tillägga, att om herr Lindqvist nu inte förstår

vad jag menar, vore jag tacksam att få besked om den saken.

Vidare yttrade:

Herr förste vice talmannen MAGNUS-SON: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet, när utskottets ärade ordförande förklarade att han icke förstått motionen. Jag har för min del förstått den, och jag tror att även övriga kammarledamöter gjort det.

Jag är synnerligen rädd för eldfara. Alla veta vi ju vilka stora härjningar som elden kan åstadkomma på hus, fabriker och annat. Om denna bestämmelse om 12 meters avstånd mellan stack och byggnad innebure något verkligt skydd, skulle jag inte höra till dem som påyrka att den skall tagas bort. Men var och en med en liten smula erfarenhet vet, att det betyder ytterligt litet, om en halmstack ligger på 6 eller 12 meters avstånd från ladugården. Om man bestämt eller satt i fråga ett betydligt längre avstånd, skulle jag kunna förstå det, ty då hade det kunnat innebära ett verksamt skydd. Men som bestämmelserna nu äro, innebära de ett ofantligt litet skydd. Tar det eld i stacken, skall det synnerligen goda förhållanden till i fråga om vind och annat för att man skall kunna rädda ladugården. Särskilt vid äldre bebyggelse med husen inklämda bland varandra kan det vara stora svårigheter att verkställa tröskningen, om man skall nödgas transportera halmen 12 meter från ladugården. I vissa fall kan det vara alldeles omöjligt. Jag har själv erfarenhet av att man i sådana fall kan få offra ofantligt mycket arbetskraft och tid för att inte bli lagöverträdare.

Jag skulle som sagt inte ett ögonblick vara tveksam, om denna bestämmelse innebure något nämnvärt skydd. Men det gör den inte, och därför tror jag att den kan falla bort. Varje lantbrukare — undantagen skola vi inte tala om — är väl så ansvarskännande, att han inte utsätter sig för eldfara i onödan. Har han någon möjlighet att lägga

halmen så, att eldfaran är eliminerad, så gör han det.

Jag instämmer alltså med dem som vilja att bestämmelsen skall bortfalla.

Herr OLSSON i Mellerud: Herr talman! Vår vän herr Dickson förmenade att hans motion skulle ha vållat irritation i första lagutskottet. Då är emellertid herr Dickson på fel spår. Det finns allt litet humor även i första lagutskottet, hur underligt det än kan låta. Den enda fundering motionen utlöste i utskottet avsåg närmast frågan i vilket tillstånd motionären befunnit sig då han skrivit ihop denna underliga motion, som i verkligheten begär ett upphävande av beslutet i fjol — vilket beslut ju innebar en modifiering av det gamla beslutet.

Jag deltog i behandlingen av detta ärende i fjol och medverkade då mycket aktivt till den uppmjukning som kom till stånd. Jag hade nog kunnat sträcka mig en aning längre, så långt att den lokala brandmyndigheten skulle kunna medge den dispens som blev tillåten. Men sedan man tagit del av det material, som framlagts från sakkunnigt håll och som var ganska ovedersägligt, fanns det ingen möjlighet att komma längre än vi då gjorde.

Man bör väl i alla fall kunna begära av en motionär att han tar reda på det beslut mot vilket han vänder sig, så att han inte yrkar upphävande av en uppmjukning, som här är fallet. Jag fick också ett intryck av att herr Dickson en stund blev mållös där framme i talarstolen. Jag vet inte vad anledningen därtill var, men han brukar ju vid ett och annat tillfälle kunna använda andra uttrycksmedel än ord. Jag väntade mig just den där gesten med axeln, som emellertid nu uteblev.

För att återgå till allvaret förhåller det sig nog så, att vi inom utskottet inte ha mest fäst avseende vid att denna motion är så underligt ihopkommen utan vi ha sett på frågan sakligt. Ut-

skottet har emellertid enhälligt konstaterat, att det med hänsyn till det föreliggande materialet inte är tillrådligt att gå längre i fråga om uppmjukning än vad föregående års första lagutskott och riksdag gjorde. Jag tror nog att det i allt väsentligt finns anledning att stanna vid fjolårets beslut och inte låta locka sig till åtgärder, som kanske på ett och annat håll kunna vara populära men som kunna komma att hämma sig i verkligheten.

Jag ber att få yrka bifall till första lagutskottets förslag.

Herr SVENINGSSON: Herr talman! I sitt första anförande framhöll herr Dickson att det var två jordbrukare som skrivit under första lagutskottets utlåtande. Då jag är en av dem, må det kanske tillåtas mig att säga ett par ord.

Såsom redan framhållits hade vi även förra året en ganska lång debatt i denna fråga, och vid det tillfället hävdade jag samma uppfattning som herr Dickson då hävdade och även nu givit uttryck för. Det kan kanske under sådana förhållanden väcka någon uppmärksamhet, att mitt namn i år återfinnes under utskottets utlåtande. Orsaken härtill är den att jag, även om jag inte har den uppfattningen att motionen är någon okynnesmotion, knappast tycker att denna fråga är av sådan storleksordning, att det finns anledning att år efter år ha en längre debatt om den i riksdagen. När därtill kommer att motionen inte är särskilt väl utformad, ansåg jag mig i år inte kunna avlämna någon reservation vid utskottets behandling av detta ärende. Är det så att debatten fortsätter litet till, blir det väl — som det för övrigt redan har blivit — ett visst löje över det hela. Men det kan ju inte skada med litet roligt någon gång här i kammaren.

Vad själva frågan beträffar har jag fortfarande samma uppfattning som jag hade förra året, nämligen att frågan

om avståndet mellan halmstack och byggnad är något som jordbrukarna bära kunna klara upp själva tillsammans med försäkringsbolagen. Jag tror att jordbrukarna ha så mycket av ansvarskänsla gentemot sig själva och mot samhället och visa sådan försiktighet, att de inte taga några onödiga risker på detta område. Det är därför obehövt med dessa bestämmelser. I första kammaren har det i dag varit debatt om de många industrieldsvådor som vi ha här i landet så gott som dagligen. Eldsvådorna i tätorterna synas ha ökat i sådan grad, att man nästan får den uppfattningen, att brandlagen inte haft någon effekt i fråga om tätorterna. Det förefaller därför som om det vore mera behov av en skärpning av bestämmelserna för tätorterna. Stora industribränder förekomma ofta. Jag har i kväll haft ett telefonsamtal med min hemsocken och fått upplysning om en sådan där just nu pågående ganska stor industribrand. Dessa bränder kan man ju inte beskylla halmstackarna för. Vad beträffar brandrisken på den rena landsbygden tror jag det är så, som jag säkert vid tidigare tillfälle givit uttryck åt, att det är åskvädren på sommaren som förorsaka de stora bränderna, och detta är ju något som man inte kan lagstifta mot.

Ja, herr talman, också jag är av den uppfattningen att denna bestämmelse om 12-metersgränsen bör försvinna på ett eller annat sätt. Men jag har vid detta tillfälle intet yrkande.

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Vi ha vid flera tillfällen diskuterat denna fråga i jordbruksorganisationen i min hemtrakt, och det framgick då att denna bestämmelse om 12 meters avstånd vållat mycken irritation. Det finns byar, där gårdarna ligga så tätt att det inte finns någon möjlighet att lägga halmstacken på 12 meters och kanske inte ens på 6 meters avstånd från byggnad. Bestämmelsen

har haft till följd att halmen i stor utsträckning brännes upp. Jag tror att denna bestämmelse icke har någon som helst betydelse i fråga om att förebygga bränder. När en halmstack brinner och den ligger på ett avstånd av blott 12 meter från byggnaden, blir det ju sådan värme mellan stacken och byggnaden att det i regel inte är möjligt att rädda byggnaden. Skulle sedan vinden ligga mot byggnaden, är ju all möjlighet att rädda den utesluten. Denna lagbestämmelse förorsakar inte bara besvär och obehag utan även extra kostnader. Man måste ju anmäla alla stackar som ligga för nära, och då blir det höjda premier. Och på många håll går det helt enkelt inte att följa lagen med påföljd att folk, som herr Dickson framhöll, blir lagbrytare. Det är väl ändå inte riktigt att stifta lagar, som man inte kan följa utan som bara förorsaka besvärligheter. Jag hoppas att andra kammaren i dag skall ändra sitt beslut från förra året.

Jag har tidigare instämt i herr Dicksons första yrkande. Sedan han nu tagit tillbaka detta och i stället framställt ett annat yrkande, skall jag be att få återtaga mitt förra instämmande och i stället biträda herr Dicksons nya yrkande.

Häruti instämde herrar *Johansson* i Mysinge, *Onsjö*, *Svensson* i Stenkyrka och *Staxäng*.

Herr STJÄRNE: Herr talman! Jag har en känsla av att många av kammarens ledamöter anse den här frågan vara av så ringa betydelse, att man inte behöver ingå på någon allvarlig prövning av densamma. Det är inte på det sättet, ärade kammarledamöter.

Den som vill resa omkring i skogsbygderna och titta på de mindre jordbrukarnas möjligheter att tröska sin säd kanske får en helt annan uppfattning. Jag skulle vilja be de ärade stadsrepresentanter, som inte ha så gjort, att ta sig en sådan tur. På dessa mindre

jordbruk har jordbrukaren ingen möjlighet att tröska sin säd annat än på logen eller eventuellt på skullen som vi säga, alltså på andra våningen. Hur skall han då kunna frakta halmen ifrån tröskverket till en plats 12 meter utanför ladugårdsväggen utan att ställa upp rör hela vägen. Det är ju inte heller så säkert att han har så starka elektriska motorer att han kan driva en halmfläkt, som kastar halmen så pass långt. För övrigt blir det en mycket dyrbar historia, som han inte har råd till.

Hur skall han då bära sig åt? Jag bara frågar. Han har ingen möjlighet att tröska sin säd ute på fältet och lägga halmstacken där. Han måste tröska den på logen eller skullen. Skall han bli lagbrytare eller skriva först till den lokala brandsynsmyndigheten och sedan till länsstyrelsen? Skola dessa tusentals mindre jordbrukare göra på detta sätt för att slippa bli lagbrytare? Jag vill ställa de ärade kammarledamöterna inför den praktiska verklighet som dessa tusentals mindre jordbrukare stå inför, när de skola tröska sin säd. Ni få sedan gärna le emot mig, om ni tycka att jag talar oförståndigt. Men jag vet att det förhåller sig på det sätt som jag nu skildrat.

Herr talman! Jag ber därför att utan alltför många ord få instämma i det senaste av herr Dickson framställda yrkandet.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det av herr Dickson under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rylander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren beträffande första lagutskottets förevarande utlåtande nr 16 bifaller det av herr

Dickson under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda utlåtande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 97 ja och 70 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit det av herr Dickson under överläggningen framställda yrkandet.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner om höjning av åldersgränsen för erhållande av tillstånd att föra automobil och motorecykel; och

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Motioner angående kommunal centralisering av socialvården.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner angående kommunal centralisering av socialvården.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGÅRD: Herr talman! Den blanka reservation, som finnes fogad till utskottets utlåtande, tarvar måhända någon motivering. Den skall bli ganska kortfattad.

Jag vill, herr talman, först understrika att ingen gren av den kommunala organisationen företer prov på sådana variationer som den sociala hjälpverksamheten. Utstrålningen och utbrytningen ifrån de ursprungliga organen för fattigvård till speciella styrelser och nämnder ha varit påfallande. Denna splittring är besvärande i många kommuner och icke minst för de medborgare, som äro föremål för samhällets hjälpverksamhet.

Det vore frestande att gå in på huru som reaktionen mot denna splittring blivit alltmera markerad under det sista decenniet. Jag skall emellertid inte göra detta utan endast erinra om att år 1929 tillsatta organisationssakkunniga i början av 1930-talet framlade ett förslag till rationalisering av socialvården. Men detta förslag föranledde inte någonting annat än inrättande av socialregistret, vilket emellertid inte medförde de förbättrade förhållanden, som man i detta fall närmast åsyftade. Det föreföll som om intresset ett slag var slut ifrån statsmakternas sida, när det gällde dessa åtgärder. Så tillkom i slutet på 1930-talet efter ett bestämt ställningstagande från riksdagens sida med krav på utredning en särskild utredningskommitté, socialvårdskommittén, som fick till huvuduppgift att åstadkomma ett samordnande av socialvårdens olika former. Men därefter har splittringen alltjämt ökats genom inrättandet av nya särskilda styrelser och nämnder. Vi fingo exempelvis under krigsåren en särskild familjebidragsnämnd, vi fingo hemhjälpnämnden, och därtill kan man också lägga mödrarhjälpnämnden.

Om man jämför denna utveckling här

i vårt land med vad som förekommit i våra grannländer, särskilt Danmark och Finland, får man anledning till en rätt ingående eftertanke. Redan i början av 1930-talet tog i Danmark socialdemokraten Steincke, som först var socialminister och sedermera justitieminister i den Stauningska ministären, initiativ på detta område och genomförde ett sammanförande av de många styrelserna och nämnderna, som funnos i den danska socialvården, till ett gemensamt organ, »Det sociale udvalg». Och Finland följde strax efter genom att sammanföra de olika instanserna till ett centralt kommunalt organ, benämnt vårdnämnden.

När så socialvårdskommittén år 1943 framförde sitt principförslag rörande den kommunala socialvårdsorganisationen och drog upp linjerna för socialnämnden, så kom den på samma gång att införa ett resonemang om de s. k. socialvårdskommunerna. Det var betecknande att huvudintresset den gången kom att nästan oavbrutet kretsas kring denna konstruktion, socialvårdskommunen, och resonemanget om ett sammanförande av de olika organen kom i skymundan. Så kom då beslutet om en ny kommunindelning. Och det blev det enda påtagliga resultatet för det dåvarande.

Jag vill emellertid, herr talman, understryka att utvecklingen på detta område icke har stått stilla under de senare åren. Medan statsmakterna till synes förhållit sig passiva ha kommunerna själva nödgats ta itu med sina svårigheter, och de ha faktiskt i detta sammanhang gått sin egen väg. Med exempel från min egen hemstad och där skapad särskild socialvårdsorganisation ha nu slutligen ett 70-tal stadskommuner infört en förvaltning av mera modern karaktär. Men det underliga är att denna anordning saknar stöd i lagstiftningen, och det får också betecknas såsom anmärkningsvärt, att ett överklagande av vederbörande kommuns beslut i principfrågan icke ägt rum under de

gångna snart 15 åren. Men kanske får detta tolkas som ett uttryck för en samfällad uppfattning i de lika kommunerna om det lämpliga och praktiska i anordningen. Det är också att fastslå, att ingen stadskommun, som en gång infört en sådan centraliserad socialvård, har återgått eller velat återgå till den gamla ordningen. I själva verket ha alltså dessa stadskommuner redan infört socialnämnden. På samma sätt förhåller det sig också i landskommuner som ha infört en centraliserad medelförvaltning med kommunalkontor och kommunalkamrer. Där kan man säga att en parallell företeelse uppstått till vad som förekommit inom stadskommunerna. Och i de landskommuner för övrigt, där ordförandeskapet i vissa sociala styrelser och nämnder ligger hos en och samma person, finns praktiskt taget en ytterligare motsvarighet.

Jag skall inte ta upp tiden med att redogöra för fördelarna av det nya systemet. De äro alltför väl kända, och deras betydelse för de hjälpsökande — vilket är det viktigaste i detta sammanhang — är också tydligt omvittnat.

Inom parentes vill jag säga, att man på sina håll hade den uppfattningen, att de stora stadskommunerna, exempelvis Stockholm, Göteborg och Malmö, inte skulle kunna tänka sig att på något sätt gå in för ett sådant resonemang om en centraliserad socialvård. Det har emellertid skett på sistone, särskilt i Stockholm, och detta visar tydligt att det är möjligt att även i de större kommunerna införa en liknande anordning.

Frågan om en mera tidsenlig organisation av den samhälleliga hjälpverksamheten har kommit att läggas åt sidan på sista tiden. Det ser också ut som om statsmakternas intresse i detta sammanhang inte är så stort, trots att så många riksdagsledamöter äro verksamma kommunalmän.

Jag skall sedan gå över till att med några ord beröra vad som säges i den motion, som givit anledning till ut-

skottsutlåtandet. Motionärerna ha i föreliggande motion tydligen ansett tiden vara inne att nu återupptaga denna fråga till behandling och väl närmast syftat till att ge vederbörande utredningskommitté en liten påstötning att fortsätta sitt arbete på denna punkt. Vid en uppmärksam läsning av andra lagutskottets utlåtande över motionen framgår det, att utskottet är besjälav av samma uppfattning som motionärerna angående behövligheten av en ny sakens ordning på detta område. Utskottet synes dock glömma, att den utredning, som på riksdagens begäran igångsattes, ännu inte är fullt avslutad. Socialvårdskommitténs uppdrag på denna punkt är ett av kommitténs ursprungliga och mest dominerande. Det förefaller som om utskottet ansåge att kommittén slutfört sitt arbete i fråga om den kommunala organisationen med resonemang om socialvårdskommunen och vad som därmed sammanhänger.

I överensstämmelse med denna tankegång talar utskottet om den nya kommunala indelningen och säger, att man skall avvakta de erfarenheter från det socialvårdande arbetet som man kan erhålla inom de nya storkommunerna, innan man går vidare. Denna uppfattning synes mig inte vara välgrundad. Vi ha redan en tydlig och fullständig erfarenhet rörande det socialvårdande arbetet i kommuner av olika storleksordning. Vi få icke glömma att vissa landsändar icke alls eller helt obetydligt beröras av den nya kommunindelningen och att det sålunda där finns tillräcklig erfarenhet. Utskottets resonemang vilar således på en grund, som enligt min mening icke är tillämplig i detta sammanhang, och går vid sidan av de synpunkter, som framföres i motionen. Min enskilda uppfattning är, att socialvårdskommittén i enlighet med sitt uppdrag och sina direktiv nödgas komma in på organisationsfrågan ännu en gång och inom en ganska näralliggande tid, i varje fall innan den slutfört sitt arbete. Den fortsatta ut-

vecklingen, icke minst de förändringar som skett inom socialförsäkringen, varvid speciellt de senaste årens beslut på detta område inverka, har också fört med sig ett trängande behov av en översyn och en genomarbetning av det förslag, som ursprungligen framlades. Därför tror jag att de synpunkter, som framförts i dessa motioner, slutligen komma att tillgodoses.

Jag skulle naturligtvis helst sett att man här kunnat gå på ett bifall till motionen, men då kammaren väl ändå, liksom säkerligen också utskottet har gjort, går ut ifrån att det gäller att snabbast möjligt för tillfället avvisa en motion, vill jag bespara herr talman besväret att framställa proposition på ett sådant yrkande, detta så mycket mera som jag, som förut sagts, har den bestämda uppfattningen, att motionens syfte ändå kommer att tillgodoses. Jag har sålunda intet yrkande. Men jag vill tillägga, att själva sakfrågan kommer inte den svenska riksdagen ifrån. Den måste lösas och det inom en ganska nära framtid.

I detta anförande instämde herrar *Birke och Sveningsson*.

Fru LINDEROT: Herr talman! Jag vill uttala min glädje över att denna fråga har förts fram även i år. Det är ju två år sedan vi från vårt håll motionerade i samma ärende, och de skäl som vi då framförde äro lika aktuella i dag, ja, kanske i ännu högre grad till följd av den nya kommunindelningen. Det är egentligen väldigt märkvärdigt, att varje förnuftigt förslag som lägges fram skall behöva bromsas upp. Det gäller ju här inte någon politisk angelägenhet, en angelägenhet som har partiskiljande karaktär.

Det är alldeles uppenbart att den nuvarande splittringen är betungande inte bara för den kommunala förvaltningen utan också för var och en som måste söka socialvård i en eller annan form. Men det är inte bara centralisering

som behövs. Det behövs också förenkling av hela apparaten. Vi påpekade i vår motion, att det fanns inte mindre än 25 olika stödformer, som helt eller delvis finansierades av staten och kommunen. De viktigaste av dessa socialgrenar ha ju sin särskilda organisation såväl centralt som lokalt.

Utskottet medger att de nuvarande förhållandena på detta område inte äro tillfredsställande. Det heter nämligen — på s. 16 — i utskottsutlåtandet: »Differentieringen av den sociala verksamheten och tillskapandet av olika organ för olika sidor av verksamheten har framför allt i de större kommunerna försvårat överblicken över hjälparbetet och möjligheten för de olika organen att skaffa sig en klar uppfattning om hjälpbehovet i det individuella fallet.» På följande sida säger utskottet vidare: »Några allvarigare olägenheter torde ett dröjsmål med att på lagstiftningens väg genomföra en kommunal centralisering av socialvården icke behöva medföra för kommunerna.» Jag tycker det är ganska egendomligt att lagutskottet resonerar på det sättet. Ty den som har aldrig så litet kännedom om det dagliga arbetet inom den kommunala förvaltningen, vet ju att allvarliga olägenheter där göra sig märkbara varenda dag. Det är inte bara tjänstemännen som få kännning av dessa olägenheter utan även de hjälpbehövande. Just nu påtalar man bland tjänstemännen att pensionärsärendena äro synnerligen komplicerade; kategoriuppdelningen är så invecklad, att det sannerligen inte är underligt att olika beslut fattas av olika tjänstemän i samma ärende. Och om man sedan vet, att det på mödrahjälpnsämnden finns inte mindre än 35 olika blanketter, som tjänstemännen skola fylla i för varje särskilt fall, tycker jag att allt talar för att apparaten borde förenklas. Den centralisering som nu krävs skulle inte bara förbilliga apparaten utan framför allt underlätta arbetet för tjänstemännen och vara de hjälpsökande till gagn.

De hjälpsökande skulle i varje fall slippa att gå igenom de ingående undersökningarna av deras förhållanden mer än en gång. Jag tycker inte att det är en enda dag för tidigt att den begärda centraliseringen av socialvården verkligen genomföres.

Jag hade tänkt att yrka bifall till motionen, men när nu motionärerna nöjt sig med att framhålla nödvändigheten av att frågan verkligen föres fram till en lösning, får väl även jag instämma i detta uttalande. Jag vill dock ännu en gång understryka att det här gäller en fråga, som måste lösas av statsmakterna.

Herr OLOVSON i Västerås: Herr talman! När herr Hagård i sitt anförande konstaterade att riksdagen inte kommer ifrån själva sakfrågan, befinner han sig på samma linje som utskottet. Utskottet är fullkomligt på det klara med att en centralisering av socialvården inom kommunerna måste komma till stånd på ett eller annat sätt. Men vi ha inom utskottet anlagt följande syn på saken: Vi stå nu inför en, jag skulle nästan vilja säga revolutionerande sammanslagning i vårt land. Kommunalmännen få åtskilligt att göra med att ordna upp de inre förhållandena i samband med denna sammanslagning. Man bör därför avvakta resultatet eller rättare sagt erfarenheterna av arbetet inom dessa större kommuner innan man går att slå fast några riktlinjer för det sociala arbetets organisation.

När man vidare betänker att motionärerna vilja ha fram ett förslag i ärendet till nästa års riksdag, har man väl anledning att fråga sig, om det kan vara rimligt att forcera fram ett sådant förslag, låt oss säga mitt i en sammanslagning, när man ännu inte har skaffat sig erfarenheter av det kommunala arbetets gång inom dessa större kommuner. Att dra upp riktlinjer för det inre arbetet innan sådana erfarenheter ha vunnits blir enligt min

personliga syn på saken ungefär det samma som att försöka börja inreda och möblera ett hus innan man rest väggarna. Det finns alltså enligt min uppfattning inte någon anledning att pressa fram ett förslag på den här punkten förrän de förut omtalade erfarenheterna ha vunnits.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Motion angående ökad semesterlön.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om ökad semesterlön åt arbetstagare.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 114, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Dahlgren m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till ökad semesterlön åt arbetstagare.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr DAHLGREN: Herr talman! Vi ha i den motion som vi i år väckt i denna fråga framfört precis samma synpunkter som förra året. Vi ha hävdade att förutsättningen för att själva syftet med semestern skall kunna uppnås, nämligen att arbetstagaren skall kunna få koppla av från det dagliga jäktet för att sedan kunna komma tillbaka till produktionen med nya och eventuellt friskare krafter är, att semestern får tillbringas i en miljö, som ligger utanför den vardagliga arbetsmiljön. Vi ha erinrat om att den lön, som i allmänhet utgår under semestern, är så pass knappt tilltagen, att den nätt

och jämnt täcker kostnaderna för de dagliga behoven och att resultatet därav måste bli att alldeles för många arbetare av ekonomiska skäl tvingas att tillbringa semestern i den miljö, som de äro vana vid i sitt dagliga arbete. Då vi motionerat om högre semesterlön ha vi ansett, att man skulle söka skapa möjligheter för större folkgrupper att utnyttja semestern på det sätt, som avses i lagstiftningen.

Nu säger utskottet liksom förra året, att det i och för sig kunde vara rimligt, att lönen under semestern utgick med högre belopp än eljest, men att detta närmast vore en löneteknisk fråga, som borde kunna lösas genom överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter. Jag har för min del den uppfattningen, att då riksdagen en gång beslutat semesterlönens storlek, så bör det också vara riksdagen som beslutar om en eventuell höjning av denna lön. Vi ha också i vår motion framhållit, att först ett riksdagsbeslut i denna fråga kommer att skapa en garanti för att högre semesterlön kommer att utgå till alla som lagen åsyftar.

Jag finner det märkligt, att man vid denna frågas behandling varken i år eller förra året remitterat den till den fackliga huvudorganisationen. Landsorganisationen har inte sagt sin mening. Jag känner inte till anledningen, men jag vill väl inte tro att den är att söka däri, att man är medveten om att Landsorganisationen vid sin kongress 1946 enhälligt uttalade sig i den riktningen, att semesterlönen borde ökas.

När vi behandlade denna fråga vid föregående års riksdag rekommenderade utskottets ordförande oss att vi, i den mån vi hade möjlighet därtill, skulle föra fram frågan inom det fackliga området. Vi skulle ställa förslag om en sådan fördelning av årslönen, att det komme att utgå högre lön under semestern än under den övriga tiden på året, och utskottets ordförande tillade, att det vore mycket motiverat

med en sådan lönehöjning. Jag erinrar om vad jag nyligen sade, att Landsorganisationen redan 1946 gjorde ett sådant uttalande. Vidare togo vi, sedan riksdagen avslagit vår motion, 1947 upp frågan på avtalskonferensen för den största fackliga organisation vi ha här i vårt land, Metallindustriarbetareförbundet, där vi ställde samma yrkande. Konferensen avtog yrkandet, och varför? Ja, inte därför att man ansåg kravet oberättigat, tvärtom. Man ansåg det vara ett rättvist krav, men man hävdade att det var en riksdagsfråga och att densamma skulle lösas på lagstiftningens väg.

Det är ju så att när man närmar sig ett val, speciellt då ett större val, bruka fackföreningarna uppvaktas med en hemställan från arbetarorganisationerna, som kräva anslag. I den hemställan som det socialdemokratiska partiet brukar ställa till fackföreningsrörelsen framhåller man framför allt just den intima samverkan som finns mellan å ena sidan de fackliga och å andra sidan de politiska organisationerna, i detta fall det socialdemokratiska arbetarpartiet. Kan man verkligen föreställa sig att denna fråga skulle vara det enda undantaget från denna intima samverkan? Här vet man ju faktiskt inte hur man vill ha det. Man hävdar först att man skall taga ställning till denna fråga inom den fackliga organisationen, men inom den fackliga organisationen hävdar man att riksdagen skall taga ställning i denna fråga! Det enda konkreta resultatet blir, att arbetarna, som frågan gäller, gå miste om möjligheterna att åstadkomma en höjning av semesterlönen.

Utskottet säger, att det inte funnits skäl att frånga den uppfattning man hade förra året. Jag skulle kanske kunna tillägga, att det väl i alla fall inträffat en hel del, som i varje fall borde kunna ge motiv för att taga en annan ställning till frågan i år. Jag vill bara erinra om vad Landsorganisationens ordförande, som också är leda-

mot av första kammaren, sade i årets remissdebatt på tal om lönesituationen. Jag citerar ordagrant ett utdrag ur hans tal: »Säger jag att arbetarna återvunnit standarden för år 1939, så tror jag att det är ungefär vad jag vågar stå för i ett uttalande om löneutvecklingen sedd i förhållande till prisutvecklingen.»

Detta var i remissdebatten i år. Sedan dess har riksdagen faktiskt på löpande band fattat beslut om en rad indirekta skatter, som sannerligen inte förbättrat löneläget. Detta skulle, menar jag, i någon mån kunna motivera ett annat ställningstagande i år.

Jag har här velat framhålla min åsikt, nämligen att riksdagen borde fatta beslut i denna fråga, och jag ber att få yrka bifall till motionen nr 114 i denna kammare.

Herr OLOVSON i Västerås: Herr talman! Jag har haft en mycket allvarlig överläggning med mig själv rörande, hur jag lämpligen borde ställa mig i den situation, som nu uppkommit i denna fråga. Jag har under dessa mina överläggningar med mig själv kommit till ett resultat, som jag nu vill tillkännage för kammarens ledamöter.

En motion av samma innehåll som den förevarande väcktes vid förra årets riksdag. Motionen behandlades då som nu av andra lagutskottet och avstogs på skäl, som framfördes ej mindre i utskottsutlåtandet än även under behandlingen i kammaren. När nu denna motion kommer tillbaka i år, finner jag inte den ringaste anledning att här upprepa vad som sagts i denna fråga föregående år. Samma skäl som anfördes förra året stå kvar även i år. En debatt efter kända, beprövade linjer är härvidlag enligt min uppfattning fullständigt meningslös.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på

bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Motioner angående revision av lagen om förlängning av tiden för vissa servitut.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner angående revision av lagen om förlängning av tiden för vissa servitut.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr JACOBSON i Vilhelmina: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att tacka andra lagutskottet för dess välvilliga behandling av förevarande motion. Jag skall i stället passa på tillfället att säga några ord om den motion, som väcktes 1942 av mig och en partivän på västernorrlandsbänken. Den motionen avsåg just huvudfrågan i detta ärende, nämligen de norrländska servituten. Motionen tillstyrktes enhälligt av samtliga i ärendet hörda myndigheter, och den bifölls på förslag av vederbörande utskott i riksdagen, alltså 1942 års riksdag. Men därefter var det som om hela denna fråga hade dött bort. Det hördes inte någonting i detta ärende vare sig 1942, 1943, 1944 eller 1945. Men till all lycka blev det ombyte på jordbruksministerposten i augusti 1945. En av de första ämbetsåtgärder, som den nya jordbruksministern, nämligen herr Sköld, gjorde, var att tillsätta en utredning i denna fråga. Herr Sköld tillmötesgick alltså en begäran, som riksdagen framställt redan vid 1942 års riksdag men som herr Pehrsson-Bramstorp totalt nonchalerat. Beslutet om utredningen effektuerade emellertid den nye jordbruksministern redan under den första månaden av sin ämbetsperiod som jordbruksminister.

Herr talman! Jag har inte ansett mig kunna underlåta att påpeka detta för kammaren. Jag gör mig till tolk åt

minstone för de norrländska ägostyckningsinnehavarna, när jag uttrycker deras stora belåtenhet över att det blev ett ministerskifte den gången.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10.

Föredrogs vart efter annat:

jordbruksutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 11 maj 1934 (nr 140) angående köttbesiktning och slakthus, m. m.;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om ändrade föreskrifter rörande flyguppvisningar; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om ävägabringande av enhetlighet i fråga om öppethållningstiderna vid vissa telefonstationer på landsbygden.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Nöjesflygningar.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående upphävande eller uppmjukning av förbudet mot rundflygningsverksamhet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr DICKSON: Herr talman! Regeringen meddelade i oktober förra året förbud mot all rundflygning. Detta förbud har sedermera upphävts, i slutet av februari i år. Jag skall inte fördjupa mig i några reflexioner över hur stor skada detta förbud har åsamkat en del pionärföretag på ett område, som ekonomiskt sett är mycket vanskligt och svåröverskådligt. De företagare, som ha

vågat sig på denna verksamhetsgren, äro enligt min mening värda en särskild eloge. Verkningarna av förbudet ha emellertid åtminstone för en del av dem varit helt ruinerande.

Nu när regeringen rättat till vad man förhastat beslutade förra hösten, skall jag inte lägga sten på börda. Säkert har detta upphävande av förbudet kostat regeringen en viss självövertvinnelse, liksom fallet varit, då man tidigare upphävt förhastade beslut. Jag vill bara uttrycka den förhoppningen, att regeringen fortsätter på denna väg att revidera åtgärder, som från vederhäftigt håll påvisas vara förhastade. Jag hoppas, att man med dylika åtgärder förfar på samma sätt som man gjort i det föreliggande fallet och att regeringen sålunda skall visa nog självövertvinnelse att revidera exempelvis vissa avsnitt av skattelagstiftningen.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om avslag på min motion, vilket alltså betyder bifall till utskottets hemställan.

Herr HALLBERG: Herr talman! Jag begärde ordet bara för att en liten smula reagera mot herr Dicksons framställning av de motiv, som han ansåg ha förestavat regeringen, när den genomförde förbud mot rundflygningar. Jag tror inte, att det var något misstag av regeringen, när den införde detta förbud. Ty det skulle säkert ha uppstått en mycket stark allmän opinion här i landet, om dessa rundflygningar fått fortsätta utan något ingripande, samtidigt som man genomförde förbudet mot att framföra bilar på söndagarna. Enligt min mening var förbudet mot rundflygningar en riktig åtgärd ur så att säga folkpsykologiska synpunkter. Då regeringen upphävde detta beslut, voro som bekant förutsättningarna helt annorlunda än när man genomförde förbudet.

Jag har, som sagt, inte velat låta den av herr Dickson uttryckta uppfattningen stå oemotsagd.

Herr DICKSON: Herr talman! Regeringen saknade säkert inte möjligheter att upplysa allmänheten om att det slags bensin, som fordrades för drift av dessa flygplan, fanns i landet och att den inte kunde användas för andra ändamål än detta. Rundflygningarna kunde således inte inverka på andra samhällsnyttiga företeelser.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Herr *Sveningsson* avlämnade en av honom och herr *Hagård* undertecknad motion, nr 426, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 87, angående anslag till ersättning för skador vållade av personer, som avvikit från vissa anstalter.

Vidare avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 50, med förslag till lag om försäkringsrörelse m. m., nämligen:

nr 427, av herr *Ljungqvist m. fl.*;

nr 428, av herrar *Ljungqvist* och *Kristensson*; och

nr 429, av herrar *Ljungqvist* och *Johansson* i Mysinge.

Slutligen avlämnades följande motioner, nämligen:

nr 430, av herrar *Lundqvist* och *Svensson* i Alingsås, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 81, med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536) samt fortsatt giltighet av samma lag; samt

nr 431, av herrar *Lundqvist* och *Svensson* i Alingsås, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 82, angående anslag till civilförsvaret för budgetåret 1948/49.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 13.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 49, i anledning av väckt motion angående åtgärder för effektivisering av förberedelsen till och förandet av Sveriges handelsavtalsförhandlingar; samt

från bevillningsutskottet:

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 59 angående höjning av vissa postavgifter;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 15 november 1912 (nr 298) om provianteringsfrilager, m. m.; och

nr 73, i anledning av väckta motioner angående tullfri införsel till riket av maskiner och redskap för jordbrukets behov.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till

dels riksdagens skrivelse, nr 74, till Konungen angående val av riksdagens justitieombudsman och hans ställföreträdare;

dels ock riksdagens förordnanden: nr 75, för revisionssekreteraren Folke Rudewall att vara riksdagens justitieombudsman; och

nr 76, för hovrättsrådet Sven Einar Romanus att vara riksdagens justitieombudsmans ställföreträdare.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 10.50 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Fredagen den 12 mars.

Kl. 7.30 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 6 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Ericsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 86, angående bidrag till metallografiska institutet;

nr 89, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

nr 96, med förslag till lag om skyldighet för näringsidkare m. fl. att biträda vid planläggningen av rikets ekonomiska försvarsberedskap;

nr 100, angående anslag till riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap för budgetåret 1948/49, m. m.;

nr 105, angående avskrivning av ett direktören B. V. Orre beviljat lån;

nr 106, angående förslag till lag om vissa inskränkningar i utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket;

nr 111, angående godkännande av en mellan Sverige och Nederländerna träffad handelsöverenskommelse;

nr 113, angående radarutrustning för statens isbrytarfartyg;

nr 114, angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 115, angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv, m. m.;

nr 116, angående reglering av tjänste- och familjepensioneringen för personal vid Bergslagernas och därmed samförvaltade järnvägar i anslutning till järnvägarnas förstatligande;

- nr 117, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;
- nr 118, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;
- nr 120, angående eftergift av viss ogulden arvsskatt för Fliseryds fideikommiss;
- nr 121, angående försäljning av vissa under järnvägsstyrelsens förvaltning stående fastigheter;
- nr 122, angående vissa decentraliserings- och förenklingsåtgärder inom handelsdepartementets verksamhetsområde;
- nr 123, angående pensionsrätt för kaptenen i livgrenadjärregementets reserv E. A. Clementz m. m.;
- nr 124, angående pension åt förre extra ordinarie folkskolläraren P. G. Bohlins efterlevande m. m.;
- nr 127, angående reglering av vissa tjänste- och familjepensioner;
- nr 129, angående pensionsreglering för vissa befattningshavare vid statens krisorgan;
- nr 131, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;
- nr 132, angående anslag till sprängämnesinspektionen;
- nr 133, angående vissa kostnader för allmänt kyrkomöte;
- nr 134, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;
- nr 136, angående löne reglering för övningslärare m. m.;
- nr 137, angående rätt till uppskjuten livränta för vissa professorer vid enskilda högskolor;
- nr 138, angående ändring i grunderna för försäkring med statsbidrag mot förluster på grund av smittsamma husdjursjukdomar;
- nr 139, angående utgivande av livränta till Elisabeth Kjellbing m. m.;
- nr 141, angående bemyndigande av Kungl. Maj:t att tillerkänna Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag samt Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund rätt till viss malm brytning utöver i gällande malmavtal medgivna kvantiteter;
- nr 142, angående godkännande av en mellan Sverige och Italien ingången handelsöverenskommelse m. m.;
- nr 143, angående löneklassplacering av vissa fänrikar;
- nr 144, med förslag till ny strafflagstiftning för krigsmakten;
- nr 145, angående anslag till statens sinnessjukhus: avlöningar, m. m.;
- nr 146, angående anställnings- och avlöningsförhållanden för viss icke-ordinarie personal vid domstolarna;
- nr 147, angående granskningsrätt för statens sakrevision i fråga om användningen av statsunderstöd;
- nr 148, angående inrättande av extra ordinarie tjänster vid de statliga krisorganen;
- nr 149, angående organisationen av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område m. m.;
- nr 150, angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47;
- nr 151, angående utgivande av livränta till T. A. B. Johansson m. fl.;
- nr 152, angående anslag för budgetåret 1948/49 till avlöningar vid universiteten i Uppsala och Lund m. m.;
- nr 153, angående försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund;
- nr 154, angående anslag till statens utlänningskommission;
- nr 155, angående anslag för budgetåret 1948/49 till folk- och småskoleseminarierna;
- nr 156, angående vissa avlönings- och pensionsförbättringar för präster m. m.;
- nr 157, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1948/49 m. m.;
- nr 158, angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten för budgetåret 1948/49;
- nr 159, angående anslag till driften av centraldepån för blindas arbeten för budgetåret 1948/49;

nr 160, angående ytterligare utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.;

nr 161, angående jordbruksförsöksverksamhetens organisation m. m.;

nr 162, angående anslag till statens institut för folkhälsan för budgetåret 1948/49;

nr 163, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48;

nr 164, med förslag till lag om ändring av anvisningarna till 29 och 36 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 165, angående anslag till kommunal upplysningsverksamhet;

nr 166, angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.;

nr 167, angående anslag till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut för budgetåret 1948/49 m. m.;

nr 168, angående anslag till bidrag till Norrlands trädgårdsskola i Söråker;

nr 169, angående anslag till statens uppfostringsanstalter för sinnesslöa för budgetåret 1948/49;

nr 170, angående bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn m. m.;

nr 171, angående försäljning av en Vadstena krigsmanshuskassa tillhörig fastighet;

nr 172, angående anslag till lantmäteristyrelsen och lantmäterikontoren i länen för budgetåret 1948/49;

nr 173, angående svenska kyrkans deltagande i Augustana-synodens 100-årsjubileum och Sveriges deltagande i pionjärjubileet i Amerikas Förenta stater 1948;

nr 174, angående välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn;

nr 175, angående godkännande av en mellan Sverige, Danmark och Norge den 8 mars 1948 avslutad konvention om erkännande och verkställighet av domar i brottmål m. m.;

nr 176, angående organisation och finansiering av svensk reguljär luftfart m. m.;

nr 178, med förslag rörande överflyttande av vissa till justitiedepartementet hörande ärenden från Kungl. Maj:t till underordnad myndighet m. m.;

nr 179, angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen m. m.;

nr 180, angående anslag till åtgärder mot skadegörelse av skogsinsekter; och

nr 182, angående bidrag till utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 109, angående överlåtelse till Åkrokens vägsamfällighet av en lantförsvaret tillhörig bro över Kalix älv;

nr 119, angående organisationen av den civila sjukvårdsberedskapen;

nr 125, angående viss garanti åt sjöfolkets erkända arbetslöshetskassa; och

nr 126, angående vissa byggnadsarbeten för försvaret m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 128, angående anslag till inlösen och iståndsättande av Bogesunds egendom; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 130, angående anslag till lån till anordnande av kollektiva tvätterier; och

nr 135, angående anslag till den sociala hemhjälpverksamheten för budgetåret 1948/49.

§ 4.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till bankoutskottet motionen nr 419 av herr *Henriksson*,

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 420 av herr *Kristensson m. fl.*, och nr 421 av herrar *Onsjö* och *Larsson* i Luttra;

till statsutskottet motionen nr 422 av herr *Nilsson* i Göteborg *m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 423 av fru *Ewerlöf m. fl.*,
nr 424 av herr *Håstad m. fl.* och
nr 425 av herr *Thapper m. fl.*;

till statsutskottet motionen nr 426 av herrar *Lundqvist* och *Svensson* i Alingsås;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 427 av herr *Ljungqvist m. fl.*,
nr 428 av herrar *Ljungqvist* och *Kristensson*,

nr 429 av herrar *Ljungqvist* och *Johansson* i Mysinge, och

nr 430 av herrar *Lundqvist* och *Svensson* i Alingsås; samt

till statsutskottet motionen nr 431 av herrar *Lundqvist* och *Svensson* i Alingsås.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Johansson* i Mysinge vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående ändrade bestämmelser för beviljande av trafiktillstånd, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:
statsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen

inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1948/49 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; och

nr 38, i anledning av väckt motion angående åtgärder till förhindrande av eventuella kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket, m. m.;

bankoutskottets utlåtande nr 11, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 4 juni 1943 (nr 274) om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger, m. m.;

nr 18, i anledning av väckt motion om översyn av gällande aktiebolagslag;

nr 19, i anledning av väckt motion om viss ändring av lagen om avbrytande av havandeskap; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293), dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 16, i anledning av väckt motion om utredning angående kompensation för förlorad semesterersättning under värnplikstjänstgöring; och

nr 17, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen den 20 december 1940 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion om utredning angående sättet för statens övertagande av de enskilda vägarna; och

nr 3, i anledning av väckt motion om åtgärder till undvikande av att polisförhör anställas med person som utskrivits från sinnessjukhus;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, över motion angående utredning om lagstiftning om likalönsprincipen; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion angående sänkning av järnvägstaxorna för godstransporter och personbefordran i Norrland; och

nr 6, i anledning av väckta motioner om nedbringande av avgifterna för nyinstallation av telefonapparater m. m.

§ 7.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statsgaranti för exportkredit;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från skyldighet att återbetala för mycket utbetalta löne- och pensionsbelopp;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande kapitalbudgeten under luftfartsfonden gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1948/49; och

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Vidare anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 88, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 7.43 em.

In fidem

Gunnar Brith.

Förteckning över avgjorda ärenden m. m.

	Sid.
Lördagen den 6 mars.	
.....	3
Tisdagen den 9 mars.	
.....	7
Onsdagen den 10 mars fm.	
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. effektivisering av Sveriges handels- avtalsförhandlingar	15
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. ändrad lydelse av § 31 rege- ringsformen	15
— nr 11, ang. ändringar i regeringsformen m. m.	16
— nr 12, ang. de offentliga tjänstemännens rättsställning	16
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde utom betr. hovrätterna.....	21
— nr 7, ang. anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde....	24
— nr 31, ang. fortsatt statsgaranti för exportkredit	26
— nr 32, ang. befrielse från skyldighet att återbetala löne- och pensions- belopp	26
— nr 33, ang. befrielse från ersättningsskyldighet	26
— nr 34, ang. anslag under luftfartsfonden	26
— nr 35, ang. vissa anslag under allmänna fastighetsfonden.....	28
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 17, ang. höjning av vissa postavgifter..	28
— nr 18, ang. ändring i förordningen om provianteringsfrilager m. m. ..	32
— nr 19, ang. tullfrihet för maskiner och redskap för jordbruket	32
— nr 20, ang. skatteavdrag för levnadskostnader för skogsarbetare m. fl.	32
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. granskning av riksbankens och riks- gäldskontorets styrelse och förvaltning.....	32
— nr 7, ang. granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning..	87
— nr 8, ang. fortsatt utgivning av otryckta riksdagsprotokoll	87
— memorial nr 9, ang. användande av riksbankens vinst för år 1947....	87
— utlåtande nr 13, ang. anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår allmänna indragningsstaten.....	87
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket	88
— nr 16, ang. bestämmelsen i normalbrandordningarna om avstånd mellan stack och byggnad	88

	Sid.
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. höjd körkortsålder	97
— nr 11, ang. ändring i lagen angående åtgärder mot könssjukdomar ..	97
— nr 12, ang. kommunal centralisering av socialvården.....	97
— nr 13, ang. ökad semesterlön åt arbetstagare.....	101
— nr 14, ang. revision av lagen om förlängning av tiden för vissa servitut	103
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. ändring i lagen ang. köttbesiktning och slakthus, m. m.	103
<i>Första tillfälliga utskottets</i> utlåtande nr 1, ang. ändrade föreskrifter rörande flyguppvisningar	103
<i>Tredje tillfälliga utskottets</i> utlåtande nr 3, ang. enhetliga tider för öppet- hållning av vissa telefonstationer på landsbygden	103
— nr 4, ang. numera upphävt förbud mot rundflygning	103

Fredagen den 12 mars.

.....	105
-------	-----